

Nový Zákon a Dejiny Cirkvi

pre súkromnú potrebu
GCM Nitra

PREDSLOV

Vyučovať dejiny Cirkvi a učiť sa o nich nie je ľahké. Niektorí sa bojíte bifľovania dátumov koncilov a mien pápežov. Ak sa na dejiny pozeráme ako na zoznam mien a udalostí, bol by to jednoduchý spôsob ako sa ich naučiť.

Dejiny Cirkvi sa dajú vnímať ako jediná udalosť, v ktorej Boh hovorí k človeku a človek rastie k Bohu ako jednotlivec aj ako spoločenstvo.

Najkrajším vyjadrením tohto rastu je obraz stromu.

Malé semienko, ktoré bolo zasadené pred 2000 rokmi sa dnes rozrástlo do mohutného a košatého stromu. Dvanásť apoštolov, ktorí dostali poverenie: „Chodte do celého sveta a hlásajte evanjelium“ (Mk, 16, 15) majú dnes svojich nástupcov v osobách biskupov. Sv. Peter, prvý medzi apoštolmi má v osobe Sv. otca Benedikta XVI. už svojho 265. nástupcu. Malá skupinka kresťanov strachujúca sa pred prenasledovaním vzrástla na tretinu svetovej populácie vyznávajúcej Krista.

Strom, ktorý mal na začiatku niekoľko vetvičiek dnes rozprestiera bohatú korunu. Viaceré jeho konáre už boli poškodené, niektoré sa zacelili, iné možno odpadli a úplne vyschli. Niektoré, pôvodne rastúce na iných stromoch záhradník zaštepil do tohto stromu Cirkvi.

Takto aj na strome Cirkvi vyrástlo mnoho prúdov a skupín. V snahe o nezávislosť a slobodu sa niektoré odčlenili od kmeňa a takto sa zbavili života.

Strom prináša svoje plody. Na počiatku zopár kúskov ovocia, dnes bohatú úrodu. Úroda však nie je každý rok rovnaká, ak je rok suchý, ovocia je menej. Takisto nie každému konáru sa zvonku dostáva rovnakých podmienok, a tak je často viac ovocia na konároch, ktoré sú bližšie k slnku, a na iných je zase úrody menej. Strom ako celok však žije a prežíva ďalej.

Cirkev ponúka svoje plody tomuto svetu. Od začiatku bráni práva slabších a utláčaných, stala sa nositeľkou tradície a vzdelanosti. Vo svojich dejinách však mala aj „nepriaznivé roky“ keď bojovala v križiackych výpravách, alebo prenasledovala ľudí iného vierovyznania. Čo sa vtedy javilo ako jediná a správna voľba je dnes predmetom ospravedlnenia.

Ovocie Cirkvi preto musí byť posudzované podľa podmienok, ktoré mala v tom, či onom čase. Tak ako od stromu nemožno čakať hojnosť úrody počas suchého roku, ťažko Cirkvi vyčítať historické omyly bez znalosti všetkých okolností, ktoré k danému konaniu viedli. Práve preto sa Cirkev snaží skúmať svoju vlastnú minulosť a nevyhýba sa ani tabuizovaným a citlivým témam ako križiacke výpravy či inkvizícia.

Strom, ktorý je neužitočný, dokonca prekáža a zavadzia, býva vyťatý. Fakt, že strom Cirkvi tu stojí už dve tisícročia napriek mnohým pokusom ukončiť jeho existenciu (rímska ríša, osvietenstvo, komunizmus) je pre mňa osobne najsilnejším svedectvom o jeho pravde a vernosti svojmu zakladateľovi.

Budem veľmi rada, ak na konci tohto ročníka každý z nás bude v sebe vidieť konárik, list, alebo plod tohto úžasného stromu, ktorým je Kristova Cirkev.

Štruktúra skript

Aby som pomohla Vášmu štúdiu dejín Cirkvi, pripravila som tieto skriptá. Nie je možné predstaviť Vám všetko, čo sa udialo za 2000 rokov histórie Cirkvi. V texte máte preto spracovaných 30 vybraných tém. Každá téma začína vytýčením cieľa. Po ňom nasleduje úvod, v ktorom objasňujem prečo a čím je téma dôležitá. Ak je to potrebné, v úvode vysvetľujem dejinné pozadie, alebo udalosti, ktoré mali vplyv na dianie v Cirkvi. Inokedy po „cieľi“ nasleduje krátke vysvetlenie základných pojmov ktoré sa budú v texte používať.

Učivo spracované formou textov a poznámok. Požívam dva štýly nadpisov, aby vynikla štruktúra učiva. Pokúste sa preto pozerieť na učivo ako na celok.

Niektoré témy nájdete v skriptách rozpracované podrobnejšie ako na hodine. Tieto slúžia na samoštúdium a môžu byť dobrým základom pre vypracovania vášho referátu. Inde nájdete iba poznámky vo forme bodov. Na ich úplné pochopenie potrebujete vysvetlenie z hodiny.

Prosím, v každej téme venujte pozornosť aj „Kontrolným otázkam“. Tieto Vám slúžia na sumarizáciu a utvrdenie vašich poznatkov z učiva, ktoré ste preštudovali. Podobne „Témy na referáty, námety na diskusiu“ sú pomôckou pri výbere tém vašich referátov. Samozrejme nie sú to jediné oblasti, o ktorých môžeme spolu diskutovať.

Skriptá sú určené pre Vás, študentov. Sú pomôckou, ktorá Vás odbremení od podrobného písania si poznámok na hodine, zároveň Vám doplní a prehĺbi preberané učivo. Samostatné štúdium zo skript Vám však nenahradí pozornosť a sústredenie sa na výklad učiva, ktoré prebieha na hodine. Prajem Vám, aby rok strávený pri dejinách Cirkvi v žiadnom prípade nebol bifľovaním sa dejepisu, ale voviedol Vás do tajomstva zjavenia sa Boha človeku.

Mgr. Andrea Vargová

SKUTKY APOŠTOLOV, PRVOTNÁ CIRKEV

Cieľ

- charakterizovať Skutky apoštolov ako jednu z kníh Nového Zákona
- spoznať začiatky Cirkvi
- oboznámiť sa so životom prvých kresťanov
- pochopiť význam ohlasovania evanjelia v prvotnej Cirkvi
- spoznať postoj prvých kresťanov k židom a pohanom

Skutky apoštolov (Sk)

- jedna z kníh Nového Zákona, zaradená za evanjeliá, pred listy apoštolov
- opisuje život prvotnej Cirkvi, ale nesústreďuje sa na históriu, dôraz kladie na ohlasovanie evanjelia
- ukazuje, ako sa evanjelium šíri z Jeruzalema cez okolité národy, až k pohanom

Názov knihy

- knihu nepomenoval jej autor, ale stará cirkevná tradícia
- „skutky apoštolov“ nevystihuje podstatu, neopisuje rovnako skutky jednotlivých apoštolov
- sústreďuje sa na činnosť Petra, Jána, a najmä na misionársku činnosť sv. Pavla (Pavol nepatrí do zoznamu dvanástich apoštolov)
- podáva krátke správy o Štefanovi, Filipovi, Barnabášovi, Jakubovi (tiež neboli apoštolmi v užšom zmysle slova)

Autora adresát knihy

*„Milý Teofil, v prvej knihe som vyrozprával všetko čo Ježiš robil a učil od začiatku až do dňa, keď dal skrze Ducha Svätého príkazy apoštolom ktorých si vyvolil a vzatý bol do neba.“
(Sk 1, 1-2)*

- podľa tohto úvodu je autorom Sk evanjelista Lukáš
- Lukáš bol pravdepodobne kresťan z pohanstva, pochádzal zo Sýrskej Antiochie. Bol spoločníkom a pomocníkom sv. Pavla
- podľa popisovania chorôb a uzdravení, pri ktorých používa lekársku terminológiu svojich čias usudzujeme, že bol lekárom
- o jeho ďalšom živote máme viacero tradícií, ohlasoval evanjelium, zomrel pravdepodobne v Grécku.
- Sk sú adresované istému Teofilovi (znamená „milovník Boha“)
- samozrejme nejde o súkromnú korešpondenciu, ale spis je venovaný celej kresťanskej obci

Čas a miesto vzniku spisu

- roky 80 – 90 po Kr.
- Achájsko, Antiochia, Efez, Macedónsko, po Pavlovej smrti aj Rím

Rozdelenie Sk

- vychádza z verša:

„ale keď zostúpi na vás Svätý Duch, dostanete silu a budete mi svedkami v Jeruzaleme i v celej Judei aj v Samárii a až po samý kraj zeme.“ (Sk 1,8)

I. Cirkev v Jeruzaleme

- Ježišove príkazy, vystúpenie do neba, voľba Mateja
- príchod Ducha Svätého, Petrova reč, začiatok Cirkvi
- znamenia a divy apoštolov, apoštoli pred veľradou, život prvej kresťanskej komunity,
- ustanovenie diakonov, uväznenie Štefana, jeho mučenícka smrť, prvé prenasledovanie Cirkvi

II. Cirkev v Judei, Samárii a Antiochii

- obrátenie Šavla, jeho pôsobenie v Damasku
- pokrstenie stotníka Korélie (prvý pohan, ktorý bol prijatý do Cirkvi)
- Petrovo uväznenie a zázračné vyslobodenie

III. Cirkev medzi pohanskými národmi, Pavlove misijné cesty

- Prvá Pavlova misijná cesta
- spory v Antiochii (majú sa stať pohania najprv Židmi, aby sa mohli stať kresťanmi, alebo sa môžu byť pokrstení bez toho, aby prijali Mojžišov zákon?)
- Druhá Pavlova misijná cesta
- Tretia Pavlova misijná cesta
- Zajatie Pavla v Jeruzaleme a jeho väznenie
- cesta do Ríma

Významné udalosti zo Sk (domáce čítanie)

- udalosti zo života sv. Pavla sú podrobnejšie rozoberané samostatných témach.

Sk 2 Príchod Ducha Svätého, Petrova reč, prvé obrátenia, prvé kresťanské spoločenstvo

V tejto kapitole vidíme, ako sa silou Ducha Svätého z apoštolov stávajú horliví ohlasovatelia evanjelia.

Sk 2, 42 Prvé kresťanské spoločenstvo

Veľmi dôležitý verš, ktorý ukazuje, na čom musí byť postavený život veriaceho človeka, ako aj život kresťanskej komunity (učenie apoštolov, bratské spoločenstvo, lámanie chleba, modlitba)

Sk 5, 34 – 42 Gamalielov zákrok

Gamaliel bol jeden z najväznejších farizejov tej doby. Jeho riešenie „kauzy apoštoli“ je dodnes aplikovateľné na mnohé súčasné spoločenstvá. Iba dielo, ktoré je od Boha má šancu vytrvať, ak je však naozaj od Boha, nielenže má šancu vytrvať, ale nie je možné ho rozvrátiť“ - toľko aj k mnohým historickým pokusom zničiť Cirkev

Sk 7 Štefan, jeho reč, mučenícka smrť

Kresťania sa rýchlo stretávajú s nenávisťou a odporom okolia. „Vyznávať Krista, ktorý sa vyhlásil za Božieho Syna je preda ruhanie sa proti Bohu.“ – tvrdia. A preto rýchlo začína tiecť krv. Prvým mučeníkom sa stáva sv. Štefan.

Sk 10 Pokrstenie Kornélia a jeho domu.

Na začiatku apoštoli váhali, či môže byť pokrstený aj niekto, kto nie je Židom. Sv. Peter však vo videní počuje hlas: „Čo Boh očistil, ty nenazývaj nečistým“ toto sa pre neho stáva povolením pokrstiť prvého pohana, stotníka Kornélia. Takto sa cesta do Cirkvi otvára aj pre ostatných pohanov a pohanské národy.

Sk 12 Petrovo uväznenie a zázračné vyslobodenie

Úžasná udalosť vypovedajúca o tom, že Bohu nič nie je nemožné, a že každý problém má svoje riešenie.

Prvotná Cirkev

Pramene:

Skutky apoštolov, listy apoštolov, prvokresťanské spisy, z nich hlavne spisy apologetov (obrancov viery – samostatná téma)

„Kresťania sa nelíšia od iných ľudí ani zvláštnym územím, ani jazykom ani odevom. Nebývajú oddelení vo vlastných mestách, nepoužívajú zvláštnu reč ani nevedú osobitný spôsob života. Ich učenie nie je ovocím úsilia nepokojného intelektu výskumníkov, ani nie sú zástancami, ako niektorí iní, nejakého filozofického systému, zostaveného človekom. Bývajú v gréckych alebo barbarských mestách, podľa toho, kam ich zavial osud, prispôsobujú sa miestnym zvykom v obliekaní, v jedle, a vo všetkom ostatnom a pritom sú príkladom nádherného spolužitia, ktoré podľa vyjadrení všetkých má v sebe čosi neveriteľné. Bývajú vo vlasti a predsa sú v nej akoby cudzincami. Plnia si všetky povinnosti, ako sa patrí na občanov, ale ťažkosti znášajú tak, akoby boli cudzincami. Lebo každá cudzia krajina im je domovom a každá vlasť cudzinou. Ženia sa a vydávajú ako všetci ostatní, plodia deti, ale neodhadzujú novorodencov. Majú spoločný stôl, ale nie lôžko. Žijú v tele, ale nie podľa tela. Žijú svoj život na zemi, no sú občanmi neba. Podriaďujú sa ustanoveným zákonom, ale svojím spôsobom života stoja nad zákonom. Jedným slovom, kresťania sú vo svete tým, čím je duša v tele.“

(list neznámeho kresťana pohanovi Diognetovi)

Vzťah prvých kresťanov k Židom

- pojem Židia pôvodne znamenal „obyvatelia Južného kráľovstva“, no považujeme ho za výraz označujúci „vyvolený ľud“ alebo aj „Izraelský národ“ – je to ten národ, ktorého otcom je Abrahám, a z ktorého vyšiel aj Ježiš Kristus
- prví kresťania pochádzali zo židovstva, považovali samých seba za Židov, no uverili, že Ježiš Kristus je Boží Syn, Mesiáš.
- keďže Ježiš bol popravený ako bohorúhač (vyhlásil za Božieho Syna) je samozrejmé, že kresťania sa rýchlo dostali do sporu s židovskými náboženskými predstaviteľmi a čakal ich podobný osud ako samotného Krista.
- sv. Pavol stále znovu ponúka Židov (a najprv Židom) evanjelium a zdôrazňuje ich význam v dejinách spásy.

Vzťah prvých kresťanov k pohanom

- najprv rezervovaný (evanjelium je určené najprv Židom), no po Petrovom videní sa cez Kornélia otvára Cirkev aj pre pohanokresťanov.
- samozrejme, že medzi týmito skupinami (židokresťania a pohanokresťania) existujú spory týkajúce sa dodržiavania Mojžišovho Zákona.

Súhrn

Po smrti a zmŕtvychvstaní Ježiša Krista jeho nasledovníci zostávajú v Jeruzaleme. Po zoslaní Ducha Svätého sa z apoštolov stávajú horliví ohlasovatelia Ježišovho posolstva.

Toto obdobie je zachytené v Skutkoch apoštolov. Dej knihy začína v Jeruzaleme a hovorí o postupnom šírení evanjelia medzi všetky národy. Po počiatocnom váhaní, čo môže byť krst udelený aj pohanom je ako prvý pohan pokrstený Kornélius.

Kresťania dostávajú svoje meno v Antiochii, a ich horlivosť za Božiu vec im prináša aj problémy a prenasledovania. Prvým mučeníkom je diakon sv. Štefan.

Ani prenasledovania a hrozba smrti však nedokážu zastaviť šíriace sa Božie kráľovstvo.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Sv. Peter a jeho miesto v prvotnej Cirkvi
- Vybrané kapitoly zo Sk
- Čo spôsobí, že z apoštolov, ktorí sa po smrti Ježiša Krista boja o svoj holý život, sa zrazu stávajú horliví ohlasovatelia, ktorí sa neboja vstúpiť do konfrontácie s náboženskými predstaviteľmi svojej doby
- Ako kresťania slávil krst, eucharistiu, sviatosť pokánia
- prečítajte si „List Diognetovi“ napr. na: <<http://www.fatym.com/taf/knihy/>>

Kontrolné otázky

- Charakterizujte Sk ako knihu, jej autora, adresáta.
- Čo je prvoradým cieľom Sk? Ako sa to odráža na štruktúre knihy?
- Vymenujte niekoľko udalostí opísaných v Sk?
- Kto boli diakoni?
- Kto bol prvým mučeníkom?
- Ktorý pohan ako prvý prijal krst?
- Porovnajtie skupiny židokresťanov a pohanokresťanov.
- Čo považujete za prítlačivé na živote prvých kresťanov?
- Posúďte, čo spôsobilo masové obrátenia pri prvých kázniach apoštolov?

SVÄTÝ PAVOL

Cieľ

- spoznať osobu sv. Pavla, jeho život a jeho postavenie vo vtedajšej spoločnosti
- oboznámiť sa s jeho misijnými cestami
- pochopiť, ako Boh povoláva človeka,
- povzbudiť k odvahe meniť svoj život podľa spoznanej pravdy

Pôvod a mladosť sv. Pavla

- narodený v prvých rokoch kresťanského letopočtu v Tarze na Cilícii (bol súčasníkom Ježiša Krista, ale nepoznal ho osobne)
- pri obriezke dostáva meno Pavol, (vyprosený od Jahveho, vytúžený), má aj rímske meno Paulus (paulus – malý)
- po otcovi má rímske občianstvo,
- Žid z Benjamínovho kmeňa
- je farizej, prísne dodržiava Mojžišov zákon a predpisy o čistote
- študuje v Jeruzaleme u Gamaliela, nadobúda dokonalú znalosť Zákona a pravovernú židovskú zbožnosť
- dobre pozná helenistickú kultúru (helenizmus – forma gréckej kultúry)
- remeslom je tkáč stanov,
- pravdepodobne nebol ženatý,
- trpel nejakou chronickou chorobou alebo slabosťou

Obrátenie sv. Pavla

- Pavol nepozná Krista osobne,
- ako farizej a pravoverný Žid považuje kresťanov za odpadlíkov zo židovstva, fanaticky bojuje proti šíriacemu sa kresťanstvu
- je svedkom ukameňovania sv. Štefana

- pýta si poverenie, aby mohol kresťanov z Damasku „priviesť v putách do Jeruzalema“
- na tejto ceste zažíva svoje obrátenie:

Ale ako som šiel a blížil sa k Damasku, zrazu ma okolo poludnia zalialo jasné svetlo z neba. Padol som na zem, a počul som hlas, ktorý mi hovoril: "Šavol, Šavol, prečo ma prenasleduješ?" Ja som odpovedal: "Kto si Pane?" A on mi povedal: "Ja som Ježiš Nazaretský, ktorého ty prenasleduješ. Ti, čo boli so mnou, svetlo videli, ale hlas toho, čo so mnou hovoril nepočuli. I povedal som: "Čo mám robiť, Pane?" A Pán mi povedal: "Vstaň a chod' do Damasku; tam ti povedia všetko, čo ti je určené urobiť." Keďže som pre jas toho svetla nevidel, viedli ma moji sprievodcovia za ruku, a tak som prišiel do Damasku. (Sk 22, 6 – 11)

- po tomto zážitku Pavol prijíma krst, a začína ohlasovať že Ježiš je Boží Syn
- samozrejme, naráža na odpor Židov a sám je prenasledovaný
- v Jeruzaleme vo videní dostáva pokyn:

"Ponáhľaj sa a rýchlo odíď z Jeruzalema, lebo neprijmú tvoje svedectvo o mne ... Chod', lebo ťa pošlem ďaleko medzi pohanov." (Sk 22, 17- 18, 21)

- Pavol sa stáva horlivým svedkom evanjelia, je učený na misie medzi pohanmi, a začína najdôležitejšie obdobie jeho života: tri veľké misijné cesty

Misijné cesty sv. Pavla

Prvá misijná cesta

- roky 47 – 49 po Kr.
- sprevádzajú ho Barnabáš a Ján Marek
- na svojej ceste najprv oslovuje Židov, až následne sa obracia na pohanov
- obrátenia sa dejú v obidvoch skupinách,
- v jednotlivých mestách Pavol zakladá cirkevné obce, (Antiochia v Pizíidii, Ikónium, Lystra, Derbe)
- od začiatku sa objavujú problémy, a napätia
- kresťania zo židovstva požadujú, aby pohania prijali najprv Mojžišov zákon, až potom môžu byť pokrstení
- táto sporná otázka je vyriešená v r. 49 na prvom Jeruzalemskom koncile: (Sk, 15, 1-30)

„Lebo Duch Svätý a my sme usúdili, že nebudeme na vás klásť nijaké iné bremeno okrem toho nevyhnutného: zdržať sa mäsa obetovaného modlám, krvi, udusených zvierat a smilstva. Ak sa budete tohoto chrániť, budete konať správne. Buďte zdraví!“ (Sk 15, 28-29)

- kresťania z pohanstva sú oslobodení od zachovávaní Mojžišovho zákona, majú sa však zdržiavať takých úkonov a zvykov, ktoré sú pre Židov pohoršujúce
- po prvej misijnej ceste prichádza Pavol k záveru, že pohania sú otvorenejší pre prijatie kresťanstva ako Židia

Druhá misijná cesta

- roky 49-52 po Kr.
- Pavol navštevuje a upevňuje spoločenstvá založené počas prvej cesty,
- prechádza však aj na európsky kontinent a zakladá miestne Cirkvi (Filipy, Solún, Atény, Korint)
- v Aténach vidí oltár venovaný „neznámemu bohu“, keď neskôr hovorí v aeropágu a ohlasuje zmŕtvychvstalého Krista, Aténčania reagujú: „Vypočujeme ťa o tom inokedy.“ (Sk 17, 32)
- dlhšie sa zdržal v Korinte, u manželov Aquillu a Priscily, píše tu 1. a 2. list Solúnčanom

- Pavlovo ohlasovanie evanjelia je viackrát s radosťou prijaté, sprevádzané obráteniami (Lýdia, strážca žalára, Aquilla, Priscilla)
- často je odmietnutý, vysmiaty, prenasledovaný (Židia, Aténčania)
- misijná cesta končí v Antiochii

Tretia misijná cesta

- roky 53-58 po Kr.
- tri roky úspešne pôsobil v Efeze, zakladá kresťanské spoločenstvá v Kolosách, Laodicei a Hierapole,
- napísal list Galat'anom, Prvý list Korint'anom,
- proti Pavlovi vystupuje zlatník Demeter, ktorý vyrába sošky bohyně Diany, a ktorému úpadkom kultu bohyně klesajú príjmy,
- z Efezu odchádza do Macedónska,
- zdržiava sa v Korinte, odkiaľ píše List Rímanom,
- v Troade vzkriesi chlapca Eutycha, ktorý zaspal a vypadol z okna počas jeho kázne
- cesta končí v Jeruzaleme, kde je Pavol zatknutý a strávi dva roky vo väzení
- píše list Kolosanom, Efezanom, a Filemonovi,
- keďže je rímskym občanom, odvoláva sa k cisárovi, a je poslaný ako väzeň do Ríma

Cesta do Ríma

- roky 61-63 po Kr.
- Pavol je ako väzeň vedený do Ríma, pravdepodobne sprevádzaný Lukášom,
- loď stroskotá na Malte, kde Pavla pohryzie vretenica, ľudia si myslia, že je to trest za jeho hriechy, ale keď nezomrie, je považovaný za Boha,
- v Ríme má mierne domáce väzenie, môže prijímať návštevy a písať listy

Pavlova mučenícka smrť

- podľa tradície je Pavol z rímskeho väzenia neskôr vyslobodený,
- hlása evanjelium v Španielsku, vykoná cestu na východ,
- v malej Ázii je znovu zatknutý a prevezený do Ríma
- v roku 67 po Kr., za Nerónovho prenasledovania je popravený v Ríme,
- ako Rímsky občan má právo byť sťatý mečom

Súhrn

Sv. Pavol je postava, ktorá stojí na hranici troch svetov: rímskeho cisárstva, židovského náboženstva a gréckej kultúry. Žid, ktorý intenzívne bojuje proti šíriacemu sa kresťanstvu je vo zvláštnej vízii povoláný k ohlasovaniu práve tohto kresťanstva. Na výzvu odpovedá pozitívne a nastupuje na tri misijné cesty, počas ktorých ponúka evanjelium najprv Židom, až potom pohanom. Rýchlo však zisťuje, že pohania sú otvorenejší pre prijatie kresťanstva. Jeho misijné cesty sú sprevádzané nepríjemnosťami a prenasledovaniami zo strany Židov, ktoré ho napokon privádzajú do väzenia. Mučeníckou smrťou v Ríme počas Nerónovho prenasledovania potvrdzuje svoju vernosť Kristovi.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Potrebuje obrátenie aj „dobrý kresťan“?
- Čo by vás presvedčilo, že sa máte pridať k náboženstvu, ktoré práve prenasledujete?
- Prečo Pavla v jeho misionárskej činnosti nezastavilo ani neustále prenasledovanie, alebo hrozba smrti?
- Ako vplýval Pavlov predchádzajúci život na jeho misionársku činnosť?
- preštudujte a prezentujte sprievodný materiál k výstave: *Z Jeruzalema ku všetkým národom: Svedectvá o počiatkoch kresťanstva*. Prel. Andrej Bača. vyd. Bratislava: Lúč 2007.

Kontrolné otázky

- Ako prežil sv. Pavol svoju mladosť a svoje štúdiá?
- Vysvetlite, z akého prostredia pochádzal sv. Pavol, ako toto prostredie vplývalo na jeho neskoršie pôsobenie.
- Predstavte udalosť Pavlovho obrátenia.
- Vymenujte kľúčové udalosti z misijných ciest sv. Pavla.
- Vysvetlite, aký je význam sv. Pavla v šírení evanjelia medzi pohanmi

LISTY SV. PAVLA

Cieľ

- predstaviť základné literárne charakteristiky Pavlových listov
- načrtnúť základné línie Pavlovej teológie

Základná charakteristika

- listy sv. Pavla sú dôkazom jeho pastierskej starostlivosti o cirkevné spoločenstvá, ktoré založil

Literárny druh

- listy bývajú súkromnými správami, určenými jednotlivcom, alebo malým skupinám a sú podmienené konkrétnou životnou situáciou adresáta
- epištoly majú formu listu, ale nie sú podmienené konkrétnou situáciou a bývajú určené širokému okruhu adresátov
- v zbierke „Pavlových listov“ nachádzame spisy oboch literárnych druhov

Štruktúra spisov

- úvodná formula: uvádza sa v nej meno odosielateľa a meno adresáta, zahŕňa krátky pozdrav,
„Pavol, služobník Krista Ježiša povolany za apoštola, vybraný hlásať Božie evanjelium... Všetkým, čo sú v Ríme Bohom milovaným, povolaným svätým: Milosť vám a pokoj od Boha, nášho Otca, i od Pána Ježiša Krista“. (Rim 1,1-7)
- vd'akyvzdanie: poďakovanie Bohu za adresátov, uvádza hlavnú tému listu
- vlastný text listu: má zvyčajne dve časti
 - o náuková: obsahuje výklad kresťanského posolstva
 - o morálno- poučnú: obsahuje povzbudenie a smernice pre praktický život
- záver listu a pozdravy: podáva osobné správy, alebo odporúčania pre jednotlivcov,
- charakteristický záverečný pozdrav: „Milosť nášho Pána Ježiša nech je s vami.“ (Rim 16, 20)
- vlastnoručný podpis: Pavol svoje listy väčšinou diktuje, ale na konci niektorých sa nachádza ešte vlastnoručne napísaný záver

Reč a štýl listov

- Pavol píše v hovorovej gréčtine, tzv. koiné,
- je v nej však cítiť vplyv aramejšiny,
- a biblicko- hebrejskej mentality
- mnohé výrazy nadobúdajú nový význam (spása, hriech)
- používa neologizmy (nové slová)
- vedie dialóg s fiktívnym diskutérom,

- používa rabínsky spôsob vykladania Starého Zákona

Zoznam a poradie listov

14 Pavlovových listov možno rozdeliť a zoradiť podľa viacerých kritérií, najčastejšie sa uvádza poradie:

Listy adresované cirkevným spoločenstvám

List Rimanom	(Rim)
Prvý list Korint'anom	(1 Kor)
Druhý list Korint'anom	(2 Kor)
List Galat'anom	(Gal)
List Efezanom	(Ef)
List Filipanom	(Flp)
List Kolosanom	(Kol)
Prvý list Solúnčanom	(1 Sol)
Druhý list Solúnčanom	(2 Sol)

Listy adresované jednotlivcom

Prvý list Timotejovi	(1 Tim)
Druhý list Timotejovi	(2 Tim)
List Títovi	(Tit)
List Filemonovi	(Flm)

Zvláštne postavenie

List Hebrejom	(Hebr)
- v ňom chýbajú charakteristické črty listu, je viac kázňou ako listom,
 - autorom pravdepodobne nebol samotný Pavol

Pavlova teológia (obsah listov)

- vo svojich listoch Pavol podáva kresťanské posolstvo vo forme teologických úvah prístupných grécko-rímskemu svetu
- evanjelium však hneď aplikuje do konkrétnej životnej situácie svojich adresátov,
- Pavol nie je systematickým teológom, neponúka komplexný prehľad kresťanskej náuky
- napriek tomuto je najlepšou syntézou Pavlovho učenia List Rimanom
- centrom Pavlovej teológie je osoba Ježiša Krista (kristológia) a dôraz kladie na vykupiteľské dielo Ježiša Krista (soteriológia), ktoré uskutočnil svojou smrťou na kríži a svojím zmŕtvychvstaním

LIST RIMANOM

Adresát a okolnosti napísania listu

- kresťanské spoločenstvo v Ríme
- napätie medzi židokresťanmi a pohanokresťanmi
- jedni trvajú na dodržiavaní Mojžišovho zákona, druhým je tento zákon cudzí

Teologická náuka

Náuka o ospravedlivení (ospravedlnení)

- všetci potrebujú ospravedlnenie

- toto sa nedosahuje skutkami, ale vierou v Ježiša Krista
- ovocím ospravedlnenia je život v Duchu Svätom

Zákon

- je dobrý a svätý
- bol príčinou rozmnoženia hriechu
- nebol schopný oslobodiť človeka
- normou a silou človeka, kresťana sa preto stal Nový zákon, vnútorný zákon Ducha

Hriech

- všetci sú pod hriechom
- zákon → hriech → smrť

Kristovo spasiteľské dielo

- vykúpenie
- ospravedlnenie
- zmierenie

Život v Duchu Svätom

- kresťania vykúpení Kristom sú Božími deťmi,
- Duch sa za nich prihovára, riadi ich konanie

Dejiny spásy

- nevera Izraela slúži na spásu pohanom,
- obrátenie pohanov vedie k spásu Izraela

Význam

- text rozdelenia, ale aj zblíženia s protestantmi
- ospravedlnenie „iba vierou“ je v Jak doplnené o „viera bez skutkov je mŕtva“

Súhrn

Predstavili sme listy sv. Pavla, vidíme, že ich písal konkrétnym adresátom, spoločenstvám alebo jednotlivcom. Rieši v nich konkrétne problémy, ktoré sú špecifické v jednotlivých cirkevných obciach. Pavlove listy napriek tomu obsahujú hlboké teologické úvahy z ktorých vychádza aj súčasná teológia. Centrom je osoba Ježiša Krista a jeho vykupiteľské dielo. Najkomplexnejšie je Pavlova náuka podaná v Liste Rimanom, kde rieši hlavne problém ospravedlnenia kresťana vierou v Ježiša Krista.

Z Pavlovho tvrdenia, že ospravedlnenie sa nedosahuje skutkami, ale vierou v Ježiša Krista: „A tak ospravedlnení z viery, žijeme v pokoji s Bohom skrze nášho Pána Ježiša Krista. Skrze neho máme vierou prístup k tej milosti, v ktorej zotrávame, aj sa chválime nádejou na Božiu slávu“ (Rim 5, 1-2) vychádza aj Martin Luther, ktorý sformoval svoju tézu „iba milosť.“ Text Rim sa takto stal textom rozdelenia, no v súčasnosti je znovu študovaný a stáva sa textom zjednotenia oddelených kresťanov.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Ako sa človek stáva spravodlivým pred Bohom?
- Stačí „uveriť“ k tomu, aby bol človek spasený?
- Potrebuje si človek zaslúžiť spásu?

Kontrolné otázky

- Vysvetlite rozdiel medzi listom a epištolou.
- Aké sú základné literárne charakteristiky Pavlových listov?
- Vymenujte Pavlove listy s ich značkami.

- Prečo má v tomto zozname zvláštne postavenie Hebr?
- Aká je základná téma Pavlových listov?
- Porovnajte postoje židokresťanov a pohanokresťanov k Mojžišovmu zákonu.
- Navrhňte možnosti medzináboženského dialógu s evanjelikmi v otázke ospravedlnenia.

KATOLÍCKE LISTY

Cieľ

- spoznať katolícke listy ako svedectvo o poapoštolskom živote Cirkvi
- poukázať na nebezpečenstvá, ktoré hrozili mladej Cirkvi, ale sú aktuálne aj v dnešnom svete

Pojem „katolícke listy“

- katolícky – všeobecný
- popri Pavlových listoch osobitná skupina spisov
- je to spoločný názov pre sedem novozákonných spisov
- listy nie sú určené pre konkrétnych adresátov, (okrem 2 Jn, 3 Jn, 1 Pt)
- majú všeobecný (katolícky) ráz, sú písané na spôsob okružných listov
- nie sú pomenované podľa adresáta, ale podľa autorov

Zoznam listov

Jakubov list	(Jak)
Prvý Petrov list	(1 Pt)
Druhý Petrov list	(2 Pt)
Prvý Jánov list	(1 Jn)
Druhý Jánov list	(2 Jn)
Tretí Jánov list	(3 Jn)
Júdov list	(Júd)

Autori listov

Katolícke listy patria do tzv. biblickej pseudoepigrafie, to znamená, že na konci 1. stor. sú pod menami apoštolov dané do obehu spisy, ktoré aktualizovali učenie apoštolov.

Fakt, že deklarovaný autor listu nemusí byť jeho autentickým autorom nepopiera skutočnosť inšpirácie spisu.

Obsah listov

- Cirkev žije v blízkom očakávaní druhého Kristovho druhého príchodu

Všeobecné otázky

- súvisia s náboženskou situáciou kresťanov a Cirkvi v posledných desaťročiach 1. stor. po Kristovi
- boj proti bludárom, ktorí sa pokúšajú zdiskreditovať apoštolskú tradíciu a cirkevné zriadenie
- problémy vyplývajúce z duchovnej únavy a prenasledovania Cirkvi

Jakubov list (Jak)

- „viera bez skutkov je mŕtva“

„Bratia moji, čo osoží, keď niekto hovorí, že má vieru, ale nemá skutky? Môže ho taká viera spasit'? Ak je brat alebo sestra bez šiat a chýba im každodenná obživa a niekto z vás by im povedal: „Chod'te v pokoji! Zohrejte sa a najedzte sa!“ , ale nedali by ste im, čo potrebujú pre telo, čo to osoží?! Tak aj viera: ak nemá skutky, je sama v sebe mŕtva. Ale niekto povie: „Ty máš vieru a ja mám skutky.“ Ukáž mi svoju vieru bez skutkov a ja ti zo svojich skutkov ukážem vieru. Veríš, že Boh je jeden? Dobre robíš. Ale aj diabli veria, a trasú sa! Chceš vedieť, márnivý človeče, že viera bez skutkov je neúčinná? Nebol náš otec Abrahám ospravedlnený zo skutkov, keď obetoval na oltári svojho syna Izáka? Vidíš, že viera spolupôsobila s jeho skutkami a že skutkami dosiahla viera dokonalosť. Tak sa splnilo Písmo, ktoré hovorí: „Abrahám uveril Bohu a to sa mu počítalo za spravodlivosť.“ A bol nazvaný Božím priateľom. Vidíte, že človek je ospravedlnený zo skutkov, a nie iba z viery. A nebola podobne ospravedlnená zo skutkov aj neviestka Rachab, keď prijala poslov a poslala ich inou cestou? Lebo ako telo bez ducha je mŕtve, tak je mŕtva aj viera bez skutkov.“ (Jak 2, 14-26)

- prvá zmienka o pomazaní chorých (Jak 5, 14-15)

Prvý Petrov list (1 Pt)

- povzbudzuje novoobrátených kresťanov vo vytrvalosti vo viere, aj keď musia pre svoje presvedčenie trpieť,
„ale uctievajte sväto Krista, Pána, vo svojich srdciach, stále pripravení obhájiť sa pred každým, kto vás vyzýva zdôvodniť nádej, ktorá je vo vás.“ (1 Pt 3,15)

Druhý Petrov list (2 Pt)

- vystríha pred „falošnými učiteľmi“
- zdôrazňuje vernosť apoštolskej a prorockej náuky,

Prvý Jánov list (1 Jn)

- reaguje na bludy, ktoré popierali vtelenie Krista, a jeho vykupiteľské dielo,
- autor zdôrazňuje že Ježiš Kristus je Boží Syn, ktorý prišiel na tento svet v ľudskom tele, a priniesol pravé poznanie Boha
- povzbudzuje k vzájomnej láske v spoločenstve veriacich

Druhý Jánov list (2 Jn)

- adresovaný „milovanej panej a jej deťom“ čo je obrazné označenie kresťanskej obce
- varovanie pred bludármi

Tretí Jánov list (3 Jn)

- má charakter súkromnej korešpondencie, adresovaný „Gájovi“
- autor usmerňuje predstaveného cirkevnej obce, ktorým je Diotrefes

Júdov list (Júd)

- zdôrazňuje monoteizmus, spomína tri Božské osoby,
- varuje pred bludármi,

Súhrn

V krátkosti sme predstavili súbor „katolíckych listov“ Názov „katolícky“ poukazuje na ich všeobecný ráz a adresovanie celej Cirkvi.

Listy nám podávajú svedectvo o živote prvých kresťanov. Vidíme, ako sa v kresťanských spoločenstvách šíria bludy, ktoré popierajú božstvo Ježiša Krista. V listoch sú naznačené aj problémy vo vnútri spoločenstiev.

Aby upevnili vieru kresťanskú nádej, autori listov pripomínajú vernosť náuke apoštolov a obhajujú apoštolskú tradíciu.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Čo rozumiete pod pojmom „apoštolská tradícia?“
- jednotlivé listy

Kontrolné otázky

- Načrtnite situáciu, v ktorej sa nachádzala prvotná Cirkev.
- Ktoré problémy vznikali v cirkevných obciach?
- Vysvetlite pojem katolícky.
- Vymenujte katolícke listy.

ZJAVENIE APOŠTOLA JÁNA (ZJV)

Cieľ

- predstaviť poslednú knihu Sv. Písma, jej literárne charakteristiky a teologické poslanstvo
- vysvetliť pojem apokalypsy ako literárneho druhu
- poukázať na mylné interpretácie knihy Zjv

Názov knihy

- názov poslednej knihy Nového Zákona a poslednej knihy Svätého Písma vôbec, je v gr. „Jánova apokalypsa“
- slovo „apokalypsa“ znamená „zjavenie, odhalenie“
- v slovenčine sa používajú názvy „Zjavenie apoštola Jána“, „Kniha zjavenia“ alebo „Apokalypsa“

Pojem „apokalypsa“

- je označením literárneho druhu, ktorý využíva literárne formy ako sny, videnia, zjavenia anjelov, symbolické čísla a mená, tajomné obrazné predstavy a pod
- pre tieto štylistické zvláštnosti je dnes pre nás výklad apokalyptických textov veľmi zložitý
- pojem takisto označuje židovský alebo kresťanský spis, v ktorom sa opisujú udalosti posledných čias a konca sveta
- apokalyptická literatúra pochádza z obdobia od r 165 pred Kr. (knihy proroka Daniela), do r 90-95 po Kr. (Zjv) – čiže Zjav nie je jedinou apokalypsou vo Sv. Písme
- aj keď sa apokalypsy týkajú posledných vecí sveta a človeka, cieľom týchto spisov nie je podať „predpoveď konca sveta“, ale posilniť v čitateľovi vieru v Boha, ktorý je zvrchovaným Pánom dejín

Charakteristika knihy Zjav

Autor

- sám seba predstavuje ako Ján,
- „bol pre Božie slovo a Ježišovo svedectvo a ostrove Patmos“ (Zjv 1, 9)
- pôvodne bol stotožňovaný z apoštolom Jánom, autorom Jánovho evanjelia a troch Jánových listov,
- na základe mnohých rozdielov medzi týmito spismi však pravdepodobne nejde o apoštola Jána, ale o niekoho z jeho žiakov, resp. niekoho z tzv. Jánovej školy
- kniha vznikla asi v r. 90-95 po Kr., počas prenasledovania za cisára Domiciána

Adresát

- autor sa obracia na sedem ázijských cirkví, ale jeho posolstvo sa vzťahuje na všetkých kresťanov a celú Cirkev

Ciele knihy

- upozorňuje na nebezpečenstvá hroziace vo vnútri Cirkvi (sekty)
- varuje pred ochabnutím vo viere, pripravuje veriacich na prenasledovanie
- povzbudzuje k vytrvalosti
- pripomína konečné víťazstvo Boha

Náuka Zjv

Boh

- pôvodca spásy
- „ten ktorý je, ktorý bol a ktorý príde“ (Zjv 1,4)
- „Alfa a Omega“, „Počiatok a koniec všetkých vecí“

Kristus

- sprostredkovateľ spásy,
- „Syn, človeka“ (toto označenie, ktoré na prvý pohľad upozorňuje na ľudský rozmer osoby Ježiša Krista, sa vo Sv. Písme paradoxne používa na zvýraznenie jeho Božstva)
- „Baránok, ktorý bol zabitý, a svojou krvou vykúpil ľudí z každého kmeňa, jazyka, ľudu a národa“ (Zjv 5,9)
- takisto ako Boh Otec je „Alfa a Omega“, „Počiatok a koniec všetkých vecí“

Cirkev

- nový Izrael,
- Baránkova nevesta, ozdobená pre svojho ženícha, ktorý ju vykúpil

Súhrn

Jánovo zjavenie nemá za cieľ predpovedať priebeh svetových a cirkevných dejín, tým menej chce presne opísať priebeh udalostí spojených s blízky druhým príchodom Ježiša Krista. Kniha zjavenia poukazuje najmä na to, že cesta Cirkvi uprostred súženi, utrpení a prenasledovaní nezadržateľne vedie k sláve znázornenej obrazom a opisom Nového Jeruzalema.

Pojem apokalypsa sa často chápe ako predpoveď konca sveta, niekedy ľudia dokonca hľadajú v knihe Zjav jednotlivé udalosti svetových dejín, a očakávajú doslovné naplnenie konkrétnych výjavov.

Tieto interpretácie sú však hrubým nepochopením literárneho druhu apokalypsy.

Autor sa snaží povzbudiť veriacich k nasledovaniu Krista, k prekonávaniu prekážok na ceste spásy a uistiť o konečnom víťazstve Boha nad mocnosťami sveta.

Spis sa preto stáva prameňom útechy a povzbudenia.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Čo bude po smrti?
- Čo bude na konci sveta?
- Sú čiarové kódy, internet a globálne otepľovanie predpovedané v Zjv?
- Kresťanská eschatológia
- Proroctvá a veštby v živote kresťana

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojem „apokalypsa“.

- Čo hovorí kniha Zjav o posledných veciach sveta a človeka?
- Ako predstavuje Boha, Krista, Cirkev?

CIRKEV V RÍMSKEJ RÍŠI, PRENASLEDOVANIE KREŠŤANOV

Cieľ

- Vysvetliť základné príčiny prenasledovania kresťanov zo strany Židov a Rimanov.
- Predstaviť jednotlivé obdobia prenasledovania starovekej Cirkvi

Historické ohraničenie

Začiatok

- smrť Ježiša Krista	30 po Kr. alebo 33 po Kr.
- prvý mučeník sv. Štefan	36 po Kr.
- sv. Jakub Starší (apoštol)	42 po Kr.
- sv. Peter	64 po Kr. alebo 67 po Kr.

Koniec

- Milánsky edikt 313 po Kr.

Príčiny prenasledovania

„Len čo prišla Pravda na svet, vzbudila nenávisť a nepriateľstvo už svojou čírou prítomnosťou.“

Židia

- kresťanstvo považované za sektu
- kresťania „ohlasujú zmŕtvychvstanie“ (Sk 4, 1-4), „protizákonne uctieujú Boha“ (Sk 18, 13)
- Sk: ukameňovanie sv. Štefana, s'atie sv. Jakuba Staršieho, uväznenie sv. Petra, sv. Pavol
- koniec prenasledovania zo strany Židov: r.70 po Kr. – zničenie Jeruzalemského chrámu

Rimania

- Rím – náboženská tolerancia, cudzie božstvá boli zaradované do rímskeho Panteónu
- kresťanstvo je zo začiatku považované za vnútornú záležitosť židovstva
- neskôr: obvinenia z „ateizmu“ – kresťania neuznávali rímskych bohov, urazené božstvá si potom vraj vylievali hnev na rímskom ľude:

„Ak Tiber zaleje mestské múry, ak sa Níl vyleje na polia, ak nebo nedáva dážď, ak je zemetrasenie, ak je hlad, ak je mor, hneď počuť výroky: Kresťanov pred levov!“
odmietnutie kultu cisára ako najvyššieho boha – „vlastizrada“

- tajomnosť kresťanov – nepochopenia a špekulácie, vraj znesväcovanie ľudskej dôstojnosti,

„Hovorí sa, že sme hodní zavrhnutia, a to kvôli obradu, ktorý spočíva v zabíí dieťaťa, kvôli tomu, že z neho jeme, a kvôli krvismilným orgiám po hostine...“

- mravnosť života kresťanov – tichá výčitka pre rímsku spoločnosť

Priebeh prenasledovania

- asi do r. 70 po Kr. – kresťanstvo považované za židovskú sektu, trpené alebo ignorované, prípadne prenasledované zo strany Židov (úprimne bojovali proti novej sekte), či ako súčasť židovstva

Nero

- r.64 po Kr. – požiar Ríma,
- cisár Nero obviňuje kresťanov z podpaľačstva, aby zakryl svoju vinu na podpálení mesta

„Aby teda potlačil tú povesť, nastrčil Nero ako vinníkov a potrestal najvyberanejšími trestami tých, ktorých ľud pre nerestný život nenávidel a nazýval chrestiani. Pôvodca tohoto mena Kristus bol za vlády Tibéria prokurátorom Ponciom Pilátom popravený... Boli teda pochytení najskôr tí, ktorí sa priznali, neskôr na ich udanie bolo ich veľké množstvo usvedčené ani nie tak zo zločinu podpaľačstva, ale skôr z nenávisti k ľudskému pokoleniu. A ešte aj keď umierali, vysmievali sa im takým spôsobom, že ich obliekli do koží divých zvierat, a zahynuli roztrhnutí psami alebo pribití na kríži, alebo upálení za súmraku na hranici, slúžiac tak ako nočné osvetlenie.“

- obeť: sv. Peter a sv. Pavol
- prenasledovanie nemalo právny podklad
- lokálny dosah – iba v Ríme
- uvalilo na kresťanov podozrenie z „nenávisti k ľudskému pokoleniu“

Domicián

- r. 81 – 96 po Kr.
- ako cisár si nárokuje božskú úctu, ktorú kresťania samozrejme odmietajú,
- apoštol Ján poslaný do vyhnanstva na ostrov Pathmos
- cisárov bratranec Flavius Clemens popravený, jeho manželka Flavia Domitilla so synmi poslaná do vyhnanstva

Traján

- r. 98 – 117 po Kr.
- neurčitý postoj ku kresťanom, kresťanom nie je pripísaná nijaká konkrétna vina
- sú prenasledovaní za „nepriateľský postoj ku štátu a ľuďstvu“
- podkladom prenasledovania je korešpondencia Trajána s Plíniom Mladším, ktorá je síce súkromná, ale po zverejnení dáva základ zvykovému právu
- Plínius Trajánovi:

„Nikdy som sa nezúčastnil súdnych procesov proti kresťanom, neviem preto, čo a ako vyšetrovať a trestať. Či má byť trestané púhe meno, aj keď nie je dokázaný žiadny zločin, alebo sa majú stíhať iba zločiny, ktoré sú s týmto menom spojené.“

- Traján Plíniovi:

„Nie je možné stanoviť pevné pravidlo pre všetky prípady. Nie je nutné po nich (kresťanoch) pátrať, ak budú udaní a usvedčení, musia byť potrestaní. Kto však poprie, že je kresťanom, a svoje tvrdenie dokáže tým, že sa obráti v modlitbe k našim bohom, dostane na základe tejto ľútosti milosť, aj keď je pre svoju minulosť podozrivý. Na anonymné udania sa pri súdnych sporoch nemá dbať. Bol by to zlý príklad nehodný našej doby.“

- na základe tohto reskriptu: „byť kresťanom je trestné“
- popravený sv. Polykarp zo Smyrny, sv. Ignác Antiochijský (kresťania Ríma sa snažili zachrániť jeho život, ale on to odmietol)

„Som Božia pšenica a zubami zvierat budem rozomletý aby som sa stal čistým Kristovým chlebom“

Hadrián, Markus Aurelius

- lokálne prenasledovania

Septimus Severus

- r.193 – 211 po Kr.
- v kresťanstve videl ohrozenie pre poriadok v štáte (otázka vojenskej služby)
- je zakázané stať sa kresťanom
- systematické prenasledovanie katechumenov,
- pokrstení sa mohli zachrániť obetovaním bohom
- Perpetua a Felicita (v Kartágu, Perpetua bola mladá žena z poprednej rímskej rodiny, Felicita bola jej otrokyňou, pripravovali sa na krst, zatkli ich a popravili, napriek tomu, že obe mali malé deti)

Décius

- r. 249 – 250 po Kr.
- snaha o vnútornú obrodu rímskeho štátu obnovením náboženského života
- kresťania ako „bezbožní“ sú považovaní za príčinu vojenských porážok, hladomoru, zlej hospodárskej situácie...
- cisár nariaďuje verejné uctievanie a obety rímskym bohom ...
- na obetovanie dozerajú komisie, vydávajú potvrdenia o vykonanej obeti

„Aurelia Charis z dediny Theadelfeia obetnej komisii. Trvale som obetovala bohom a preukazovala som vždy zbožné myslenie. Teraz som vo vašej prítomnosti podľa príslušného dekrétu priniesla pitnú obetu a jedla som z obetovaného mäsa. Žiadam vás o potvrdenie tejto veci podpisom.“

- potvrdenia boli kontrolované, kto ich nemal mal problém (práca v bani, smrť...)
- kresťania: zadovážili si potvrdenie o obetovaní, aj keď neobetovali, alebo vykonali iba čiastočnú obetu, alebo sa úplne zriekli viery (odpadlíci)
- čo s odpadlíkmi?
 - o rigoristické skupiny (Novacián): vylúčenie z cirkvi, vznikajú rôzne sekty
 - o pápež Kornélius: pokánie, odpustenie

Valerián

- r. 253 – 260 po Kr.
- systematické prenasledovanie kléru,
- konfiškovanie majetkov,
- prenasledovanie ukončil jeho syn Gallienus
- obeť prenasledovania:
- pápež Sixtus II. a štyria diakoni, (zatknutí pri vysvetľovaní Božieho Slova)
- diakon Vavrinc, (pred svojou smrťou rozdal cirkevný majetok chudobným)

Dioklecián

- r. 284 – 305 po Kr.
- najväčšie a najkrutejšie prenasledovanie kresťanov
- výborný štátnik, snaha o náboženskú obnovu štátu,
- 4 „krvavé edikty“
- zrušenie kostolov, zákaz bohoslužieb,
- poprava kňazov a diakonov
- všeobecná prísna povinnosť obetovať
- mučeníci: sv. Agnesa (mladá, pravdepodobne chcela žiť v Bohu zasvätenom panenstve, a preto odmietala mládencov, jeden z nich ju udal ako kresťanku)

- sv. Šebastián (vojak, cisár ho dal zastrelit' šípami, on to prežil a znovu predstúpil pred cisára, ktorý ho dal ubit' na smrť)
- prenasledovanie kresťanov ukončené v r. 313 po Kr. Milánskym ediktom

Význam prenasledovania, mučeníci

- cirkev sa naučila byť nezávislá od svetskej moci,
- kresťania na vlastnej koži pocítili nespravodlivosť, preto sa neskôr angažovali za spravodlivosť pre všetkých
- prenasledovanie vždy znamenalo stratu významných osobností, takto bolo spomalené šírenie kresťanstva
- byť mučeníkom znamenalo podobať sa trpiacemu Pánovi
- vytvoril sa vzor svätca – mučeníka (martýr – svedok), doteraz ich príklad ovplyvňuje život veriacich

„Krv mučeníkov je semenom kresťanov“

- počet mučeníkov sa nedá presne zistiť, o niektorých máme písomné záznamy, iných poznáme iba na základe kultu

Námety na diskusiu, témy referátov

- Môže byť príklad prvokresťanských mučeníkov vzorom pre súčasného kresťana?
- Porovnajte „svedectvo“ v čase prenasledovania a v dnešnom čase.
- Čo znamená „odpadnutie od viery“ ako súvisí s prenasledovaním? (prepojenie na 1. prikázanie)
- Za akých okolností je dovolené zaprieť svoju vieru?
- Viete porovnať prenasledovanie prvých kresťanov s inými prenasledovaniami (Makabejci v Starom Zákone, komunistické prenasledovanie...)
- Je mučeník samovrah?
- Predstavte život a svedectvo niektorého prvokresťanského mučeníka.
- Ako má vyzerat' správna úcta k svätým?

Kontrolné otázky

- Kedy začalo a kedy skončilo obdobie prenasledovania kresťanov?
- Aké boli dôvody prenasledovania kresťanov zo strany židov?
- Prečo prenasledovali kresťanov rímski cisári? (dôvody všeobecne)
- Predstav tri konkrétne prenasledovania kresťanov. Aké boli dôvody na prenasledovanie u jednotlivých cisárov?
- Aký význam malo prenasledovanie pre veriacich?

KONŠTANTÍN VEĽKÝ A MILÁNSKY EDIKT

Cieľ

- cisár Konštantín Veľký prináša do života Cirkvi hlbokú zmenu, táto udalosť začína novú epochu pre život štátu a Cirkvi
- objasniť význam Konštantína Veľkého pre život Cirkvi,
- porovnať životy veriacich v čase prenasledovania a v čase uznania Cirkvi
- poukázať na nebezpečenstvá spojené s uznaním „štátnej Cirkvi“

Osobnosť Konštantína Veľkého

- Konštantín, syn Konstancia Chlora a Heleny sa narodil v r. 285 v meste Niš v Srbsku

- jeho matkou je sv. Helena, ktorá podľa tradície na púti do Svätej Zeme našla Kristov kríž, je považovaná za patrónku kresťanských archeológov

V roku 305 po Kr. sa cisár Dioklecián zrieka vlády v Rímskej ríši. Za Západe ríše - v Galii si za nového cisára zvolili vojaci svojho obľúbeného veliteľa Konštantína. V Afrike a v Taliansku je zvolený za cisára Maxencius. Začína boj o cisársky trón.

Na jar v roku 312 po Kr. prekračuje Alpy, aby vytlačil Maxencia z Talianska a zmocil sa Ríma. Na svojho protivníka, vojensky oveľa silnejšieho naráža pri Milvijskom moste pred Rómom. V tiesni a neistote, ako bitka dopadne sa obracia o pomoc k Bohu kresťanov, v tom ho utvrdzuje nočné videnie, v ktorom vidí na oblohe kríž s nápisom: „V tomto znamení zvíťazíš.“

Keď dosiahne víťazstvo, vidí v tomto dôkaz Kristovej moci a nadriadenosti kresťanského náboženstva.

V roku 325 po Kr. víťazí nad svojím švagrom Licíniom (predtým jeho spojenec) a stáva sa jediným vládcom Rímskej ríše.

V roku 330 po Kr. zakladá Konštantínopol (Carihrad) ako nové hlavné mesto ríše.

Napriek pozitívnemu vzťahu ku kresťanstvu sa Konštantín nestáva kresťanom, dáva sa pokrstiť až na smrteľnej posteli ariánskym bisupom Euzébiom. (rok 337 po Kr.)

Milánsky edikt

V roku 313 po Kr. spolu s Licíniom (jeho východný spojenec) navrhli „milánsky tolerančný edikt“

„Keď sme teda šťastným riadením prišli do Milána – ja Constantinus Augustus a ja, Licinus Augustus – uvážili sme, všetko, čo bolo zapotreby k úžitku a prospechu ľudu, a medzi inými opatreniami, ktoré mali slúžiť všeobecnému záujmu, sme sa uzniesli vydať tie nariadenia, ktoré sa týkajú zachovávaní a uctievaní vecí božských, aby sme kresťanom a všetkým ľuďom umožnili slobodne si zvoliť náboženstvo, aké chcú. Po zdravom a spravodlivom uvažovaní sme dospeli k záveru, že nesmie byť žiadnemu človeku odopieraná sloboda zachovávať obyčaje a kult kresťanov, alebo si ich vyvoliť a že má byť každému daná sloboda otvoriť svoje srdce takému náboženstvu, ktoré on sám považuje za svoje. Následkom tohto oznamujeme, aby tí, ktorí sa rozhodli vyznávať náboženstvo kresťanov môžu tak robiť slobodne a bez akýchkoľvek obtiaží.“

Nová situácia kresťanstva

Tolerančným ediktom je kresťanstvu priznaná rovnoprávnosť s ostatnými náboženstvami. Konštantín otvorene protežuje kresťanstvo:

- kresťanom sú vrátené kostoly a majetky
- klerici sú oslobodení od verejných povinností (podobne ako služobníci pohanských kultov)
- je zrušený trest smrti ukrižovaním
- nariaďuje svätenie nedele
- nariaďuje zachovávanie piatkového pôstu
- zakazuje pohanské veštenie z vnútorností obetovaných zvierat
- zakazuje gladiátorské hry
- cirkev smie prijímať a vlastniť majetok
- začína stavbu chrámu sv. Petra nad Petrovým hrobom a stavbu baziliky nad Božím hrobom v Jeruzaleme

Vplyv slobody na duchovný život veriacich

Sloboda je spočiatku vítaným darom. Rím je vhodným prostredím pre šírenie kresťanstva. A šíriace sa kresťanstvo zjednocuje Rímsku ríšu. Cirkev môže jednoduchšie plniť svoje poslanie: hlásať evanjelium všetkým národom.

„Masy veriacich prúdili so cirkvi obdarenej priazňou štátu. Pred touto Cirkvou stáli nové úlohy. Z Cirkvi elitnej, do ktorej vstupovali iba presvedčení veriaci odhodlaní k mučeníctvu, sa stala Cirkev masová, do ktorej sa tlačili ľudia politicky ctižiadostiví, bez náboženského záujmu, a ešte úplne pohania. Hrozilo prenikanie pohanských náuk a povier, ale aj zosvetštenie a zneužívanie náboženstva k politickým účelom.“

Konštantín a jeho postavenie v Cirkvi

Cisár sa snaží o jednotu svojej ríše, a snaží sa aj o udržanie jednoty v Cirkvi.

Považuje sa za „biskupa pre vonkajšie záležitosti Cirkvi“ a robí si nároky na duchovné vedenie, ktoré vykonával v pohanskomulte.

Už krátko po začiatku vlády zasahuje do sporu o biskupské kreslo. Po porážke Licínia prikazuje východnej časti ríše prijatie kresťanstva. Pri spore s Ariánmi zvoláva Nicejský koncil, ktorý má odstrániť spory.

Sám však nerozumie podstate arianizmu, ani dôležitosti tejto otázky pre Cirkev.

„premyslel som si vznik a predmet vášho sporu a došiel som k presvedčeniu, že tu ide len o malichernosti“

Necíti sa byť hriešnikom, ktorý potrebuje spásu, ale verí, že je poverený Bohom kresťanov starať sa o vedenie štátu a o jednotu Cirkvi.

Ako panovník patrí k veľkým postavám kresťanského staroveku, západný cirkev mu dáva titul „veľký“, východná cirkev ho uctieva ako svätého.

Kresťanstvo ako štátne náboženstvo

V roku 391 po Kr. cisár Teodózius I. Veľký zakazuje v ríši všetky pohanské kultu a tým sa kresťanstvo stáva štátnym náboženstvom.

Súhrn

Rok 313 po Kr. je významným medzníkom v živote starovekej Cirkvi. Po vyhrajenej bitke cisár Konštantín zrovnoprávňuje kresťanstvo s ostatnými náboženstvami svojej ríše.

Kresťania prestávajú byť prenasledovanou menšinou, a stávajú sa hybnou silou spoločnosti. Kresťanská Cirkev s jej jednotnou organizáciou, ale zároveň mnohými formami pomáha udržiavať jednotu v ríši. Kresťanská morálka a vznešená etika nahradili pohanské zvyky. Kresťanstvo prenikalo celý život spoločnosti.

Náboženská sloboda priniesla so sebou aj negatívne následky. Masívny prílev nových členov Cirkvi (ktorým už nestálo v ceste prenasledovanie) spôsobil oslabenie náboženského života. Na povrch vyplávali napätia vo vnútri kresťanstva. Otvorili sa otázky o Ježišovi Kristovi, jeho podstate a prirodzenosti.

Cisár využíva jednotu Cirkvi na zjednotenie ríše, za čo podporuje a ochraňuje Cirkev. Ochrana a podpora však čoskoro vedú k zasahovaniu do jej vnútorných záležitostí, na čo ako cisár už právo nemá.

Zákaz pohanských kultov cisárom Teodóziom v roku 391 po Kr. povyšuje kresťanstvo na štátne náboženstvo.

Kontrolné otázky

- Predstavte život Konštantína Veľkého
- Ktorá udalosť bola rozhodujúca pre jeho postoj ku kresťanstvu?
- Aké bolo jeho postavenie v Cirkvi?
- Prečo bolo pre neho rozhodujúce udržať jednotu Cirkvi?
- Aké následky mal Milánsky edikt na duchovný život veriacich?
- Porovnajzte život veriacich v období prenasledovania v období cisárskej priazne.

BLUDY A KONCILY

Cieľ

- na pozadí bludov vysvetliť základné pravdy viery

Úvod

Základné pojmy

- blud (heréza) – učenie, ktoré nie je v súlade s vierou Cirkvi
- bludár (heretik) – zástanca herézy
- schizma – zámerné rozštiepenie jednoty Cirkvi
- apostáza – odpadnutie od viery
- dogma – pravda viery
- kociľ – zhromaždenie biskupov s pápežom, ktoré rieši otázky viery

Prečo sa učíme o bludoch?

„Cirkev poznáva svoju vlastnú pravdu jasnejšie tým, že počuje jej opak ... a odmieta ho.“

Vznik bludov

„Nemyslite si, bratia, že bludy môžu vznikáť v nejakých malých dušiach. Herézy vytvorili iba veľkí ľudia.“

- bludy väčšinou vznikali v kruhoch intelektuálov, ktorí sa pokúšali vysvetliť nejakú pravdu viery

Reakcia Cirkvi

- rozvíja sa cirkevná náuka
- formulujú sa dogmy (pravdy viery)

Gnostické systémy

- rozšírené v prvých troch storočiach po Kr.
- gnosticizmus tvorí súhrn teozofických fantastických špekulácií o pôvode sveta a hriechu, o vykúpení a obnove pôvodnej dokonalosti, na čo nestačí prostá viera (PISTIS), lež potrebné je nevyhnutne vyššie, kozmické poznanie (GNÓSIS)
- gnósis – poznanie
- spojenie viery a filozofie
- sľubuje „pravé poznanie“ založené na mystickej skúsenosti
- dualizmus
- dianie vo svete je bojom medzi silami svetla a tmy
- duch je dobrý, telo je zlé
- vykúpenie je založené na vyslobodení ducha z hmoty

doketizmus

- dokein – zdať sa
- vychádza z gnostického dualizmu
- je nepredstaviteľné, aby sa Boh mohol vteliť do ľudského tela (toto ako hmotné bolo predsa zlé)
- Kristus mal iba zdanlivé telo, trpel iba zdanlivo
- aj naše vzkriesenie sa uskutoční bez tela

manicheizmus

- odvodený od Peržana Máního

- zastáva strohý dualizmus
- za mlada ho vyznával sv. Augustín

marcionizmus

- zakl. Marción
- zavrhol Starý zákon (Jahve je hnevливý boh zla, v Kristovi sa zjavil najvyšší dobrý Boh)
- prvky doketizmu, etický rigorizmus,

enkratiti

- dogmaticky korektné učenie,
- prehnaný asketizmus (vyžadovali zdržiavanie od mäsa, vína, manželstva)

montanizmus

- zakl. Montanus
- etický rigorizmus, askéza,
- kresťan nesmie utekať pred mučením,
- prepadol mu Tertulián

Reakcia Cirkvi

- sv. Irenej sa v diele *Adversus haereses* riadi týmito pravidlami
- jedine knihy, ktoré sa od počiatku používali v kresťanských obciach sú zdrojom pravej náuky (zavrholi sa mnohé apokryfy)
- vernosť apoštolskej náuke (vzniklo Apoštolské vyznanie viery)
- vernosť nástupcom apoštolov (biskupom)

Trinitárne bludy

- týkajú sa Najsvätejšej Trojice
- Ak je Boh jeden, kto je vlastne Ježiš Kristus? Môže mať Boh Syna, bude tento Syn tiež Bohom, alebo bude iba stvorením? A kto je Duch Svätý?

Situácia

- židia: čakali Mesiáša, Božieho Syna, ktorý ich spasí už tu na zemi
- vzťah medzi Bohom a Mesiášom neriešili
- Jn: obraz Logos:

„Syn prebýva od večnosti v Otcovi ako nevyslovené Slovo v duši.

Tým, že sa vysloví, nezíska alebo nestratí nič zo svojej plnosti, pre iných sa stáva telom, čiže zmyslovo vnímateľným a názorným.“

Monarchianizmus

- skupina bludov,
- trvajú na prísnom monoteizme,

Adopcionizmus

- vychádza z monarchianizmu
- Ježiš bol iba človek, ktorého si Boh adoptoval

Modalizmus

- modus – forma,

Boh je jeden, ale raz sa nám javí ako Otec (Stvoriteľ), inokedy ako Syn (Spasiteľ), inokedy ako Duch Svätý (Posväcovateľ) (Sabelianizmus) Preto môžeme povedať, že na kríži trpel Otec (patripasionizmus)

Arianizmus

- názov od Alexandrijského kňaza Ária (260 – 336 po Kr.)
„Ak Syn pochádza od Otca, musel byť čas, kedy Syn ešte nejstvoval. Z toho vyplýva, že Syn nie je od večnosti, a tak nie je Boh.“
- Kristus nie je Boh, je iba prvý zo stvorenia, je prostredníkom medzi Bohom a ľuďmi,
- popretie božstva Ježiša Krista učenie o Vtelení a Vykúpení

Reakcia Cirkvi na Áriovo učenie

Nicejský koncil r. 325 po Kr.

„Kristus sa zrodil z Otca pred všetkými vekmi, Boh z Boha, Svetlo zo svetla, pravý Boh z pravého Boha, je teda zrodený nie stvorený, jednej podstaty s Otcom.“

- sv. Atanáž – obhajca pravej viery

Carihradský koncil r. 381 po Kr.

- potvrdenie Ježišovho božstva
- otázka božstva Ducha Svätého

„Verím v Ducha Svätého, Pána a darcu života, ktorý vychádza z Otca (a Syna), jemu sa zároveň vzdáva tá istá poklona a sláva ako Otcovi a Synovi On hovoril ústami prorokov.“

- vzniklo: Nicejsko-Carihradské vyznanie viery
- formulácia .. a Syna ...(filioque) bola pripojená neskôr iba v západnej Cirkvi
- stala sa jednou z príčin východnej schizmy v r. 1054 po Kr.

Trinitárne bludy – záver

Nicejsko – carihradským vyznaním viery bolo definované božstvo Ježiša Krista a Ducha Svätého. Otvorená však zostala otázka, v akom vzťahu sú v Kristovi jeho božská a ľudská prirodzenosť.

Kristologické bludy

Ako môže byť Kristus Bohom a človekom zároveň?

Dva prístupy

Alexandrijská škola

vnútorné spojenie dvoch prirodzeností,
úzke zjednotenie Kristovho božstva a ľudstva,
môžeme hovoriť o jednej prirodzenosti: bohoľudskej

„tak ako v žeravom uhľí oheň a uhlie tvoria jednotu, tak aj s božskou a ľudskou prirodzenosťou Ježiša Krista“
(Cyril Alexandrijský)

Antiochijská škola

rozlišovala božstvo a ľudstvo, božstvo a ľudstvo sú samostatné,

Bludy

apolinarizmus: (antiochijská škola) Božské Slovo sa ubytovalo v človeku Ježišovi ako v chráme

Nestorianizmus

- autor: carihradský patriarcha Nestorius (od r. 428 po Kr. – 431 po Kr.) (antiochijská škola)
- spor sa týka uctievania Panny Márie, ale na pozadí stojí otázka Kristovho božstva a ľudstva

Panna Mária sa nemá nazývať Bohorodičkou, ale iba Kristorodičkou, lebo porodila iba človeka Ježiša

- sv. Cyril Alexandrijský (biskup v Alexandii) na toto reaguje:

„Mária je skutočne Matkou Božou, zázračné vtelenie Slova v nej, vnútorná spojitosť Ježiša, súčasne človeka aj Boha, motivujú ľudovú zbožnosť, ktorá Márii udeľuje tento titul“

Efezský koncil (r. 431 po Kr.)

- zvolal ho cisár Teodózius II., predsedal mu Cyril Alexandrijský,
- Nestorius sa na ňom nezúčastnil, jeho stúpenci zvolali protikoncil,
- cisár potvrdil Cyrila
- prijatý titul Theotokos, odsúdený Nestorius a jeho učenie,
- na pamiatku týchto udalostí vznikla bazilika Santa Maria Maggiore
- 1. január: prikázaný sviatok Panny Márie Bohorodičky

Monofyzitizmus

- monos – jeden, fyzis – prirodzenosť,
- opačný extrém nestorianizmu
- hlásal ho carhradský mních Eutyches,
- Kristus mal iba jednu prirodzenosť a to božskú, nemal ľudskú prirodzenosť,
- takto bolo spochybnené aj Kristovo vykupiteľské dielo: ak Kristus nebol skutočným človekom, nemohol zomrieť na kríži, (potom doketizmus: zdanlivé telo)
- Eutyches bol najprv odsúdený carhradským biskupom Flaviánom,
- v r. 449 po Kr. sa konala v Efeze tzv. zbojnícka synoda, na ktorej bola silou a hrozbami potvrdená Eutychova náuka, no táto synoda nikdy nebola uznaná ako cirkevná

Chalcedonský koncil (r. 451 po Kr.)

- na koncil poslal pápež list:

„Treba vyznávať jedného a toho istého Syna, nášho Pána Ježiša Krista, toho istého, dokonalého v božstve a dokonalého v človečenstve, opravdivého Boha a opravdivého človeka, ktorý jestvuje v dvoch prirodzenostiach nezmiešane, nezameniteľne, nerozdelene a nerozlučne. Takže neprestala rozdielnosť prirodzeností pre spojenie“

- pápežovo rozhodnutie sa stretlo s nadšením: „Ústami Leva prehovoril Peter,“
- toto je prvé rozhodnutie „ex cathedra“

Soteriologické bludy

týkajú sa spásy človeka

Pelagianizmus

- mních Pelagius začiatkom 5. storočia zdôrazňuje silu ľudskej vôle pri dosiahnutí spásy. Podľa neho človek nepotrebuje Božiu milosť, na to, aby robil dobro. Adam dal iba zlý príklad celému ľudstvu, takisto aj Ježiš Kristus bol iba dobrým príkladom, a nie vykupiteľom ľudí.
- proti pelagianizmu vystupoval hlavne sv. Augustín, ktorý ako hriešnik pochopil, že na dobrý život nepostačuje ľudská vôľa, nevyhnutnou je Božia milosť. Adamov hriech sa prenáša na celé ľudstvo ako tzv. dedičný hriech

Súhrn

Vo vyučovaní náboženstva sa zdajú bludy ako zbytočná téma. Treba však vedieť, že vyznanie viery ako poznáme dnes a náuka o Bohu, v ktorú veríme sa rozvíjala práve na pozadí boja proti jednotlivým extrémom a nesprávnym chápaniam Boha. Rovnako v porovnaní s bludmi, ktoré boli odmietnuté a zavrhnuté, oveľa jasnejšie vidíme a prijímame svoju vieru.

Prvou predstavenou skupinou bludov sú tzv. gnostické systémy. Ich podstatou je hľadanie vyššieho porozumenia, mystického osvietenia. Viera nie je záležitosťou púheho poznania. Je to rozhodnutie, ochota veriť v Boha a veriť Bohu aj napriek tomu, že nie všetkému rozumiem.

Gnosticizmus sa spája s dualizmom, ktorý hovorí o dobre ducha a zle hmoty. Aj napriek tomu, že mal veľký vplyv na kresťanstvo, myšlienka že hmota je zlá, alebo že je zlé telo ako také, nie je myšlienkou kresťanstva.

Veľkou skupinou heréz boli trinitárne bludy, ktoré hľadali odpoveď na otázku postavenia Ježiša Krista a Ducha Svätého. Ak je Boh jeden, tieto bytia nemôžu byť bohmi, a ak sú bohmi, potom Boh nie je jeden. Jednoduchým sa zdá Áriovo riešenie, ktorá popiera božstvo Ježiša Krista a pokladá ho len za prostredníka medzi Bohom a ľuďmi. Odpoveďou na jeho učenie je Nicejský koncil, ktorý pojmom „jednej podstaty“ jasne definuje božstvo Ježiša Krista. Podobne Carihradský koncil definuje božstvo Ducha Svätého.

Vyriešením týchto sporov sa otvorila otázka, v akom vzťahu je v Kristovi jeho božská a jeho ľudská prirodzenosť. Extrémami je oddelenie týchto prirodzeností tak, že Ježišovo ľudstvo je iba akousi schránkou jeho božstvu, alebo dokonca popretie jeho ľudskej prirodzenosti. Pravdou viery definovanou na Chalcedonskom koncile je, že Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek.

Cieľom tejto kapitoly nie je vedieť vymenovať čo najviac bludov a siekt. Zámerom je spoznať extrémny, ktoré Cirkev vylúčila ako bludy a takto lepšie spoznávať svoju vieru.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Pamätáte si ošial' okolo Da Vinciho kódu? Je myšlienka o zlom tele, z ktorého treba vyslobodiť dobrého ducha myšlienkou kresťanstva?
- Čo znamená askéza, aké miesto má umŕtvovanie v živote kresťana, čo je jeho cieľom?
- Boh – jeden v troch osobách
- Panna Mária Bohorodička – znamená to, že je Bohom?

Kontrolné otázky

- Vymenujte základné skupiny bludov.
- Charakterizujte gnosticizmus, vymenujte niektoré jeho odnože.
- Vysvetlite čo je podstatou dualizmu. Ako sa môže prejavovať v praxi?
- Opíšte podstatu trinitárnych bludov, porovnajte monarchianizmus a arianizmus.
- Zhrňte učenie Nicejského a Carihradského koncilu vo veci božstva Ježiša Krista.
- Nájdite obraz, ktorým by ste vysvetlili že Boh je jeden v troch osobách.
- Analyzujte kristologické bludy, porovnajte prístup alexandrijskej a antiochijskej školy v riešení otázky božskej a ľudskej prirodzenosti Ježiš Krista.
- Navrhnite obraz, ktorým by ste predstavili že Kristus je pravý Boh a pravý človek.
- Sú tieto otázky aktuálne aj dnes? Na akých miestach sa o nich diskutuje?
- Popiera sa dnes niekedy božstvo Ježiša Krista?

GENERÁCIA APOLOGÉTOV

Cieľ

- vysvetliť pojem apologetika, apologéti
- spoznať významných autorov prvokresťanskej literatúry

Apologetika a apologéti

Pri začiatku šírenia kresťanstva pohanovia nechápali nové náboženstvo. Pripisovali mu rôzne tajomstvá a nezmysly, a kresťanov nespravodlivo obviňovali.

Apologéti

boli spisovatelia, ktorí od 2. storočia písali obrany kresťanstva proti pohanstvu a židovstvu.

Aby boli zrozumiteľní pre svoje okolie, snažili sa vyjadrovať spôsobom bežným v tom čase. Čerpali argumenty z dejín, filozofie, iných náboženstiev. V dialógoch so Židmi sa sústreďovali najmä na osobu Ježiša Nazaretského, v dialógoch s pohanmi kládli dôraz na vyvracanie lží o kresťanstve a poukazovali na jeho pozitívny prínos.

Vďaka týmto dielam nazývaným **apologéti** sa pomaly do verejnej mienky dostávala pravda o zásadách kresťanského náboženstva. Vznikali diela vzdelaných kresťanov ktoré samé osebe vyvracali názor, že kresťanstvo je náboženstvom nevzdelaných ľudí.

Dodnes sa slovo apologetický používa v zmysle: obhajujúci vieru.

Významní apologéti prvých storočí

Sv. Justín

- ako filozof poukazoval na vysokú mravnú úroveň kresťanov, ktorú považuje za najpresvedčivejší dôkaz, že ich náuka je pravá
- „sú pravdovravní, čistí, milujú svojich nepriateľov a idú odvážne za Krista na smrť“
- zomrel mučeníckou smrťou v Ríme

Klement Alexandrijský

- je považovaný za prvého kresťanského učenca
- aby získal svojich poslucháčov pre Krista, snažil sa prevziať nielen tematiku, ale aj spôsob vyjadrovania sa a odev vtedajších pohanských filozofov
- vyznal sa nielen v Písme, ale aj v gréckej filozofii, literatúre, a rozličných vedeckých disciplínach svojej doby

Origenes

- bol žiakom Klementa, neskôr pôsobil v Alexandrii v katechetickej škole, potom založil v Cézarei teologickú školu
- v niektorých názoroch sa odlišil od učenia kresťanstva
- bol prvým veľkým teológom kresťanstva

Irenej z Lyonu

- vo svojom diele „Proti bludným náukám“ sa zaoberá významom apoštolskej tradície pre udržanie čistoty pravej viery
- potiera gnosticizmus,
- zostavuje najstarší zoznam rímskych biskupov, a poukazuje na čistotu pravej viery odovzdávanej apoštolskou postupnosťou

Tertulián

- pôsobil v Afrike ako právnik a teologický spisovateľ
- podobne ako Irenej zdôrazňoval dôležitosť apoštolskej postupnosti pre pravosť viery
- Kristus odovzdal svoju náuku jedine apoštolom a teda nejestvuje zvláštne zjavenie tajných náuk iným ľuďom, ako sa snažia tvrdiť zástanci gnosticizmu.
- povýšil latinčinu na kresťanskú spisovnú reč

Hypolit

- bol kňazom v Ríme
- napísal niekoľko teologických spisov proti modalistom
- dal sa zvoliť za prvého protipápeža, čím vyvolal prvú schizmu
- neskôr sa s Cirkvou zmieril a zomrel vo vyhnanstve spolu s pápežom Ponciánom (tento pápež sa ako prvý zriekol pápežského úradu kvôli vyhnanstvu)

Cyprián

- ako biskup v Kartágu bol veľkým obhajcom jednoty Cirkvi a autorom mnohých teologických diel
- známym je jeho výrok: „Kto nemá Cirkev za matku, ten nemôže mať Boha za Otca.“

Súhrn

Apologéti sú autori ktorí predstavujú kresťanstvo pohanskému svetu. Vyvracajú mylné predstavy o kresťanstve a poukazujú na jeho mravný a spoločenský prínos. Preberajú spôsob písania a filozofického argumentovania, aby sa takto kresťanstvo stalo zrozumiteľným pre intelektuálov svojej doby.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Je dnes potrebná obrana kresťanstva?
- V akých oblastiach je potrebné vysvetľovať učenie kresťanstva ?
- Čím by ste argumentovali dnes?

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojmy apologéta, apológia.
- Vymenujte významných apologétov prvých storočí.

CIRKEVNÍ OTCOVIA

Cieľ

- vysvetliť pojem „cirkevní otcovia“
- predstaviť život a dielo jednotlivých cirkevných otcov

Úvod

- po roku 313 po Kr. nastáva rozkvet kresťanskej literatúry
- bolo treba zosystematizovať učenie Cirkvi
- evanjelium bolo treba podať na úrovni doby, ktorá sa líšila od doby prenasledovania
- zároveň bolo Kristovo učenie vystavené nepochopeniu a skresľovaniu právd zo strany pohanského sveta,
- formovali sa rôzne skupiny autorov: hlavným cieľom apologétov bola obrana evanjelia pred bludnými náukami, Euzébius z Cézarei je autorom prvých Cirkevných dejín

Všeobecná charakteristika cirkevných otcov

- pravoverná náuka
- svätosť života
- potvrdenie Cirkvou
- starobylosť

V západnej časti Cirkvi pôsobili: sv. Ambróz, sv. Hieronym, sv. Augustín, sv. Gregor Veľký.

Vo východnej časti Cirkvi pôsobili: sv. Atanáz, sv. Gregor Naziánsky, sv. Bazil Veľký, sv. Ján Zlatoústý.

Autori, ktorí nenesú známku starobylosti sú označovaní za „učiteľov Cirkvi“ – vyznačujú sa aj znakmi vznešenej náuky a výslovným potvrdením Cirkvou.

Sv. Ambróz (339 po Kr. – 397 po Kr.)

Jeho otec je prefektom, (najvyšším úradníkom) Gálie. Ambróz je v roku 373 po Kr. vymenovaný za miestodržiteľa Lugurie a Clemilie so sídlom v Miláne. Po smrti milánskeho biskupa dohliada na voľbu nového biskupa. Na miesto nového biskupa je zvolený sám Ambróz, napriek tomu, že nie je ani pokrstený. Zvolenie prijíma a úplne sa odovzdáva so služieb Cirkvi.

Ako Riman je zameraný na praktické problémy. Vo výklade Písma a v celej teológii dáva prednosť mravným a sociálnym aspektom. Zaujímajú ho otázky pokánia, hriechu, a milosti. Podporuje asketické hnutie a stáva sa priekopníkom západného mníšstva.

Je priateľom a poradcom cisárov, a má rozhodujúci vplyv na náboženskú politiku. Bráni politickej moci zasahovať do cirkevno-náboženskej oblasti a priznáva Cirkvi samostatnosť a miesto v občianskom živote. Týmto sa dištancuje od byzantského systému, v ktorom si cisár ako Boží námestník privlastňuje neobmedzenú vládu v oboch oblastiach. (teokracia)

V početných konfliktoch s cisárskym dvorom odmieta štátne cirkevnictvo a cisára Teodózia Veľkého vyzýva k pokániam. *Aj cisár je v Cirkvi, nestojí nad ňou*, kým ide o veci viery a spásy.

Duchová správa, bohoslužba a charita naplňajú jeho život tak presvedčivo, že svojou vnútornou silou získava každého, kto s ním prichádza do styku. Má zásluhu na obrátení Augustína. Je známy aj ako básnik a autor cirkevných hymnov.

Sv. Augustín (354 po Kr. – 430 po Kr.)

Narodil sa v Tagaste, v severnej Afrike ako syn pohanského otca a kresťanskej matky Moniky. Je vychovávaný ako kresťan, ale nie je pokrstený. Počas študentských čias (študuje rétoriku v Kartágu) úplne stráca vieru. Žije s družkou, ako 17 ročný má nemanželského syna, dáva mu meno Adeodatus (daný od Boha). Pridáva sa k sekte manichejcov, ktorá mu imponuje dualistickým poňatím dobra a zla, kritikou kresťanstva a odmietaním akejkoľvek authority vo veciach viery. Po ukončení štúdia pôsobí ako učiteľ rétoriky najprv v Kartágu, potom prichádza do Milána, kde spoznáva sv. Ambróza. Oslovený jeho kázňami nachádza znovu cestu do Cirkvi a na Veľkú noc roku 387 po Kr. sa spolu so synom dáva pokrstiť.

Po krste odchádza do Afriky a vedie kláštorný život. Neskôr mu biskup mesta Hippo, Valerián udeľuje kňazské svätenie a určuje ho za svojho nástupcu. Ako biskup je Augustín horlivým duchovným pastierom, vystupuje proti bludom donatizmu a pelagianizmu.

Donatizmus je blud, pomenovaný po kňazovi Donatovi (Donatus). Stúpenci sa považujú za cirkev „čistých“ zbožných a svätých. Dbajú na mravnú úroveň kresťanov, najmä kléru. Platnosť sviatosti závisí podľa nich od svätosti vysluhovateľa. Prijatie sviatosti od nehodného kňaza považujú za neplatné.

Otázka pelagianizmu je otázkou o spásu. Britský mních Pelagius začiatkom 5. storočia zdôrazňuje silu ľudskej vôle pri dosiahnutí spásy. Podľa neho človek nepotrebuje Božiu milosť na to, aby robil dobro. Adam dal iba zlý príklad celému ľudstvu, takisto aj Ježiš Kristus bol iba dobrým príkladom, a nie vykupiteľom ľudí.

V boji proti arianizmu sv. Augustín vychádza z vlastnej skúsenosti obrátenia. Ako hriešnik pociťuje, že iba jeho vôľa nie je dostatočná na zmenu života. Ľudia potrebujú Božiu milosť od začiatku do konca na to, aby boli spasení. Adamov hriech nebol iba zlým príkladom, ale prenáša sa na každého človeka. Takto sa formuluje náuka o dedičnom hriechu.

„Je to hriech, ktorý sa prenáša na celé ľudstvo rozmnožovaním, to je s prenášaním ľudskej prirodzenosti zbavenej prvotnej svätosti a spravodlivosti.... Hoci je dedičný hriech každému vlastný... nemá povahu osobnej viny. Je pozbavením prvotnej svätosti a spravodlivosti, ale ľudská prirodzenosť nie je úplne skazená. Je zranená vo svojich prirodzených silách, podrobená nevedomosti... a náchylná na hriech. (táto náchylnosť na zlé sa volá „žiadostivosť“) Krst tým, že dáva život v Kristovej milosti, zotiera dedičný hriech a obracia človeka k Bohu. Ale následky tohto hriechu pre oslabenú a na zlé náchylnú prirodzenosť ostávajú v človeku a vyzývajú ho do duchovného boja.“ (KKC čl. 404, 405)

Medzi najvýznamnejšie literárne diela sv. Augustína patria *Vyznania*. Nie je to životopis, ani história, ale je oslavnou modlitbou Božej milosti. Vyznáva svoje hriechy a popisuje svoje obrátenie.

„Nespokojné je naše srdce, kým nespočinie v Tebe“

V diele *O Božom štáte* rozoberá boj medzi dvomi spoločnosťami: Božím štátom a štátom Satanovým. Človek príčne buď k jednému, alebo druhému. Božia Prozreteľnosť pripravuje víťazstvo dobra. Cieľom dejín je podľa neho spojenie s Bohom.

Sv. Augustín patrí medzi najvýznamnejšie osobnosti kresťanského stredoveku. Jeho život ukazuje, ako Božia milosť vedie človeka z hriešneho života k obráteniu. Neskôr sa stáva biskupom a celú svoju osobnosť dáva so služby bližným. Je vynikajúcim dušpastierom obrancom viery, kazateľom, spisovateľom, filozofom.

Sv. Hieronym (347 po Kr. – 420 po Kr.)

Jediný z cirkevných otcov nie je biskupom. V Ríme študuje grécku filozofiu a latinskú poetiku. Nejaký čas žije mníšskym životom, venuje sa exegetickým štúdiám (výklad sv. Písma). Učí sa hebrejsky a grécky. Neskôr ho pápež Damaz urobí svojim tajomníkom. Pracuje na preklade Sv. Písma do latinčiny – tento preklad je známy pod názvom *Vulgáta* a používa sa dodnes. Žije a pracuje v Betleheme, vo Sv. zemi na čele mužského kláštora, kde neskôr zomiera.

Sv. Gregor Veľký (540 po Kr. – 604 po Kr.)

Završuje obdobie cirkevných otcov, jediný z nich je pápežom. Pochádza z vysokej senátorskej rodiny, ale vzdáva sa svetskej kariéry. Rodinný palác v Ríme premieňa na kláštor, potom zakladá ďalšie kláštory na zdedených statkoch. Sám žije ako prísny askéta v mníšskej osamelosti.

Pôsobí ako nuncius v Carihrade, po návrate je poradcom pápeža a po pápežovej smrti je napriek svojej vôli zvolený za nového pápeža.

Pápež Gregor vystupuje ako ochranca mesta Ríma pri obliehaní Longobardmi. Počas hladu a epidémií robí všetko, aby chudobným uľahčil ich ťažkú situáciu.

Keď Carihradský patriarcha prijíma titul „ekumenický patriarcha“, Gregor si dáva titul „sluha sluhov Božích“.

Dôležitá je jeho orientácia na západ, spoznáva význam germánskych národov pre budúcnosť Cirkvi. Buduje dobré vzťahy s franskou dynastiou a má podiel na pokresťančení Anglosasov.

Vo vnútrocirkevnom živote je reformátorom kléru, propagátorom rehoľného života, a reformátorom liturgie.

Sv. Atanáž (296 po Kr. – 373 po Kr.)

„Súhlasit' s Cirkvou znamená súhlasit' s Atanážom“ a naopak. Rovesníci ho nazývajú otcom ortodoxie (pravovernosti) a stĺpom Cirkvi. Celý život bojuje proti arianizmu. Ako diakon sa zúčastňuje na Nicejskom všeobecnom koncile v roku 325. Po smrti biskupa Alexandra sa stáva jeho nástupcom. Počas svojho biskupského pôsobenie bol štyrikrát poslaný do vyhnanstva. Počas vyhnanstva sa stretáva so sv. Antonom, potom aj on zakladá kláštory.

Vo svojej náuke pevne bráni Kristovo Božstvo.

Sv. Gregor Naziánsky (326 po Kr. – 390 po Kr.)

Jeho otec je biskupom v Naziáne. Počas štúdia je spolužiakom sv. Bazila. Túži po kláštornom živote, ale jeho otec ho vysväti za kňaza. Spolupracuje so sv. Bazilom, neskôr je biskupom a pomáha v boji proti arianizmu v Carihrade a stáva sa Carihradským biskupom. Vede Carihradský koncil na ktorom bráni Kristovo božstvo a božstvo Ducha Svätého. Neskôr sa vzdáva biskupského postu a odchádza do samoty.

Sv. Bazil Veľký (330 po Kr. – 379 po Kr.)

Biskup v Cézarei sa narodil v bohatej rodine. Matka a súrodenci sú uctievaní ako svätí. Počas štúdia v Aténach sa spoznáva s Gregorom Naziánskym. Žije kláštorným životom, píše kláštornú regulu (pravidlá rehoľného života) a reformuje liturgiu. Je známy ako otec východného mníšstva. Spolu s Gregorom Naziánskym sa venuje štúdiu Biblie a spolu kladú základy náuky o Najsvätejšej Trojici. Ako biskup sa venuje pastoračnej a charitatívnej činnosti.

Sv. Ján Zlatoústý (344 po Kr. – 407 po Kr.)

Najväčší kazateľ východnej Cirkvi a biskup v Carihrade. Chce sa venovať právu, ale pod vplyvom Bazila odchádza do samoty, venuje sa modlitbe a štúdiu. Prezývku Chrysostom (Zlatoústý) mu vyslúžila jeho výrečnosť. Jeho horlivosť za práva a reformu Cirkvi mu robí veľa nepriateľov v cisárskych a cirkevných kruhoch. Zomiera vo vyhnanstve.

Súhrn

Počas obdobia cirkevných otcov dochádza k rozkvetu kresťanskej literatúry, k rozvoju náuky viery. Postavy cirkevných otcov pochádzajú z rozličných prostredí, niektorí vyrastali ako synovia v popredných rodinách, kým sv. Augustín prežíva dlhé obdobie hľadania pravdy. Mnohí sú biskupmi, jeden je pápežom, a jeden zostáva rehoľníkom. Každý na svojom poste bráni Cirkev pred bludnými náukami, snaží sa o reformu cirkevnej disciplíny a formuje náuku viery.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Sv. Augustín formuluje náuku o dedičnom hriechu: niekomu sa nezdá fér, že malé dieťa je už od narodenia poznačené „hriechom“ – ved' predsa nič nespáchalo. Ako tomu rozumiete vy?
- Môže byť aj hriešnik svätcom?
- Sv. Gregor Naziánsky - biskup a syn biskupa. Ako je to možné?

Kontrolné otázky

- Charakterizujte skupinu „cirkevných otcov“ – čo ich spája?
- Čo odlišuje „cirkevných otcov“ od „učiteľov Cirkvi“?
- Aký význam majú tieto autori pre dnešnú Cirkev?

- Ktorí z cirkevných otcov boli priekopníkmi mníšstva?
- Ktorý bol autorom náuky o dedičnom hriechu.
- Ktorí cirkevní otcovia patria medzi obrancov viery?
- Kto je autorom Vulgáty, aký je význam tohto diela?

MNIŠSTVO NA VÝCHODE A NA ZÁPADE

Cieľ

- predstaviť pojem a počiatky mníšstva
- pochopiť podstatu zasväteného života
- viesť k záujmu o duchovné povolania

Pojem a počiatky mníšstva

Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba a nasleduje ma.... (Mt 16, 24n)

„Hneď od začiatku Cirkvi boli muži a ženy, ktorí si zaumienili zachovávaním evanjeliových rád slobodnejšie nasledovať Krista a zblížiť ho napodobňovať a viedli, každý svojím spôsobom, život zasvätený Bohu. Mnohí z nich z vnuknutia Ducha Svätého žili v samote, alebo založili rehoľné rodiny, ktoré Cirkev svojou autoritou ochotne prijala a schválila.“ (Perfectae caritatis)

Pustovníci

- žijú v prísnom odlúčení od sveta, v tichu, v samote, v modlitbe ...

Sv. Anton

- považuje sa za otca pustovníctva, hoci tento spôsob života je známy oddávna,
- napriek tomu, že žije v samote a opustenosti, odrieka si jedlo a spánok, nie je zatrpknutý, ani mrzutý,
- ľudia, ktorí k nemu prichádzali nachádzajú pri ňom pokoj a útechu, mnohých uzdravuje z chorôb
- jeho priateľom a autorom jeho životopisu je sv. Atanáž
- jeho spôsob života je prítlačlivý pre jeho súčasníkov, v blízkosti jeho pustovne vzniká spoločenstvo pustovníkov
- nie je však kňazom, a nezakladá žiadnu mníšsku inštitúciu (slovo mních – monachus) znamená „žijúci sám“)

Sv. Pachomius

- je pôvodne vojak, okolo roku 320 po Kr. zakladá kláštor na Níle
- svojmu spoločenstvu stanovuje pevné pravidlá pre modlitbu a prácu – prvú kláštornú regulu
- z Egypta sa mníšstvo potom rozširuje po celom východe
- od 4. storočia sa začínajú tradovať výroky veľkých otcov mníšstva, vznikajú zbierky výrokov

Mníšstvo na východe

- za zakladateľa sa považuje sv. Bazil Veľký, ktorý dáva východnému mníšstvu regulu (pravidlá)
- vychádza z pustovníctva
- popri kontemplatívnom živote prízvukuje sociálno-charitatívnu činnosť, snahu po teologických štúdiách,

- napriek pravidlám na východe pretrvávajú extrémne formy ako styliti žijúci na stĺpoch (aby takto ukázali svoje odpútanie od pozemských vecí a svoje zameranie na nebo), zamurovaní inclusi, ktorým podávali potravu malým otvorom, alebo neustále sa modliaci ako imeti
- niektoré prvky východnej askézy sa prostredníctvom solúnskych bratov dostávajú aj na naše územie

Mništvo na západe

Na západe sa nerozšírilo pustovníctvo do takej miery, ako na východe. Prakticky orientované západné kláštory sa oveľa viac sústreďovali na vyššiu kultúru a charitatívne účinkovanie.

Sv. Atanáz

- žije počas svojho vyhnanstva u sv. Antona, neskôr spisuje jeho životopis
- práve prostredníctvom neho sa na západe šíri myšlienka mníšskeho života

Sv. Augustín

- formuluje prvú západnú regulu
- zakladá kláštor pre laických bratov, neskôr kláštor, v ktorom žije ako biskup so svojimi kňazmi
- dodnes existuje rehoľa augustiniánov, prvky augustiniánskej regule sa nachádzajú aj v iných rehoľných spoločenstvách (premonštráti, dominikáni...)

Sv. Benedikt z Nursie (480 po Kr. -547 po Kr.)

- otec západného mníšstva
- študuje v Ríme, ale pridáva sa k askétom,
- neskôr žije ako pustovník v údolí Subiaco, zoskupujú sa okolo neho žiaci,
- okolo roku 529 po Kr. zakladá kláštor na vršku Monte Cassino
- pre svoj kláštor spisuje regulu
- základom kláštorného života je podľa neho „Ora et labora“ (modli sa a pracuj)
- kláštor je predovšetkým miestom modlitby a vzťahu s Bohom, ale aj miestom spoločného života bratov a je otvorený pre pomoc blíznym
- vytvára sa nový typ kláštora – opátstvo,
- jeho základom je stálosť miesta, život dobrých mravov a poslušnosť
- mnísi sa sedemkrát denne spoločne modlia, zvyšný čas je vyplnený štúdiom a prácou

Sv. Martin z Tours

- narodil sa v Uhorsku, ale pôsobil v dnešnom Francúzsku
- zakladá prvý kláštor západu
- je zvolený za biskupa v meste Tours
- do mníšskeho života vnáša prvky misionárskej a charitatívnej činnosti
- z jeho života je známa príhoda, kedy sa ako mladý vojak v mrazivej noci delí s chudobným žobrákom o svoj plášť

Za čo vd'áčíme mníchom

Poľnohospodárstvo

V kláštore zohráva manuálna práca ústrednú úlohu, mnísi sa venujú aj práci, ktorá je ťažká a nepríjemná. Klúčujú a kultivujú pôdu, vysušujú močariská, ktoré boli predtým zdrojom chorôb a teraz sa stávajú úrodnou poľnohospodárskou pôdou. Zavádzajú plodiny, poľné práce a metódy ktoré ľudia dovtedy nepoznali ako chov dobytka a koní, varenie piva, chov včiel

alebo pestovanie ovocia. Mnísi sú priekopníkmi vo výrobe vína, ktoré používali pri slávení sv. omše, v ich kláštoroch má pôvod šampanské.

Charita

Benediktínska regula žiada od kláštorov, aby almužnu a pohostinstvo poskytovali v čo najväčšej miere. Kláštory fungujú ako bezplatné hostince. Niekedy mnísi sami po zotmení vyhľadávajú úbožiacov, ktorí potrebujú prístrešok. Pre chorých sú založené prvé nemocnice. Kláštory, ktoré sú v blízkosti mora budujú zariadenia, ktorými varujú námorníkov pred stroskotaním (napr. tzv. Zvonová skala v škótskom Arboathe – je to skala, ktorá je ťažko viditeľná a nebezpečná, mnísi na ňu upevňujú zvon, ktorý sa pri náraze vln rozozvučí a takto varuje námorníkov pred stroskotaním) a poskytujú prístrešok stroskotancom.

Zachovávanie antickej tradície

Kláštory sa zaoberali odpisovaním rukopisov, a to nielen náboženských, ale aj svetských. Mnísi si cenili antické dedičstvo, vyučovali a študovali antických filozofov a spisovateľov. Tomuto záujmu a práci mníchov vďačí veľká časť antickej literatúry za to, že sa zachovala do dnešných čias.

Vzdelanie

Ján Zlatoústý uvádza, že za jeho čias majú Antiochijčania zvyk posielat' svojich synov do škôl k mníchom. Sám Benedikt osobne učí synov rímskej šľachty. Mnohé kláštory zakladajú školy všade, kam prichádzajú. Vzdelávanie ľudí, ktorá sa nezaväzujú kláštornými sľubmi sa uskutočňuje v inom prostredí, ako vzdelanie mníchov – takto vznikajú katedrálne školy.

Aj keby kláštory učili len čítať a písať svojich mníchov, bol by to býval na tú dobu slušný výkon.

Súhrn

Na Ježišovo pozvanie „Kto chce ísť za mnou, nech zaprie sám seba a nasleduje ma (Mt 16, 24n)“ odpovedajú najprv pustovníci, ktorí sa uťahujú so samoty a v tichosti a askéze budujú svoj vzťah s Bohom. Paradoxne v oddelení od sveta sa pustovníci stávajú citlivými na ľudské problémy a ťažkosti. Potom sú radcami nielen ľudom zo svojho okolia, ale aj vysoko postaveným osobnostiam doby.

Okolo pustovníkov sa zhromažďujú ich nasledovníci a vznikajú prvé kláštory. Postupne sa formujú kláštorné pravidlá (regule) a organizuje sa spoločný život rehoľníkov.

Podľa vzoru Benediktínskej rehole vznikajú aj ďalšie kláštory a stávajú sa centrom vzdelanosti a nositeľmi kultúry.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Má ešte dnes zmysel život v samote a opustenosti od sveta?
- Aký zmysel má život človeka v kláštore?
- Rehoľník a jeho habit.
- Mníšstvo a pustovníctvo na Slovensku v dejinách a v súčasnosti.
- Thomas E. Woods, Jr. Za čo vďačíme mníchom v IMPULZ. Vydavateľstvo Michala Vaška 2/2005.
- Predstavte konkrétnu rehoľu, jej zakladateľa, históriu a poslanie vybranej rehole.

Kontrolné otázky

- Aký je rozdiel medzi pustovníkom, mníchom, rehoľníkom?
- Aký charakter majú východné a aký západné kláštory?
- Vymenujte niektorých významných zakladateľom kláštorov. V čom sú ich špecifiká?
- Kto je autorom prvých regúl na východe a západe?
- V čom spočíva prínos kláštorov pre dnešnú Európu.

STREDOVEK

Pojem stredoveku

Dejinné ohraničenie

- začiatok: pád západorímskej ríše (476 po Kr.)
- koniec: objavenie Ameriky (1492 po Kr.)

Základná charakteristika

Kresťanstvo prestupuje všetky oblasti života.

Boh je najvyšším Pánom vesmíru, na Zemi ho zastupujú: pápež (v duchovnej oblasti) a vládca (v svetskej oblasti). Títo žiaľ často vedú spory o to, kto je viac.

Cirkev sa stáva jediným nositeľom kultúry. Významnú úlohu pri tom zohráva rehoľa benediktínov, založená sv. Benediktom z Nursie.

Periodizácia stredoveku

Raný stredovek (476 po Kr. – cca 1100 po Kr.)

Na troskách západorímskej ríše sa rodia samostatné európske štáty, najmocnejším štátom Európy je Byzantská ríša no jej vplyv slabne. Kresťanstvo sa šíri po Európe, stáva sa nositeľom novej kresťanskej kultúry. V Arabskej ríši sa rodí islam. Formuje sa feudalizmus, svetská aj cirkevná hierarchia.

Vrcholný stredovek (cca 1100 po Kr. – 1400 po Kr.)

Intenzívne sa rozvíja poľnohospodárstvo, remeslá a obchod. Vznikajú mestá a silné centralizované monarchie. Formuje sa typická feudálna spoločenská pyramída (na vrchole Boh, nižšie pápež a vládca, po nimi vyššia šľachta, potom nižšia šľachta, nižšie slobodné obyvateľstvo). Rozvíja sa kultúra a vzdelanosť (vznik univerzít), svoj vrchol dosahuje gotika, zároveň sa však organizujú križiacke výpravy a inkvizícia.

Neskorý stredovek (1400 po Kr. – 1492 po Kr.)

Obdobie postupného úpadku. Zámorskými objavmi sa menia mocenské pozície v Európe. Reformáciou končí náboženská jednota.

Reformáciu však už zaradujeme do novoveku.

SŤAHOVANIE NÁRODOV A ROZŠÍRENIE KRESŤANSTVA

Cieľ

- predstaviť situáciu kresťanstva šíriaceho sa po páde Rímskej ríše v barbarskom svete

Dejinné pozadie

V 4. storočí nastáva v Európe čulý pohyb národov, ktorý začali Huni. Zo svojej pôvodnej vlasti v strednej Ázii vtrhnú na územie Ruska a svojím náporom na Germánov, hlavne Gótovej uvádzajú do pohybu mnohé kmene a národy.

V roku 475 po Kr. je zabitý západorímsky cisár, na trón je dosadený 6-ročný chlapec Romulus Augustus. O rok neskôr ho zosadzuje vodca germánskeho kmeňa Skirov Odoaker. Týmto sa končí existencia západorímskej ríše.

Doteraz je kresťanstvo spojené s Rímskou ríšou. Kresťanstvo sa šíril prostredníctvom Rímskej ríše a naopak jednota kresťanstva podporuje politickú jednotu ríše.

Ohrozenie Rímskej ríše „barbarmi“ znamená zároveň aj ohrozenie kresťanstva, ale na druhej strane, ak sa kresťanstvo nebude viazať na upadajúcu Rímsku ríšu, má šancu osloviť prichádzajúce kmene a národy.

St'ahovanie národov a duchovný život

- oslabenie jednotlivých cirkevných spoločenstiev: pod vplyvom nájzdov je zničených a rozptýlených mnoho kresťanských obcí hlavne na perifériách impéria, v týchto spoločenstvách sa oslabuje náboženský život
- vlastné zvyky a morálka nových národov: v misionárskej práci je veľmi ťažké vykoreniť pôvodnú pohanskú morálku: konkubinát, mnohoženstvo, náklonnosť k ukrutnosti, používaniu násilia,
- zánik tradičného katechumenátu: v starovekej cirkvi krstu predchádzalo dlhé obdobie katechumentátu, v ktorom sa kandidát pripravoval na krst, a až po tom čo sa osvedčil v kresťanskom živote mu bol krst udelený. Očakávať takúto prípravu od barbarov je nemožné, preto zaniká tradičný katechumenát, ľudia sa krstia bez dôkladnej prípravy, čo prináša zníženie úrovne kresťanského života
- s pohanskými magickými kultmi súvisí rozvoj kultu svätých, vzrastá počet sviatkov svätých a uctievanie relikvií, časté je magické chápanie sviatostí
- rásť záujem o kláštorný život, do kláštorov vstupovali aj členovia panovníckych rodín, a konali skutky milosrdenstva a zbožnosti

Pápež a biskupi sa v čase úpadku Rímskej ríše stávajú aj svetskými autoritami, zachraňujú svoje mestá pred plienením (Lev Veľký jedná s Atilom, ktorý ušetril Rím, takisto biskupi jednotlivých miest organizujú pomoc obyvateľstvu)

Napriek nebezpečenstvám a hrozbám, a za cenu poklesu duchovnej úrovne sa Cirkvi podarilo byť mostom medzi zanikajúcou Rímskou ríšou a vznikajúcimi novými národmi. Odovzdala novým národom kresťanské náboženstvo a ideály, takisto ponúkla hodnoty antickej kultúry.

Pokresťančenie jednotlivých národov

Pokresťančenie Frankov

Medzi početnými germánskymi kmeňmi vynikajú Frankovia. Ešte vo svojej pôvodnej vlasti sa zásluhou biskupa Wulfilu dostali do kontaktu s ariánskou formou kresťanstva.

Panovník Frankov Chlodovik (zomrel v r. 511 po Kr.) prijal krst z ruky katolíckeho biskupa Remigia v Reimse (rok 469 po Kr. alebo 498 po Kr.). Biskup vraj povedal: „Skloň pokorne šiju. Budeš uctievať to, čo si páčil, a spáliš to, čo si uctieval.“

Prečo Chlodovik prijíma kresťanstvo? K novému náboženstvu pristupuje pravdepodobne s istou dávkou modlárskeho strachu. Kristus je chápaný ako prepožičiavateľ víťazstva, a v bojoch nebolo zlé mať ho na svojej strane. Podľa zvyku prijíma kresťanstvo aj celá Chlodovikova družina, aj keď nie je jednoduché žiť podľa nového náboženstva.

Fakt, že franský panovník prijíma kresťanstvo vedie postupne k tomu, že v roku 800 pápež Lev korunuje Karola Veľkého za rímskeho cisára.

Írsko, sv. Patrik a sv. Kolumbán

- apoštol Írska, sv. Patrik žije pred svojou misiou v kláštore v Lerine, odtiaľ prenáša kláštorný spôsob života do Írska.
- keďže Írsko nemá mestá, kláštory sa stávajú prvými strediskami kultúry, vzniká Cirkev kláštorov
- v 6. storočí dochádza k rozkvetu kláštorného života v Írsku,
- z Írska neskôr prichádzajú misionári na európsky kontinent
- sviatosť zmierenia: zavedenie tzv. ušnej spovede

Misie na našom území

Kresťanstvo sa na územie dnešného Slovenska dostalo prostredníctvom vojenských a obchodných kontaktov.

Začiatkom 9. storočia po Kr. sa tu vytvorili dva nadkmeňové útvary: Moravské (vládol tu Mojmir) a Nitrianske (pod vládou Pribinu) kniežatstvá. Z obdobia Pribinovej vlády pochádza aj zmienka o najstaršom kostole. „Pribinovi vysvätil kedysi arcibiskup Adalrám za Dunajom kostol na jeho vlastníctve v mieste zvanom Nitrava“ Kresťanstvo na tomto území úspešne ohlasovali nemeckí misionári.

Spojením Moravského a Nitrianskeho kniežactva vznikla Veľká Morava. Knieža Rastislav sa snažil o upevnenie nezávislosti krajiny aj po cirkevnej stránke. Preto sa obracia najprv k pápežovi, potom k cisárovi Michalovi III. zo žiadosťou o biskupa.

„Keďže náš ľud pohanstvo odvrhol a drží sa kresťanského zákona, a nemáme učiteľa, ktorý by nám v našom jazyku vysvetlil kresťanskú vieru, aby aj iné krajiny vidiac to nás napodobnili, pošli nám teda vládár, takého biskupa a učiteľa. Lebo od nás na všetky strany vždy dobrý zákon vychádza.“

Toto pozvanie prijímajú bratia Konštantín a Metod. Metod je právnikom, pôsobí v štátnej správe, neskôr vstupuje do kláštora. Konštantín je vzdelaný učiteľ, filozof a teológ. Obaja už predtým pôsobili ako misionári, boli to muži hlbokej viery a skúsení diplomati. Počas prípravy na misiu zostavili písmo (hlaholiku) a preložili niektoré bohoslužobné i civilné texty.

Ich misijná činnosť je sprevádzaná závisťou zo strany Frankov. Títo vyhlasujú, že Boha možno chváliť iba v troch jazykoch: hebrejsky, latinsky a grécky. Bratia sú dokonca obvinení z heretického učenia.

2. februára 868 po Kr. pápež Hadrián potvrdzuje slovanskú bohoslužbu, Metoda vysviaca za kňaza, a jeho žiaci sú tiež vysvätení za kňazov. Konštantín vystupuje do kláštora, prijíma meno Cyril a 14. februára 869 po Kr. zomiera. Metod sa vracia k náročnej misijnej práci. Neskôr je vysvätený za biskupa, stáva sa arcibiskupom a pápežským legátom. Počas návratu z Ríma je zajatý vojenskými družinami franského kléru. Po väzení a obvineniach z bludov (slúžil omšu v slovanskom jazyku) je z Ríma znovu potvrdený ako pravoverný pastier a je znova schválené slovanské písmo a liturgia. Napriek pretrvávajúcim intrigám proti nemu pokračoval v pastoračnej činnosti.

Pred smrťou určil za svojho nástupcu kňaza Gorazda pochádzajúceho z nášho územia. Po jeho smrti boli Metodovi žiaci vyhnaní.

Aj napriek tomu, že sv. Cyril a Metod neboli absolútne prvými ohlasovateľmi kresťanstva na našom území, patrí im veľká vďaka za zavedenie osobitnej liturgie, jazyka a písma.

Ich osobnosti sú príkladom vernosti Cirkvi, úprimnej zbožnosti, apoštolskej horlivosti, trpezlivosti a ochoty trpieť pre pravdu. Nadovšetko sú však svedkami Božej lásky k človeku.

Súhrn

Pádov Rímskej ríše sa kresťanstvo na chvíľu ocitá bez podpory štátu. Dostáva sa do nového prostredia, v ktorom je vystavené novým výzvam. Musí sa šíriť medzi „barbarskými“ národmi. Nebolo možné požadovať kvalitnú prípravu na krst ani ostatné sviatosti. Mení sa vnímanie právd viery (osoba Krista, sviatosti, návrat k mágii). Navonok sa Cirkev posilňuje počtom nových členov a získavaním nových území.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Podrobnejšie predstavte evanjelizáciu jednotlivých území.
- Referujte o živote a pôsobení konkrétnych svätcov tohto obdobia.

Kontrolné otázky

- Ako sa šírilo kresťanstvo medzi jednotlivými národmi?

- V čom spočíval prínos sv. Cyrila a Metoda pre naše územie a našich predkov?
- Aké pozitíva a negatíva malo pre Cirkev sťahovanie národov.

ISLÁM

Cieľ

- predstaviť islám ako monoteistické abrahámovské náboženstvo,
- poukázať na jeho vzťah ku kresťanstvu
- predstaviť možnosti medzináboženského dialógu medzi kresťanstvom a islámom

Základné pojmy

- po 11. septembri 2001 dostáva otázka islámu úplne nový charakter a rozmer
islám	- „podriadenie sa vôli jedného všeobecne uznávaného Boha“
	- pomenovanie náboženstva
muslimovia	- vyznavači islámu

Muhammad a založenie islamu

Muhammad

- narodil sa v roku 570 po Kr. v Mekke
- v mladosti sa zúčastňuje obchodných ciest i bojových výprav
- získava povesť čestného, poctivého a šľachetného človeka
- dištancuje sa od pohanských obradov a zvykov
- ako 25 ročný si berie za manželku o 15 rokov staršiu vdovu (neskôr mal spolu 10 manželiek)
- približne 40 ročný dostáva prostredníctvom archanjela Gabriela postupné zjavenia, začína hlásať boha Alláha
- 24. septembra 622 po Kr. prichádza do Mediny, týmto dátumom začína mohamedánsky letopočet
- pôsobí ako veľký vodca, snaží sa získať na svoju vieru židov

„Po emigrácii proroka Muhammada z Mekky do Mediny sa jeho vzťahy k židom a kresťanom radikálne zmenili. Začal tvrdiť, že ako je poslanie Mojžiša pre Hebrejov, tak ako je božské poslanie Ježiša Krista pre kresťanský ľud - pretože každému národu poslal Boh svojich prorokov - je aj jeho, Muhammadovo poslanie božské, ba čo viac je to definitívne poslanie pre ľudstvo, pretože on (Muhammad) „spečatuje“ to, čo ohlasovali predchádzajúci proroci. Ak židia a kresťania nechcú uznať Muhammada za Božieho proroka a Korán za Božie slovo, ktoré Pán zjavil jemu, je to preto, lebo tí prví sfalšovali Tóru (Toráh) a tí druhí Evanjelium (al Injil-inžil).“

Keď Muhammad v roku 632 po Kr. v náručí milovanej manželky 'A'íše zomrel väčšina arabských kmeňov prijala islam, alebo sa pripojila k novej komunite, formou spojenectva. Bez cudzej pomoci Muhammad priniesol vojnu rozorvanej Arábii mier.

Zdá sa že Muhammad nechcel byť zakladateľom nového náboženstva, chcel iba obnoviť starú vieru v jediného Boha. Táto viera mala potom spojiť muslimov.

Islám v kontexte zjavených náboženstiev

Vzhľadom na spôsob odovzdávania posolstva je možné označiť islám za zjavené náboženstvo. V striktnom zmysle je tento termín rezervovaný pre židovstvo a kresťanstvo.

Pramene islámu

- Korán posvätná kniha islámu
- rozdelená na kapitoly (súfy) a verše
- na rozdiel od Biblie kresťanov, islám verí v doslovnú inšpiráciu koránu a považuje ho v zásade za nepreložiteľný
- sunna – zvyk
- ústne podanie o Muhammadových skutkoch a výrokoch

Teológia

Podľa učenia Koránu sväté a svetské, náboženské a politické nemožno oddeľovať. Celý život má byť „svätý“ a má sa pohybovať v medziach Božích zámerov a Božieho zákona.

- islám je monoteistické náboženstvo, jediným bohom je Alláh
- tento je totožný s Bohom starého zákona a s Bohom kresťanov
- svoj pôvod odvádzajú muslimovia od Abrahámovho syna Izmaela
- Noe, Lót, Abrahám a Mojžiš sú vyslancami a prorokmi Alláha
- tento je takisto iba poslom Alláha, nestojí nad ostatnými prorokmi
- nie je Bohom, ani Božím synom, Najsvätejšia Trojica je považovaná za logický nezmysel
- veriaci kresťania sú preto označovaní za neveriacich a bezbožných
- muslim verí v posledný súd
- takisto verí v predurčenie na dobro alebo na zlo

Päť pilierov islámu

- vyznanie viery - šaháda. „Prehlásenie a uskutočnenie „la ilaha illa ‘Llah“ (neexistuje žiadny iný boh než Alláh) a „Muhammadun rasul ‘Llah“ (Muhammad je poslom Alláha) tvorí samotný základ viery
- modlitba - salát. Každý muslim „je povinný modliť sa päť krát denne: na svitaní, na poludnie, popoludní, po západe slnka a večer, vždy obrátený smerom k Mekke“
- almužny - zakát. „Dobročinnosť alebo dávanie almužny je povinné pre každého muslima.“ Ide o platenie náboženskej dane podľa výšky majetku
- pôst - saum ako je popísaný v Koráne znamená neprijímať žiadnu potravu ani nápoje od úsvitu do západu slnka počas jedného mesiaca v roku (Ramadánu, deviateho mesiaca muslimského roku)
- púť - hadždž, ktorá „má dve časti: jedna sa dá podniknúť kedykoľvek v priebehu roka (umra) a súčasťou druhej je zastávka v Arafate, ktorá môže byť uskutočnená v určitý deň jedenkrát do roka (hadždž)

Šírenie islamu a džihád

- islám sa nesnaží donucovať ľudí k viere v Alláha,
- snaží sa však zlomiť moc tých, ktorých autorita sa zakladá na viere v niekoho, kto Bohom nie je
- „Islám nemôže tolerovať úchyľky od pravej viery a jej praktizovania, ani snahy odvrátenia moslimov od ich náboženstva.“
- Muhammad považoval židov a kresťanov za „ľudí knihy“, čiže za ľudí, čo dostali Božie zjavenie (ako ale spomínané vyššie, kresťania sú neskôr kvôli viere v Trojicu považovaní za neveriacich)
- Zayed Yasin, študent Harvard College hovorí: „V muslimskej tradícii predstavuje džihád snahu urobiť správnu vec.“ Vo svojom prejave na záver školského roku vec rozviedol: Džihád je odhodlanie robiť, čo je správne a spravodlivé aj proti vlastným záujmom človeka.“

- Európania si totiž často myslia, že islam je militantné, expanzívne náboženstvo, ktoré hnalo ľudí do vojen pod ostrím meča. Tento výklad je nesprávny. Arabské dobyvačné vojny a ich úspechy sa začali nábožensky zdôvodňovať až po vzniku arabsko – islamského impéria.

Dialóg islamu a kresťanstva

Pojem dialógu

Dialóg musí spočívať v osobnej náboženskej skúsenosti a v pevnom vedomí, vlastníctva pravdy i v uznaní novej pravdy vo všetkých ostatných náboženstvách. Dialóg ukladá potrebu „vstúpiť do náboženskej skúsenosti inej tradície“ a musí spočívať v otvorenosti voči možnosti zmeny, čiže skutočnej konverzie.“

Pojem dialógu je však iný u vyznávačov islámu:

„Kresťania by mali len uznať svoje chyby a obrátiť sa na islám.“ Dialóg je možný len ak sa pod dialógom rozumie oboznamovanie s pravdou islámu a jej propagovaním. Ak sa však jedná o stavanie islámu na rovnakú úroveň s inými náboženstvami, dialóg nie je dovolený, pretože na zemi niet iného pravého náboženstva ako je muslimské.

Dialóg je pre muslimov povinnosťou iba ak je jeho cieľom je obrátenie ostatných na islám.

Oblasti dialógu

Napriek tomu, že islám aj kresťanstvo sú monoteistické abrahámovské náboženstvá, ich základné východiská sa radikálne líšia.

„Niet boha okrem Alláha“ – znie vyznanie islamu

„Ja som Pán, Tvoj Boh, nebudeš mať iných bohov, aby si sa im klaňal.“ – je základné vyznanie kresťana

„Spolupráca je možná v boji za mier, v boji proti chudobe, v prejavoch vzájomnej pomoci v ukázaní dôstojnosti rodiny a v ochrane ľudského života od počatia do prirodzenej smrti, v ukázaní človeka ako odzrkadlenia Božej slávy a zamilovaní Božej vôle.“

Témy referátov, námety na diskusiu

- Terorizmus
- Nosenie šatiek, zahaľovanie sa žien na verejnosti (školy, úrady).
- Aktuálne otázky islámu v Európe: stavanie mešít, zvolávania k spoločnej modlitbe...

Kontrolné otázky

- Predstav islám, jeho zakladateľa, náuku...
- Aké sú spoločné prvky islámu a kresťanstva
- V čom sa radikálne líši islám a kresťanstvo?
- Aké vidíš možnosti medzináboženského dialógu medzi islámom a kresťanstvom?

PÁPEŽSTVO A FRANSKÁ RÍŠA

Cieľ

- prestaviť Franskú ríšu ako nositeľku a politickú oporu kresťanstva
- spoznať klady a zápory spojenia cirkvi a politických zriadení

Dejinné pozadie

- 476 po Kr. zánik západorímskej ríše

Franská ríša

- 481 po Kr. franským kráľom sa stáva Chlodovik I., začína zjednocovanie germánskych kmeňov, podrobuje si ostatných franských kráľov a zakladá tak Franskú ríšu
- 496 po Kr. Chlodovik prijíma v Remeši kresťanstvo
- 687 po Kr. Pipinom II. Stredný znovu zjednocuje Franskú ríšu,
- 752 po Kr. Pipin III. Krátky je pomazaný za franského kráľa,
- 672 po Kr. – 754 po Kr. pôsobenie sv. Bonifáca
- franská ríša sa vzmáha, no jej králi potrebujú podporu Cirkvi

Medzitým v Ríme

- biskup sa stará nielen o cirkevné záležitosti, ale je aj hlavou štátu, chýba mu však vojenská podpora
- nájazdy Longobardov
- 568 po Kr. – založenie longobardskej ríše v hornom Taliansku
- 592/3 po Kr. - pápež Gregor Veľký zachraňuje Rím pred zničením (Longobardami)
- 752 po Kr. – pápež Štefan II sa obracia na Pipina s prosbou o pomoc (proti Longobardom),

Spojenectvo Franskej ríše a pápeža

754 po Kr. Pipinova donácia – Pipin víťazí nad Longobardmi a daruje pápežovi pozemky okolo Ríma (základ budúceho cirkevného štátu)
pápež opakuje pomazanie Pipina III. Krátkeho (a jeho synov Karola a Karlomana) za kráľa

Karol Veľký a založenie západného cisárstva

- po smrti svojho brata Karlomana sa stáva jediným vládcom,
- vynikajúci vojak, dobrý administrátor,
- podporuje vzdelanie a kultúru
- opiera sa o Cirkev, zároveň je ochrancom Cirkvi
- 774 po Kr. potvrdzuje Pipinovu donáciu,
- 800 po Kr. Karol je pápežom Levom III. korunovaný za cisára, čím sa obnovuje západorímske cisárstvo
- toto korunovanie je prekvapením, nakoľko znamená odmietnutie cisára Carihradu

Vzt'ah cisára a pápeža

Spojenie pápežskej (duchovnej) a cisárskej (svetskej) moci sa nazýva „stĺp stredovekej cirkvi“.

Karol sa stáva teokratickým panovníkom, snaží sa založiť „Boží štát“ (Augustín), politika a náboženstvo u neho tvoria jedno.

Biskupi a opáti sú povýšení na vazalov, skladajú prísahu vernosti kráľovi, preberajú mnohé úlohy a povinnosti svetského charakteru.

V korunovaní cisára pápežom vidíme, že v tomto úzkom spojení patrí prvé miesto predsa len pápežovi. Karol však postupne začína zasahovať do vnútrocirkevných záležitostí, ustanovuje biskupov, napomína pápeža.

„Nám prináleží s Božou pomocou ochraňovať svätú Cirkev Kristovu zvonku zbraňami proti vpádom pohanov a plieniam neveriacich, zvnútra upevňovať ju poznávaním pravej viery. Vašou úlohou, Svätý Otče, je vzopnúť ruky k modlitbe ako Mojžiš a tak pomáhať nášmu vojsku, aby skrz Váš príhovor kresťanský ľud pod vedením Boha a zbraňami v každej dobe zvíťazil nad nepriateľmi jeho svätého mena a aby bolo na celom svete zvelebované meno nášho Pána Ježiša Krista.“

Zápas o nadradenosť sa nazýva aj „bojom o investitúru“ (investio – obliekam niekoho, investitúra – udeľovanie cirkevných postov laikmi). Investitúra bola často spojená so simóniou (kupovanie a predávanie duchovných úradov).

Následky spojenia cirkevnej a svetskej moci

S posilnením moci pápeža žiaľ prichádza oslabenie jeho autority a jeho naviazanie sa na cisára. Je smutné, že po tomto období nasleduje čas, kedy pápeži strácajú svoju duchovnú autoritu. Sú volení na presadzovanie mocenských záujmov. Nastáva takzvané „temné obdobie pápežstva“. Toto je ukončené až v r. 1075 po Kr. gregoriánskou reformou pápeža Gregora VII.

Ďalšou smutnou skutočnosťou je, že príklon pápeža k Franskej ríši a menovanie Karola Veľkého za západného cisára prináša so sebou vzdialenie sa Byzancii a kresťanskému východu. Toto, spolu s ďalšími dogmatickými a praktickými problémami vrcholí v r. 1054 po Kr. tzv. východnou schizmou, čiže oddelením byzantskej cirkvi. Takto vzniká pravoslávna Cirkev – resp. ortodoxná (pravoverná).

Témy referátov, námety na diskusiu

- „Cirkevný štát“ alebo „Načo je Cirkvi moc a majetok“?
- Ako Cirkev nadobúda a spravuje „cirkevný majetok“?
- Má Cirkev právo zasahovať do politiky?
- Aktuálne problémy vzťahu štátu a Cirkvi

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojmy: „stĺp stredovekej Cirkvi“, „investitúra“, „simónia“
- Aké klady a zápory malo pre Cirkev spojenectvo s Franskou ríšou?
- Viete toto obdobie porovnať obdobím po Milánskom edikte?

TMAVÉ STOROČIE PÁPEŽSTVA (SAECULUM OBSCURUM) GREGORIÁNSKA REFORMA

Cieľ

- predstaviť obdobie, v ktorom je Cirkev vystavená túžbe po moci pápeži sa dostávajú pod vplyv svetskej moci
- poukázať na to, že aj napriek ťažkostiam sa Cirkev znovu obnovuje a vracia k prvotným ideálom
- diskutovať o vzťahu svetskej a duchovnej moci, o vzťahu štátu a Cirkvi

Historické zaradenie

- 880 po Kr. – zánik Franskej ríše
- 1046 po Kr. – gregoriánska reforma

Dejinné pozadie

- 814 po Kr. – smrť Karola Veľkého, na trón nastupuje jeho syn Ľudovít I. Pobožný
- Ľudovít Pobožný – pokračuje v politike Karola Veľkého, ako kresťanský cisár chráni Cirkev, ale zároveň zasahuje do jej vnútorných záležitostí
- stanovuje zásady kňazského a rehoľného života,
- kláštrom predpisuje Benediktínsku regulu, klerikom spoločný život,
- dovoľuje zriaďovanie súkromných kostolov, feudál, ktorý si dal kostol postaviť má voľnú ruku v jeho zabezpečovaní, môže dosadzovať kňazov,
- 843 po Kr. – Verdunská zmluva, rozdelenie Franskej ríše medzi synov Ľudovíta Pobožného
- prakticky koniec Franskej ríše, koniec cisárskej pomoci pápežstvu

Situácia v Ríme

Moc sa dostáva do rúk veľmožov, ktorí zasahujú do života Cirkvi, dosadzujú pápežov – často podvodom a násilím. Pápeži sú potom zneužívaní na presadzovanie mocenských zámerov jednotlivých panovníkov.

Na pápežskom stolci sa vystriedalo 48 pápežov.

- pápež Ján VIII. v roku 882 po Kr. otrávia členovia jeho sprievodu, potom ho ubijú na smrť
- pápež Štefan VI. (896 po Kr. – 897 po Kr.) dáva vykopať mŕtvolu svojho predchodcu, oblieka ju do pápežského rúcha, vynáša nad ňou rozsudok a dáva ju hodiť do Tiberu
- rímsky ľud je taký pobúrený, že sa zmocňuje Štefana (živého), uväzní ho a zahrúsi
- počas pápeža Sergia III. (904 po Kr. – 911 po Kr.) ovláda Rím žena Teodora (pozor, nie pápežova žena) a jej dcéry Marosia a Teodora. Bežnými sa stávajú stranícke boje, mravná skazenosť a brutálna túžba po moci
- v r. 955 po Kr. sa na pápežský stolec dostáva vnuk Marosie, 17-ročný Oktavián, (mení si meno na Ján XII. – čo je prvá zmena pápežovho mena) tento obnoví spojenectvo s Východofranskou ríšou
- pápež Benedikt má pri svojej voľbe 18 rokov, Gregor V. - 24
- Lev VIII. je zvolený za pápeža ako laik, všetky svätenia získava za jediný deň
- v stredoveku vznikla povesť o pápežke Johanne, ktorá vraj viedla cirkev dva roky – táto povesť sa však ukázala ako výmysel,

Autorita pápeža upadla, jeho význam nezodpovedá jeho poslaniu ani duchu evanjelia.

Medzitým vo Franskej Ríši (resp. Východofranskej ríši)

- panovník Oto I. Veľký buduje centrálnu kráľovskú moc a snaží sa obnoviť poriadok
- v r. 962 po Kr. vojensky pomáha pápežovi Jánovi XII.
- za odmenu je Oto I. korunovaný za západorímskeho cisára,

Spojenectvo Jána XII. a cisára Ota I.

- pápež znovu dostáva územie okolo Ríma
- podľa dohody medzi pápežom a cisárom môže byť pápež zvolený iba so súhlasom cisára, a po zložení sľubu cisárovi, cisár dozerá nad pápežskou správou Ríma

Oto I. sa úprimne pokúša pápežovi poskytnúť ochranu, ktorá mu chýba, no prakticky ochrana prerastá do vlády nad Cirkvou.

- keď sa Ján XII. spojil s nepriateľmi cisára cieľom oslabiť cisárovu moc, cisár pápeža jednoducho zosadil, dal zvoliť Leva VIII., tohoto však zosadil pre zmenu Ján XII.

- po smrti Jána XII. si Rimania zvolia bezúhonného Benedikta V., cisár však dosadil Leva VIII.
- biskupi a opáti sú povýšení na vazalov, prenajíma sa im majetok a výhody, čím sa biskupi stávajú závislými od cisára,
- kráľ uvádza biskupov do ich úradu (investitúra)
- cirkevné a svetské úlohy sa prelínajú, nie je ich možné oddeliť – cirkev a štát sú na sebe závislé,

Mnohí pápeži sa pokúšajú o slobodu Cirkvi, no tieto snahy stroskotávajú.

Gregoriánska reforma

r. 1075 po Kr. – ukončenie nadvlády cisára nad Cirkvou, obnova duchovného života Cirkvi

Kláštor Cluny

- v južnom Francúzsku
- prísny rehoľný život
- kláštor je priamo podriadený Svätej stolici
- na mieste opáta sa za 155 rokov vystriedali iba traja opáti, vždy určení svojím predchodcom, čo zabezpečilo kontinuitu a prispelo k stabilite
- napriek všetkým vplyvom zo strany cisára a napriek neporiadkom na pápežskom stolci v tomto kláštore zostáva zachovaný duch evanjelia
- kláštor v Cluny nielen zachováva prísny duchovný život oddelený od svetskej moci, ale intenzívne vystupuje proti investitúre a simónii

Gregor VII.

- v r. 1073 po Kr. sa stáva clunijský mních Hildebrand pápežom Gregorom VII.
- pristupuje k reforme Cirkvi podľa Clunijských ideálov
- vystupuje proti investitúre, simónii a vyžaduje zachovávanie celibátu
- Dictatus Papae – právne nariadenia

„Iba pápež môže zosadzovať biskupov, preložiť ich, predsedáť synodám v zastúpení svojho legáta, vyhradiť všetky dôležité záležitosti Svätej stolici.“

„Pápež môže oslobodiť svojich podriadených od povinností vernosti voči nespravodlivým, a je mu dovolené zosadiť cisára“

- pápeža volí zbor kardinálov
- týmito nariadeniami sa Cirkev vymanila z moci svetských panovníkov a stala sa nezávislou
- samozrejme, že to chvíľu trvalo a nebolo to jednoduché – cirkev bola príliš úzko spojená so svetskou mocou

tak napr.: narazil na odpor nemeckého panovníka a rímskeho cisára Henricha IV (1056 po Kr. – 1106 po Kr.). Gregor odmietol, aby Henrich dosadzoval biskupov, Henrich to nerešpektoval, Gregor mu pohrozil cirkevným trestom. Nepomohlo, dokonca Henrich zosadil Gregora, na čo Gregor reagoval exkomunikáciou Henricha. Cisár zareagoval takticky: pokorne prosil o odpustenie (ako exkomunikovanému mu mohli jeho poddaní vypovedať poslušnosť). Na dvore pevnosti Canossa ako kajúcnik prosil pápeža o sňatie exkomunikácie, čomu Gregor VII ako kňaz vyhovel, ale vedel, že tým prehráva politický boj.

- v r.1085 po Kr. Gregor VII. zomiera vyhnaný z Ríma,
„Miloval som spravodlivosť, nenávidím nepravosť, preto zomieram vo vyhnanstve.“
- po smrti Gregora VII. pokračujú napätia a spory o investitúru, až napokon:
- r. 1122 po Kr. Wormský konkordát:
- zrušená investitúra s berlou a prsteňom (symboly duchovnej moci)

- sloboda Cirkvi ohľadom obsadzovania biskupských úradov
- slobodne zvolenému biskupovi kráľ podáva žezlo – dosadenie do léna

Súhrn

Cirkev ako tajomné Božie Telo prekonáva v období temného storočia jednu zo svojich historických kríz.

Pápež je závislý od cisára, a je mu za to poplatný. Duchovno sa vytráca.

Napriek tomu je to tá istá Cirkev ktorá má (v osobe pápeža Gregora VII.) odvahu postaviť sa proti týmto neporiadkom a vrátiť pápežskému úradu jeho miesto v správe duchovných vecí.

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojem „temné storočie pápežstva“ a naznačte dejinné súvislosti s predchádzajúcimi (prípadne nasledujúcimi) obdobiami.
- Aké bolo miesto pápeža vo vtedajšej rímskej spoločnosti?
- Vysvetlite pojmy „simónia“ a „investitúra.“
- Kto bol Gregor VII., odkiaľ pochádzal, aký bol jeho význam vo vtedajšej Cirkvi.
- Aký bol význam kláštora v Cluny pre gregoriánsku reformu?

Námety na diskusiu, témy referátov

- Má pápež právo zasahovať do politických záležitostí?
- Kto tvorí Cirkev.
- Rozličné modely financovania Cirkvi.

ROZKOL BYZANTSKEJ CIRKVI

Cieľ

- predstaviť historické pozadie vzniku pravoslávnej (ortodoxnej) cirkvi
- vysvetliť základné rozdiely v náuke východnej a západnej teológie
- diskutovať o možnostiach medzináboženského dialógu medzi kresťanským východom a západom

Dejinné pozadie

rozdiely medzi východom a západom bolo cítiť od začiatku:

- jazyk (západ: latinčina, východ: gréčtina),
- s ním spojené rozdiely v mentalite (východ: orientácia na obraz, západ: orientácia na slovo)
- obrady, prežívanie duchovnosti, spiritualita
- počas trinitárnych a kristologických sporov východ odmietol formulu: *filoque*
- na východe má Cirkev zvláštne vzťahy s cisárskou mocou, cisár vplýva na jej činnosť (césaropapizmus)
- rímsky biskup sa niekedy stáva správcom svetských úradov, inokedy uzatvára spojenectvá s panovníkmi, (korunuje západorímskeho cisára)

Obrazoborectvo

- na východe veľmi obľúbené a rozšírené uctievanie obrazov,
- v r. 692 po Kr. oficiálne cirkevným snemom povolené zobrazovanie Krista

- cisár Lev III. (východný) v r. 730 po Kr. vydáva zákaz uctievania obrazov v celej ríši, začína sa rozsiahle ničenie obrazov, ikon, sprevádzané vlnami vzbúr (obrazoborectvo – ikonoklazmus)
- r. 787 po Kr. siedmy všeobecný koncil v Nicei rozlíšil pojmy:
 - o klaňanie (latreia) – patrí iba Bohu
 - o úcta (proskynesis) sa môže vzdávať aj tvorom (obrazom)
- „Kto uctieva obraz, ctí si zobrazeného“
- toto je pekné a logické vyriešenie sporu, problémom však zostalo, že tento koncil zvolala cisárovná Irena, čo „cisár západu“ Karol Veľký videl ako osobnú urážku
- ďalším problémom bolo, že oba grécke pojmy sa do latinčiny preložili rovnakým slovom: adoratio, čo v konečnom dôsledku vyzeralo ako prekrútenie záverov koncilu

Fócius

- vzdelaný laik dosadený na miesto byzantského patriarchu (po zosadení patriarchu Ignáca)
- zosadený Ignác sa obracia k pápežovi, ktorý vyhlasuje Fóciovu voľbu za neplatnú,
- Fócius nato sám zvoláva synodu, vyhlasuje pápeža za zosadeného
- odmieta pápežovu právomoc nad Východom

Definitívny rozkol

od r. 1043 po Kr. patriarcha Cerularius vedie „kampan“ proti západnej Cirkvi:

- zatvára v Carihrade latinské kláštory a kostoly,
- kritizuje používanie nekvaseného chleba pri premenení
- vyčíta celibát,
- vyčíta vynechanie „Aleluja“ v pôstom období
- vyčíta používanie formuly filioque („Duch Svätý vychádza z Otca a Syna“), východ má: „z Otca skrze Syna“)

pápež Lev IX. vysiela do Carihradu delegáciu pod vedením kardinála Humberta, ktorý sa neupokojil iba s teologickou obranou, ale:

- napadol Grékov,
- manželstvo ich kňazov vyhlásil za cudzoložstvo
- ich chápanie Ducha Svätého za „mylné učenie“
- zdôrazňuje nadvládu rímskeho pápeža nad celou Cirkvou a vyzýva patriarchu k poslušnosti

16. júla 1054 po Kr. pokladá kardinál Humbert na hlavný oltár chrámu Hagia Sophia bulu, ktorou exkomunikuje patriarchu Cerulária a jeho prívržencov.

Patriarcha vzápätí exkomunikuje rímskeho pápeža a týmto je dovŕšená schizma.

Súčasná situácia

- pravoslávna (ortodoxná) Cirkev existuje v krajinách východnej Európy
- je tvorená viacerými územnými cirkvami, ktoré tvoria pravoslávne spoločenstvo, najväčšou je ruská pravoslávna Cirkev
- ekumenický pravoslávny patriarcha sídli v Carihrade (dnešný Istanbul)

Možnosti dialógu

- dodnes je sporné, či bol kardinál Humbert splnomocnený k takémuto konaniu
- až v decembri 1965 (pri príležitosti ukončenia II. Vatikánskeho koncilu) pápež Pavol VI. a súčasne konštantínopolský patriarcha Athenagoras rušia exkomunikáciu z r. 1054 po Kr.

Spoločné prvky:

- 1054 rokov kresťanskej histórie

- Boh, Trojica, Mária,

Rozdielnosť

- napriek mnohým sporným bodom a rozdielom v praktizovaní viery: (filoque, kvasený chlieb, Aleluja v pôstom období, celibát kňazov ...)
- je základným problémom postavenie a právomoc pápeža:
- východná cirkev odmieta pápežský primát a nadradenosť rímskeho biskupa nad celou Cirkvou,
- Rím je iba prvý medzi rovnými (spomedzi patriarchátov: Rím, Konštantínopol, Alexandria, Antiochia, Jeruzalem)

Dialóg je náročný, zo strany východnej cirkvi je často chápaný ako pokus o obrátenie na „rímske kresťanstvo“ ale ako nás vyzýva Sv. Otec Ján Pavol II.: „Cirkev musí dýchať oboma stranami pľúc.“

Témy referátov, námety na diskusiu

- Ekumenizmus
- Obrazy a ich miesto v kresťanskej liturgii
- Čím nás môže obohatiť pravoslávna Cirkev? (liturgia)
- Vysvetlite postavenie „gréckokatolíckej Cirkvi“ a jej štruktúru na Slovensku
- Štruktúra pravoslávnej Cirkvi na Slovensku.
- <http://www.orthodox.sk/> (stránka Pravoslávnej cirkvi na Slovensku)
- <http://www.grkat.nfo.sk/> (stránka Gréckokatolíckej cirkvi na Slovensku)
- aktuálny stav ekumenického dialógu

Kontrolné otázky

- V skratke vysvetlite dejinné udalosti, ktoré viedli k rozkolu s kresťanským východom.
- Vysvetlite rozdiely medzi gréckokatolíckou a pravoslávnu Cirkvou.
- Čo znamenajú pojmy „uctievanie“ a „klaňanie“ v kontexte uctievania obrazov?
- Čo nás spája a čo nás rozdeľuje v ekumenickom dialógu s východnou (ortodoxnou, pravoslávnu) cirkvou?
- Načrtnite možnosti medzináboženského dialógu s ortodoxnou Cirkvou.

KRIŽIACKE VÝPRAVY

Cieľ

- oboznámiť s križiackym hnutím
- vysvetliť príčiny vzniku križiackych výprav a poukázať na ich dôsledky
- predstaviť možnosti dialógu o citlivých otázkach dejín Cirkvi

Situácia vo Svätej zemi

- od 8. storočia bola Európa v kontakte s arabským svetom a dochádzalo k prirodzenej komunikácii na poli umenia, medicíny, astronómie, filozofie a vedy. Arabi zachovali mnohé z dedičstva starovekého Grécka, ktoré bolo neznáme v latinských krajinách.
- Arabi, ktorí vlastnili sväté miesta boli ku kresťanom tolerantní a umožňovali navštevovanie svätých miest.
- táto situácia sa zmenila po okupácii Palestíny seldžudskými Turkami
- vstup do Sv. zeme sa stal pre kresťanov nebezpečným, prichádzali alarmujúce správy, že moslimovia týrajú pútnikov, bijú ich, okrádajú, vydierajú a zabíjajú najrozličnejším spôsobom

- prebudila sa túžba oslobodiť Kristov hrob
- križiacke výpravy súčasne odvrátili pozornosť od problémov v Západnom svete a stali sa uvoľňujúcim ventilom ničivej energie, pričom islám bol predstavovaný ako nebezpečenstvo ohrozujúce Európu, ktorá bola synonymom kresťanstva

Priebeh križiackych výprav

Clermontská výzva

„Bezbožný ľud Saracénov už dlhý čas kruto utláča sväté miesta, po ktorých kráčali nohy Pánove, a drží veriacich v otroctve a porobe. Ľud, ktorý si ctí pravého Boha, je ponížený. Ozbrojte sa s Božou horlivosťou, milovaní bratia, opášte si meče, vyzbrojte sa, buďte synmi mocného! Je lepšie zomrieť v boji, ako vidieť náš ľud a svätých trpieť. Ten, kto horlí pre zákon Boží, nech sa k nám pripojí.“

- tento prejav zaznieva z úst pápeža Urbana II. v roku 1095 po Kr. na synode v Clermonte
- poslucháči zvolajú „Boh to chce“ a nastupujú na križiacku výpravu
- prečo sa táto výzva stretla s takým silným ohlasom a takým nadšením, je dodnes pre historikov otázne
- rytierom nechýbal náboženský zápal, ochota obetovať sa za Božiu vec, mnohí hľadali odpustenie svojich hriechov
- svoju rolu tiež zohrala ľudská túžba po dobrodružstve

1. križiacka výprava (1096 po Kr. – 1099 po Kr.)

- ešte pred 1. križiackou výpravou prepuklo neorganizované a nedomyšlené ťaženie pustovníka Petra z Amiensu
- k jeho skupine sa pridávali masy, ale výprava sa zvrhla na rabovanie, plienenie, a prenasledovanie Židov
- časť z nich sa dostala do Malej Ázie, ale už pri prvom útoku boli rozprášení
- hlavná vlna rytierov dorazila v roku 1097 po Kr. do Carihradu
- postupne získali Antiochiu, Edessu
- v roku 1099 po Kr. sa im podarilo po obrovských útrapách dobyť Jeruzalem
- žiaľ vojenský úspech bol spojený s krvavým masakrom, ktorý rozpútali
- po obsadení Jeruzalema založili kresťanské „kráľovstvo jeruzalemské“ podľa francúzskeho vzoru ako lénny štát s menšími križiackymi štátikmi
- ako prvý „ochranca Božieho hrobu“ bol zvolený Gottfrid z Bouillonu
- križiaci zostali v Palestíne, stavali a opravovali kostoly,
- pád Edessy v roku 1114 po Kr. ukázal, že toto kráľovstvo nedokáže klásť odpor mohamedánom

2. križiacka výprava (1147 po Kr. – 1149 po Kr.)

- sa uskutočnila zásluhou Bernarda z Clairvaux, ktorý pre ňu získal Francúzskeho a nemeckého kráľa,
- výprava skončila katastrofou

3. križiacka výprava (1189 po Kr. – 1192 po Kr.)

- mocné, dobre organizované a vyzbrojené križiacke vojsko vyrazilo pod vedením cisára Fridricha Barbarossu, aby vydobyli sväté mesto
- zahynul však cestou, vojsko potom nedokázalo vybojovať ďalšie úspechy
- anglický kráľ Richard Levie Srdce a francúzsky kráľ Filip II. uzavreli mierovú dohodu zo sultánom Saladinom, ktorá dovolila pútnikom nerušene navštevovať Jeruzalem

4. križiacka výprava (1202 po Kr. – 1204 po Kr.)

- uskutočnila sa na výzvu pápeža Inocenta III.

- Benátske vojsko zamierilo do Carihradu, kde zasiahli do vnútorných záležitostí Byzantskej ríše
- neskôr bol Carihrad vyplienený
- táto križiacka výprava prehĺbila rozkol medzi Východom a Západom

Križiacka výprava detí (1212 po Kr.)

- túto výpravu Cirkev neorganizovala, dokonca zakázala
- po neúspechoch predchádzajúcich vojenských ťažení sa v rozšírila myšlienka že Boh daruje kresťanom víťazstvo prostredníctvom nevinných detí a panien
- do svätej zeme sa takto vybrali tisíce chlapcov a dievčat pod vedením francúzskeho pastierika Štefana a desaťročného Mikuláša z Kolína
- ako sa dalo čakať, výprava skončila katastrofou, deti zahynuli na ceste, alebo boli predané do otroctva

5. križiacka výprava (1228 po Kr. – 1229 po Kr.)

- bola skôr súkromnou záležitosťou cisára Fridricha II.
- vyjednávaním sa Jeruzalem na chvíľu dostáva do rúk kresťanov, ale po r. 1224 po Kr. je znova natrvalo dobytý muslimami

6. a 7. križiacka výprava (1248 po Kr. – 1254 po Kr. a 1270 po Kr.)

- boli iniciatívou Ľudovíta IX.
- obe skončili neúspechom, počas 6. bol Ľudovít zajatý, na 7. zomrel
- roku 1291 po Kr. kresťania strácajú pevnosť Akkon a takto zaniká nadvláda kresťanov vo Svätej zemi

Rytierske rády

V atmosfére vojny, boja, utrpenia sa rodí nový typ rehoľných rádov. Okrem obvyklých sľubov chudoby, čistoty a poslušnosti prijímajú záväzky slúžiť pútnikom, starať sa o chorých a chrániť posvätné miesta pred neveriacimi.

Johaniti, resp. Maltézski rytieri

- názov podľa nemocnice sv. Jána Krstiteľa v Jeruzaleme
- slúžia najprv ako ošetrovatelia, postupne preberajú aj vojenské úlohy
- ich sídlo sa v 16. stor. presúva na Maltu, odtiaľ názov Maltézski rytieri
- v súčasnosti: správa nemocníc

Templári

- pomenovanie podľa sídla v blízkosti Jeruzalemského chrámu
- veľká popularita, ktorej sa tešili najmä vo Francúzsku im vyniesla bohatstvo, čo bolo príčinou ich zániku v dôsledku intríg francúzskeho kráľa Filipa IV. Pekného (14. stor.)
- súčasnosť: zverejnenie dokumentov, ktoré poukazujú na ich nevinu, rehabilitácia rádu

Nemecký rád

- založený nemeckými mešťanmi ako bratstvo ošetrovateľov
- neskôr majú misijný charakter
- dodnes existujú ako kňazská rehoľa

Význam križiackych výprav

Celkový význam križiackych výprav je sporný.

Oslabili európske kráľovstvá a ich šľachtu; po dobytí Koštantínopolu (počas štvrtej križovej výpravy v roku 1204 po Kr.) sa ešte viac rozjatrili napäté vzťahy medzi Východom a Západom, vyvolali sa nálady svätej vojny.

Vďaka kazateľom krížových výprav sa prehĺbila úcta k Sv. zemi, Jeruzalemu a k historickému životu Ježiša Krista; kolovalo obrovské množstvo skutočných a falošných relikvií. Znemožnená túžba putovať do Jeruzalema bola nahradená tzv. duchovným putovaním. V asketike sa rozprávalo o pravom Jeruzaleme v duši. Po návrate križiakov sa začali stavať kostoly v tvare Jeruzalemského kríža, a v umení a kartografii sa zobrazoval nebeský Jeruzalem ako stred sveta. Mestá a kláštory zriaďovali nemocnice. Zvyšovala sa pozornosť voči chudobným, ktorí reálne predstavovali Krista

Potreba šíriť kresťanstvo neskôr prerástla do misijného hnutia.

Témy referátov, námety na diskusiu

- film: Kráľovstvo nebeské
- história a súčasnosť jednotlivých rytierskych rádov (templári)
- „Neverím cirkvi, ktorá v minulosti páchala ukrutnosťami ako križiacke výpravy.“

Kontrolné otázky

- Čo bolo podnetom na vznik križiackeho hnutia?
- Ako prebiehali jednotlivé križiacke výpravy?
- Aké následky zanechali križiacke výpravy v živote Cirkvi.
- Aký postoj zaujíma dnešná Cirkev ku obdobiu križiackych výprav?
- Odlíšte náuku Cirkvi a jednanie konkrétnych ľudí v období križiackych výprav.

HNUTIA CHUDOBNÝCH

Cieľ

- oboznámiť sa s historickým pozadím vzniku „hnutí chudobných“
- poukázať na význam týchto hnutí v minulosti a súčasnosti Cirkvi
- budovať a formovať kladný postoj k zasvätenému životu

Úvod

Veľkí svätci sú vždy Božou odpoveďou na špecifické potreby konkrétnej doby. Sv. František z Asissi a sv. Dominik vystupujú v dobe, kedy Cirkev v bohatstve a majetku stráca kontakt s duchom evanjelia a cit pre službu bližným. Títo veľkí muži dokážu nasledovať chudobného Krista bez toho, aby zavrhovali majetok druhých, alebo dokonca vyhlasovali majetok ako taký za zlo.

Jednotlivé osoby a rády

Sv. František z Assisi a františkáni

Sv. František sa narodil v roku 1181 po Kr. ako syn bohatého obchodníka. Mal bezstarostné detstvo, v mladosti ho lákalo dobrodružstvo a vojenské úspechy. Po vojenskom zajatí, do ktorého padol sa rozhodol pre radikálnu zmenu života. V kostole sv. Damiána počuje hlas: „postav môj dom, rúca sa.“ Na jednej strane začína renovovať kaplnku, ale zároveň sa stáva „renovátorom“ Cirkvi. Žije ako hlásateľ Božej lásky v kajúcnosti a odriekaní. Keďže z rodičovských peňazí podporuje chudobných, otec ho vydedí. Tu sa odohráva dramatická scéna, pri ktorej si František vyzlieka šaty, odovzdáva ich otcovi a takto sa úplne zrieka majetku.

Postupne sa k nemu pridávajú nasledovníci, preto v roku 1209 po Kr. putuje do Ríma, aby dostal potvrdenie svojho rádu a povolenie kázať. Pápež Inocent III. mu toto povolenie

udeľuje. (legenda hovorí o sne, v ktorom videl Cirkev ako rúcajúcu sa Lateránsku baziliku – symbol cirkvi, podopieranú práve Františkom)

Napriek názoru, že každé rehoľné spoločenstvo musí mať materiálne zabezpečenie si František volí neistotu v dôvere, že Boh sa o nich postará prostredníctvom milodarov.

František nikdy oficiálne nežiadal reformu Cirkvi, netúžil rúcať staré ideály. Chcel iba radikálne nasledovať Krista v chudobe a službe bližným.

V roku 1224 po Kr. dostáva stigmy (rany ako umučený Kristus), zomiera v roku 1226 po Kr.

Ešte počas jeho života sa k reholi františkánov pridala aj sv. Klára a jej spoločníčky, čím sa sformovala ženská vetva františkánskeho rádu (klarisky)

Po Františkovej smrti nastáva rozdelenie „jeho“ rehole na „spirituálov“ ktorí do bodky nasledovali ideály zakladateľa a na vetvu „konventuálneho spoločenstva“ (akceptovali zmeny) Postupne vznikla aj tretia vetva: kapucíni.

Sv. Dominik a dominikáni

Dominik sa narodil v Kastílii v Španielsku okolo roku 1170 po Kr.. Svojou povahou bol iný ako František, ale ich cieľ bol spoločný. Ako duchovný mal osobnú skúsenosť s bludom albigéncov. Pochopil, že ich vojenskou porážkou sa veľa nezíska, a sústredil na kazateľskú činnosť. Založil kňazský kazateľský rád, pre ktorý prebral augustiniánsku regulu a Františkovu ideu chudoby. K úspešnej kazateľskej činnosti potrebovali jeho nasledovníci kvalitné teologické vzdelanie. Jeho rád sa preto zameril na dušpastiersku činnosť, vyučovanie a kázanie. Pre ich dobré teologické vzdelanie im pápež zveril inkvizíciu. Zo združenia zbožných žien, ktoré podporovali kazateľov vznikli dominikánky.

Popri františkánoch, aj dominikánoch vznikli tzv. tretie rády, ktoré združovali laikov žijúcich vo svete.

Kamalduli

Žili podľa spôsobu starovekých pustovníkov na púšti. Názov pochádza od mesta Camaldoli, kde založili prvý kláštor. Novici žili v spoločenstve podľa benediktínskej reguly, potom sa usadili samostatne v pustovniach v okolí hlavného kláštora. Z tejto rehole vzišli prísni horlitolia za cirkevnú reformu.

Kartuziáni

Boli mníši žijúci v ustavičnom mlčaní a modlitbe. Zakladateľom je Bruno Kolínsky. Ich spoločenstvo nebolo nikdy veľké, ale ani neskôr neprešli väčšími zmenami. Kartuziánska rehoľa je považovaná za najprísnejšiu rehoľu v Cirkvi. Preto aj dnes žije na celom svete iba asi kartuziánov. Heslom kartuziánov je: „Križ stojí, kým svet sa krúti.“

Cisterciáni

Bola prísna benediktínska forma reformovaného kláštora, ktorý založil opát Rober z Molesme. Vo svojich stanovách zdôrazňovali apoštolskú chudobu, samotu v modlitbe a fyzickú prácu.

Karmelitáni

Boli pustovníci, ktorí sa k križiakom Bertholdom z Kalábie usadili v jaskyni na vrchu Karmel, podľa neho názov tejto prísnej rehole. Neskôr sa rozšírili do Európy.

Premonštráti

Založení sv. Norbertom v údolí Prémontré. Kláštory sa stali miestom bohoslužby, nepretržitej modlitby, udeľovania a prijímania sviatostí, pomoci núdzným, rozvoja kultúry a hospodárskeho pokroku. Rád má ženskú vetvu, ktorá sa venuje charitatívnej činnosti.

Hlavnými zásadami premonštrátskeho spôsobu života sú: eucharistický život, mariánsky život, liturgický život, kajúci a apoštolský život.

Súhrn

Úplné odovzdanie sa Bohu začínalo v období pustovníctva, pokračovalo stredovekými rehoľami benediktínskeho typu. Kláštory vlastnili pozemky, prácou si zarábali na živobytie. Postupne sa rozmáhal majetok kláštorov a vytrácal sa duch evanjelia. Obnovu duchovného života začína sv. František, ktorý celý svoj život odovzdáva do Božej prozreteľnosti a nehľadá žiadne materiálne zabezpečenie pre svojich bratov. Na rozdiel od niektorých bludárov svojej doby, majetok ako taký nepovažuje za zlo alebo hriech. Sv. Dominik zakladá svoju rehoľu s cieľom šírenia pravej viery a vzdelávania veriacich. Prísnosť a chudoba je najradikálnejšia v ráde kartuziánov. Spoločným znakom týchto rehoľí je návrat k prvotnej prísnosti evanjelia obnove duchovného života.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Podrobnejšie referáty o živote sv. Františka, sv. Dominika a ďalších zakladateľoch rádov.
- História a súčasnosť vyššie spomínaných rehoľí, ich pôsobenie na Slovensku, príp. osobné skúsenosti.
- film: Veľké ticho (dokument o živote kartuziánov)

Kontrolné otázky

- Vysvetlite dôvody vzniku „hnutí chudobných.“
- Predstavte život sv. Františka z Assisi.
- Porovnajte františkánsku a benediktínsku rehoľu.
- Charakterizujte rehoľu dominikánov, v čom je ich prínos v minulosti a v súčasnosti.
- Navrhните, aké znaky by mali mať rehole a spoločenstvá vznikajúce v súčasnosti.

INKVIZÍCIA

Cieľ

- vysvetliť pojem inkvizície a jej jednotlivé formy
- charakterizovať dejinné udalosti, ktoré viedli ku vzniku inkvizície,
- poukázať na nesprávne chápanie inkvizícií
- rozlišovať úmysel Cirkvi a chyby jednotlivcov v inkvizičných procesoch
- diskutovať o šírení, obhajobe a slobode vierovyznania

Prostredie pre vznik inkvizície

- popri snahe o dokonalý kresťanský život, pri obnove duchovného života v duchu evanjelia sa rozvíjali aj mnohé extrémny, ktoré nie sú v súlade s podstatou viery a okrem toho narúšajú poriadok v spoločnosti
- keďže cirkev a svetská moc boli tesne spojené, zločiny proti Cirkvi sa chápali ako delikty voči štátnej moci

Katari, albigénci a valdénci

- valdénci (nasledovníci Petra Veldésa)
- tento rozdal svoj majetok a začal žiť radikálnu chudobu,
- boli mu zakázané vieroučné kázne, čo nerešpektoval, ale odvolal sa na svoje osobitné povolanie Kristom, ktorý tiež žil v absolútnej chudobe

- katari
- žili v prísnej askéze,
- hlásali dualizmus, oslobodenie z područia diabla sa snažili dosiahnuť odpútaním sa od sveta
- abigénci
- jedna zo skupín katarov, dobre organizovaná so sídlom v Albi (odtiaľ názov)
- po zblížení so šľachtou, ktorá chystala odboj proti francúzskemu kráľovi mali podiel na krvavej albigénskej vojne

Nariadenia proti heretikom (vznik inkvizície)

- bola odpoveďou na rastúci vplyv vyššie spomínaných heretických hnutí
- 1197 po Kr. aragónsky kráľ Peter II. prehlasuje katarov za nepriateľov štátu a nariaďuje ich upaľovanie
- 1183 po Kr. dohoda medzi pápežom Luciom III. a Fridrichom Barbarosom, podľa ktorej je po exkomunikácii heretika nad ním vyslovená aj ríšska kliatba
- biskupská inkvizícia – ustanovená v r 1184 pápežom Luciom III.
- zodpovednými sú miestni biskupi, nie je veľmi efektívna
- 1189 po Kr. svetské kniežatá majú dovolené zasiahnuť proti heretikom vojenskou silou
- 1209 po Kr. „križiacka výprava proti albigénom“
- 1224 po Kr. Fridrich II. stanovuje trest upálením ako „vhodné potrestanie“ heretikov
- 4. lateránsky koncil (r. 1215 po Kr.) potvrdil exkomunikáciu valdencov a svetské kniežatá dostali poverenie hájiť čistotu viery
- Gregor IX. (otec inkvizície) bol prvý, kto súhlasil so smrťou heretika upálením, keďže žiadne z predchádzajúcich nariadení nepomohli zastaviť šíriace sa bludy (bula Excommunicamus)
- potom v roku 1232 po Kr. zriadil pápežskú inkvizíciu
- neponechal vyhľadávanie kacírov štátnym úradníkom, ale poveril ňou dominikánov
- pápež Inocent IV. v roku 1252 po Kr. dovolil mučenie ako prostriedok na zistenie viny

Postup inkvizície

Neprijímali sa anonymné obvinenia a svedkovia museli svedčiť pod prísahou. Aby sa predišlo vybavovaniu osobných účtov, mená žalobcov zostávali utajené a obvinení hneď na začiatku procesu mali uviesť, či nemajú osobných nepriateľov. Pre obvinených a ich obhajcov sa z pojednávania vyhotovovali súdne zápisnice a ak obvinený nevedel čítať, zápisnicu mu musel prečítať súdom určený notár. Obvinení mali právo odvolať sa a každý obvinený mal právo na obhajcu a na riadnu obhajobu, pričom v anglickom súdnictve takéto právo neexistovalo do roku 1836 po Kr.

Pokiaľ ide o tortúru (mučenie), tortúra, bola veľmi presne limitovaná a mohla sa použiť iba vtedy, keď vina bola evidentná a odsúdený sa ani po dlhom procese nepriznával. Nijaký inkvizičný proces však nezačínal tortúrou a od tortúry boli oslobodené tehotné ženy, starci, osoby mladšie ako 14 rokov a chorí. Tortúra spočívala v pôste, v bdení alebo vyťahovaní na škripec. Výpoveď získanú počas tortúry mohol odsúdený odvolať a tortúra sa nemohla opakovať viac ako dva krát.

Všetci inkvizítori museli mať doktorát z teológie a práva. Neskôr, pre náročnosť štúdií stačil iba jeden doktorát. Inkvizícia, aby predišla popravám zaviedla väzenie. Okrem väzenia k trestom patrilo aj verejné alebo súkromné pokánie, verejné bičovanie, peňažný trest a galeje na pápežských lodiach. Nie je nijakou zriedkavosťou stretnúť sa s procesmi, ktoré končia oslobodením obvinených. Všetky telesné tresty a popravy vykonávala iba svetská moc, aj keď ich nariaďovala a konečný verdikt vynášala inkvizícia.

„Z 930 procesov inkvizítora Bernarda Gui bolo 17 % oslobodzujúcich, 37% končilo väzením, na smrť odsúdil 42 ľudí, čo je 5% jeho prípadov.“¹

Španielska inkvizícia

Predstavuje typ štátnej inkvizície a zároveň bola aj piatym štátnym ministerstvom. Vznikla 1. novembra 1478 po Kr. na žiadosť španielskej kráľovskej rodiny Ferdinanda Aragonského a Izabely Kastilskej. Tribunály tejto inštitúcie zakročovali proti konvertitom zo židovstva (marranos), Arabom (moriscos), protestantom, molinistom, strigám, zlodejom, prostitútkam, atď. Takáto inkvizícia bola zriadená aj v Portugalsku v roku 1536 po Kr. a vo všetkých španielskych kolóniách v Strednej a v Južnej Amerike. Španielska inkvizícia bola zrušená 15. júla 1834.

Procesy proti bosorkám a čarodejníckam

- je potrebné oddeliť od inkvizície ako takej
- vlna čarodejnických procesov vrcholí v novoveku, nie v stredoveku,
- okrem predstaviteľov katolíckej Cirkvi mali na týchto procesoch podiel aj protestanti a laici
- známe „Kladivo na čarodejnice“ nebolo cirkevne uznanou príručkou. Pápež Pius V. (1566-1572), ktorý čarodejnícke procesy v pápežskom štáte zakázal, ju nariadil dať na index zakázaných kníh
- zdá sa, že pri týchto procesoch zohrala hlavnú úlohu ľudská závisť, podozrievavosť, poverčivosť, strach pred nevysvetliteľnými javmi
- je ťažké vyčíslieť konkrétne počty obetí, mnohé z nich mali na svedomí nie predstavitelia Cirkvi, ale laickí po krutosti túžiaci „inkvizítori“

Pápežská inkvizícia (posvätné officium)

Bola zriadená 21. júla 1541 pápežom Pavlom III. v období reformácie a mala trvať do zvolania koncilu v Tridante. Napriek tomu trvala až do roku 1965, kedy bola podrobená radikálnej reforme a bola premenovaná na Kongregáciu pre náuku viery.

Archív tejto kongregácie bol otvorený 1. januára 1998 a odvtedy dochádza k novému kritickému štúdiu a interpretovaniu tejto inkvizície.

Okrem Inkvizície, existovala aj Kongregácia Indexu, ktorá posudzovala knihy.

Súčasnosť

Cirkev skúma svoju históriu a svoje dejiny. Dôkazom je aj postupné otváranie „tajného archívu“ a sprístupňovanie dokumentov na historické skúmanie.

Stále platí, že na historické udalosti sa musíme pozerat' očami vtedajšej doby a nemôžeme ju posudzovať podľa kritérií súčasného humanizmu.

Pravou je že naozaj zrádzala ducha tolerancie a je cudzia duchu evanjelia, za čo sa ospravedlnil aj Ján Pavol II. počas kajúcej pobožnosti na popolcovú stredu 12. marca 2000.

Súhrn

Počiatky inkvizície siahajú do obdobia boja proti bludom katarov, ktorí sa stali nebezpečnými nielen pre Cirkev, ale ohrozovali aj život spoločnosti. Postupne boli zriadené úrady, ktoré mali na starosti bludárov súdiť a trestať, neskôr aj aktívne vyhľadávať. Po zriadení pápežskej inkvizícia bola táto zverená dominikánom.

Ciele španielskej inkvizície boli politické.

Hon na bosorky a čarodejnice, ktorý bol rozšírený v protestantských krajinách nemohol byť iba výsledkom práce členov Cirkvi. V niektorých oblastiach bol predstaviteľmi Cirkvi dokonca zakázaný.

¹ http://www.inquisition2000.de/index_verfahren.htm

Úloha objektívne zhodnotiť inkvizíciu, vyčísliť jej obeť a určiť zodpovedné osoby a inštitúcie stojí pred historikmi.

Za podiel Cirkvi na procesoch, ktoré nie sú v súlade s duchom evanjelia sa ospravedlnil Ján Pavol II.

Témy referátov, námety na diskusiu

- „Kladivo na čarodejnice“
- salemský proces
- Krištof Alois Lautner a Boblig z Edelstadtu (film: Kladivo na čarodejnice)

Kontrolné otázky

- Vysvetlite rozdiel medzi pápežskou a španielkou inkvizíciou.
- Kto stál na pozadí boja proti čarodejnícom a bosorkám.
- Aký vplyv mali na vtedajšiu spoločnosť katari a albigénci?
- Ako sa Cirkev v súčasnosti stavia k inkvizícii?

SCHOLASTIKA

Cieľ

- predstaviť scholastiku, jej počiatky a podstatu
- diskutovať o vzťahu medzi vierou a vedou, medzi náboženstvom a filozofiou

Podstata scholastiky

- vzťah filozofie = vedy = rozumu, a viery = náboženstva
- scholastika dokázala pomocou logiky a filozofie vysvetliť tajomstvá viery ako Božia podstata a Božie vlastnosti, sviatosti zvlášť sviatosť oltárna ...
- tieto vysvetlenia však nemôžu byť chápané ako dôkazy viery, nakoľko viera „dôkazom viery“ stráca svoju podstatu
- scholastika napr. vysvetľuje premenenie na základe Aristotelových pojmov podstaty a vlastností.
- podstatou hostie je chlieb, jeho vlastnosťami sú farba, chuť, tvar
- v prírode veci často menia svoje vlastnosti, ale nie svoju podstatu, pri premenení naopak dochádza ku zmene podstaty bez zmeny vlastností...
- diskusia: vzťah vedy a viery, na príkladoch: Boh a Božie vlastnosti príp. základy dogmatiky

Dejinné pozadie

- doteraz: patristika (obdobie Cirkevných otcov, sv. Augustín)
- vychádzala z Platóna (dualizmus – telo a duch, idealizmus – svet reality a svet ideí)
- na obraze „Aténska škola“ ukazuje smerom hore – na svet ideí

- sťahovanie národov, križiacke výpravy – kontakt s novými myšlienkovými smermi
- znovuobjavenie Aristotela
 - o prírodovedec, orientácia na reálny svet
 - o na obraze „Aténska škola“ ukazuje dopredu, na svet
 - o zakladateľ logiky (pojmem, súd, úsudok)

Univerzity

- teológia sa z prostredia kláštorov presunula na školy (schola – škola)

- vznikali prvé univerzity
- koncom 12. storočia, 1215 v Paríži, (kaplán Robert de Sorbon založil internát pre chudobných študentov teológie, podľa neho bola potom pomenovaná celá univerzita)
- Bologna, Oxford, Praha (1348), Bratislava (až 1465)
- spoločenstvá študentov a profesorov, postupne dostali mnohé výsady, vlastnú jurisdikciu (práva)
- 4 fakulty: filozofická, teologická, právnická, lekárska
- spoločný jazyk: latinčina

Scholastická metóda:

- „summa“ – spisovanie rozsiahlych diel, v ktorých sa systematicky podávajú náboženské pravdy a ich filozofické vysvetlenia
- „pre a proti“ filozof si kladie otázku, formuluje argumenty proti, aby vzápätí našiel správne riešenie

Mystika

Zároveň so scholastickou filozofiou a teológiou sa rozvíja kresťanská mystika. Je to hľadanie Boha hlbokým uvažovaním, cestou vnútornej skúsenosti akoby rozjímaná teológia. K takémuto spojeniu s Bohom sa prichádza po troch cestách: cesta očistenia, cesta osvietenia a cesta zjednotenia. Mystikov charakterizuje utiahnutosť, askéza a meditácia.

Prínos scholastiky

Jednoduchým ľuďom bolo možné objasniť veci, ktoré sa dovtedy prijímali ako príkaz či zákaz, ale nedali sa pochopiť (milosť, hriech, Boh, vykúpenie...)

Hlbšie poznanie súvislostí viedlo postupne k zvýrazneniu významu Sviatosti Oltárnej, či zavedeniu sviatku Božieho tela.

Na štvrtom Lateránskom koncile bola zavedená aj povinnosť ročnej spovede a veľkonočného sv. prijímania.

Vonkajším prejavom scholastickej túžby po nových hodnotách sa stal umelecký sloh s názvom gotika.

Aj napriek rôznym logickým a rozumovým vysvetleniam podstata viery zostáva skrytá a viera je darom. Nikto nedospeje k viere v Boha sám od seba, iba rozumovým uvažovaním.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Možno existenciu Boha dokázať rozumom?
- Potrebuje viera rozumové zdôvodnenie?
- Aký je vzťah medzi rozumom a vierou...
- encyklika Fides et ratio

Kontrolné otázky

- Čo je podstatou scholastiky?
- Z akej filozofie vychádza scholastika?
- Na čo kladie dôraz scholastická filozofia, aký je v scholastike vzťah medzi vierou a rozumom?
- V akom prostredí sa rozvíjala scholastika? Ako vznikali univerzity, čo bolo ich cieľom, aké fakulty mali a v akom jazyku sa prednášalo?
- Čo znamená „pro et contra“ a čo je podstatou „summy“?
- Ako by ste charakterizovali mystiku?
- Dá sa existencia Boha dokázať rozumom?
- Je možné logicky vysvetliť podstatu svojej viery?

VÝNAMNÉ OSOBNOSTI SCHOLASTIKY

Cieľ

- doplniť predchádzajúcu tému o konkrétnych predstaviteľov scholastiky
- diskutovať o vzťahu rozumu a viery v poznávaní Boha

Otázka

- je pri poznávaní Boha dôležitejšie porozumieť alebo uveriť

Anselm z Cantebury (1033 – 1109)

- otec scholastiky
- „verím, aby som porozumel“
 - o myslenie je podriadené viere,
- ontologický dôkaz Boha,
 - o „Boh je niečo, nad čo nemôže byť myslené nič vyššie“
 - o ak by Boh existoval iba v našom myslení, muselo by existovať niečo vyššie ako iba myšlienka – čiže skutočný Boh

Peter Abélard (1079 – 1142)

- nešťastne zamilovaný, uniesol svoju milovanú Héloisu, ale bol od nej odlúčený, zvyšok života prežil v kláštore, niektoré spisy boli považované za kacírské
- v jeho filozofii má zvláštne postavenie rozum:

„Zaobrámam sa teraz predovšetkým tým, že chcem základ našej viery urobiť zrozumiteľným ľudskému rozumu. Na tento účel som napísal dojednania „O Božej podstate a trojici“ pre svojich žiakov, ktorí sa dožadovali ľudských a filozofických dôvodov tak, aby skôr rozumeli, ako počúvali prázdne slová, hovoriace, že im je potrebné viac poučenia ako slov, po ktorých nenasleduje pochopenie. Lebo nie je možné veriť niečomu, čo nie je dopredu pochopené. Je vraj smiešne, aby niekto prednášal druhým o niečom, čo ani on sám, ani tí, ktorým prednáša nemôžu rozumom pochopiť.“

- „poznávam, aby som uveril“

Sv. Albert Veľký

- pochádzal zo šľachtického rodu, bol vychovávaný na zámku svojich rodičov
- študoval Aristotelovu filozofiu a teológiu
- vstúpil do rehole dominikánov, stal sa učiteľom, vedcom a spisovateľom
- bol prvý kto svojim súčasníkom podal ucelenú Aristotelovu filozofiu,
- bol významným prírodovedcom
- súčasníci ho nazývali „Veľký“ a „Doktor unieverzalis“ – univerzálny doktor
- v jeho diele pokračoval jeho žiak – Tomáš Akvinský

Sv. Tomáš Akvinský

- narodil sa okolo roku 1225 na zámku Roccasecca severne od Neapola v rodine grófov z Akvinu
- ako najmladší syn bol určený na duchovnú cestu, päťročného ho rodičia dali do kláštora na Montecassino, s jeho vstupom do dominikánskej rehole však rodina nesúhlasila, bratia ho zajali a istý čas držali na rodinnom zámku
- v roku 1239 bol poslaný na univerzitu do Neapola, kde študoval gramatiku a logiku, v roku 1245 odišiel do Paríža, kde učil Albert Veľký, v roku 1248 do Kolína
- tu sa stal asistentom Alberta Veľkého, roku 1259 sa vracia do Talianska, začína pracovať na diele Suma proti pohanom

- v roku 1265 dostáva príkaz prednášať v Ríme, kde pracuje na diele Suma teologická, v roku 1268 sa vracia do Paríža, kde prednášal na univerzite a v dominikánskej škole, neskôr sa vracia znovu do Neapola a tu dokončuje svoje dielo
- nazývali ho „doctor angelicus“ – anjelský učiteľ, pre jeho jemnosť a charakter
- keď sa chystal na koncil do Lyonu, vyčerpaný zomrel v kláštore vo Fossanove v roku 1274
- v 18. 7. 1323 ho Ján XXII. vyhlásil za svätého a 15. 4. 1567 ho Pius V. vyhlásil za doktora Cirkvi“

Niekoľko mesiacov pred smrťou prestal písať svoje vrcholné dielo a nechal ho nedokončené. Keď sa ho pýtali na dôvod, odpovedal: „Všetko čo som doteraz napísal, sú iba plevy v porovnaní s tým, čo som videl v okamihoch mystického vytrženia.“

Cesty ktoré vedú k poznaniu Boha²

snaha spojiť Aristotelovu filozofiu s kresťanstvom

„Pravda kresťanskej viery ... prekračuje schopnosti rozumu, napriek tomu pravda, ktorú je ľudský rozum obdarovaný poznávať, nemôže byť v rozpore s kresťanskou vierou.“

Prvá cesta: pohyb

Vec, ktorá je v pohybe, musí byť do pohybu uvedená inou vecou alebo silou. Musí teda existovať prvý hýbateľ, Boh, ktorý uvádza veci do pohybu.

Nič sa nemôže pohybovať samo od seba.

Ak každá pohybujúca sa vec potrebuje svojho hýbateľa, potom i celá sústava pohybujúcich sa vecí potrebuje hýbateľa.

Týmto prvým hýbateľom je Boh.

Druhá cesta: príčinnosť existencie

Žiadny objekt nevzniká sám od seba. Inými slovami, každá vec je privedená do existencie nejakou inou vecou. Musí teda existovať pôvodná a primárna príčina, Boh ktorý je na počiatku reťazca existencie všetkých vecí.

Existujú veci, ktoré sú vytvorené inými vecami.

Neexistuje vec, ktorá by mala príčinu svojho vzniku sama v sebe.

Nemôže existovať nekonečný rad príčin. Žiadna vec nemôže byť príčinou svojej vlastnej existencie.

Musí teda existovať prvotná príčina bez akejkoľvek príčiny, Boh.

Tretia cesta: náhodnosť a nevyhnutnosť vecí

Vo vesmíre sú dva druhy vecí: bytia náhodné a bytia nevyhnutné. Náhodné bytie je objekt, ktorý nemôže existovať bez nevyhnutného bytia, ktoré spôsobuje jeho existenciu. Existencia náhodných bytí vyžaduje bytia nevyhnutné, ktoré spôsobuje jeho existenciu. Toto bytie, nazývanie bytie nevyhnutné, je Boh.

Náhodné veci majú svoju príčinu.

Nie všetky veci sú náhodné.

Musí existovať bytie, ktoré je nevyhnutné ako príčina náhodných bytí.

Týmto nevyhnutným bytím je Boh.

Štvrtá cesta: stupne dokonalosti

Pri dvoch mramorových sochách sa dá povedať, že jedna je krajšia ako druhá. S ohľadom na dve umelecké diela môžeme vyhlásiť, že jedno má vyšší stupeň krásy ako druhé. Pre

² spracované podľa: Vácha, Marek Orko: Šiesta cesta. SSV 2005, str 10-11.

akýkoľvek typ danej kvality (dobrota, krása, znalosť) teda musí existovať dokonalý štandard, ktorým sú tieto kvality porovnávané. Tieto dokonalosti sú obsiahnuté v Bohu.

Piata cesta: rozumný plán

Posledná cesta hovorí o poriadku v prírode. Pri ohľade na prírodu, na prírodné procesy a fyzikálne zákonitosti nám zdravý rozum hovorí, že príroda je usporiadaná múdрым tvorcom, Bohom.

Kontrolné otázky

- Vymenujte dôležitých predstaviteľov scholastiky, predstavte ich život a dielo.
- Porovnajzte teologické východiská Anzelma z Canterbury a Petra Abélarda
- Vymenujte „cesty ktoré vedú k poznaniu Boha“ a v krátkosti ich vysvetlite...

AVIGNONSKÝ EXIL (AVIGNONSKÉ ZAJATIE) ZÁPADNÁ SCHIZMA (TROJPÁPEŽSTVO)

Cieľ

Gregoriánskou reformou, križiackymi výpravami a inkvizičnými procesmi sa upevnila pápežská moc a vplyv cisárov ustupoval. Nasleduje obdobie, v ktorom sa situácia znovu obracia a pápeži sa dostávajú pod vplyv svetských panovníkov, tentoraz Francúzov.

Avignonské zajatie

V 13. storočí začína byť viditeľný vplyv Francúzska na dianie v celej Európe. Do kardinálskeho zboru je menovaných mnoho Francúzov a tým sa Francúzi stávajú aj pápežmi. Nesídlili v Ríme, a tento postupne upadal.

Bonifác VIII. sa ešte raz pokúsil posilniť zvrchovanosť pápeža nad svetskými panovníkmi. V spore s Filipom IV. Pekným je však napokon prepadnutý a zajatý v meste Anagni.

Vrátil sa do Ríme, kde o mesiac zomrel.

Bonifác finančne či udeľovaním duchovných hodností príliš podporoval svojich príbuzných - tento jav dostal pomenovanie „nepotizmus“.

Bol prvým pápežom, ktorý začal nosiť trojitú pápežskú korunu – tiaru.

Nástupcom Bonifáca je Klement V., ktorý pápežské sídlo v roku 1307 premiestnil do Avignonu vo Francúzsku, kde zostali sídliť aj jeho nástupcovia.

Pod nátlakom Filipa IV. Pekného zrušil rád templárov. Rád vznikol počas križiackych výprav v Jeruzaleme pri Šalamúnovom chráme. Najskôr boli chudobným rádom ochraňujúcim pútnikov do Sv. zeme. Potom im bola zverená ochrana a transport peňazí, z čoho vybrali akýsi „úrok“ a postupne sa stali bohatým spoločenstvom. V snahe získať ich majetok boli Filipom označení za kacírov, obvinení z hlásenia bludov a nemravností. Pod nátlakom prinútil Filip Klementa V. rád zrušiť a mnoho templárov bolo nevinne zabitých. Posledný veľmajster rádu Jakub de Molay bol upálený v roku 1314. Podľa legendy predtým ako zomrel na hranici vyzval pápeža a kráľa, aby sa do roka zodpovedali zo svojich činov pred Božím súdom. V tom istom roku zomiera Filip IV. Pekný aj Klement V.

Aj ďalší pápeži, ktorí zostali v Avignone (spolu ich bolo 7) boli úplne závislí od francúzskych panovníkov. Pápež Urban V. sa odhodlal vykonať aspoň jednu cestu do Ríma, obyvatelia ho nadšene vítali, ale po zhladnutí neutešených rímskych pomerov sa vrátil naspäť. Posledným pápežom sídliacim v Avignone bol Gregor XI., ktorý až po naliehaní Brigity Švédskej a Karola IV., ale najmä Kataríny Sienskej definitívne preniesol v roku 1378

pápežské sídlo znovu do Ríma. Pri svojej smrti Gregor XI., prosil kardinálov, aby za pápeža zvolili takého kardinála, ktorý zostane v Ríme.

Pretože pobyt pápežov v Avignone trval približne 70 rokov, historici ho často porovnávajú s babylonským zajatím Izraela v Starom zákone.

Pápežský rozkol

K pápežskému rozkolu došlo pri voľbe nového pápeža v roku 1378. Zo šestnástich zúčastnených kardinálov bolo jedenásť Francúzov. Rimania sa obávali, že pápežom sa stane opäť francúzsky kardinál. Chceli tomu zabrániť. Deň pred voľbou vnikli ozbrojené davy do konkláve a pod ťažkými hrozbami žiadali, aby bol za pápeža zvolený Riman. Kardinálom bolo jasné, že sa musia podrobiť, ak chcú z konkláve odísť živí. Za pápeža síce nezvolili Rimana, ale Taliana, ktorý si dal meno Urban VI. Kardináli potom ušli z Ríma do bezpečia. O tri mesiace dvanásť kardinálov vyhlásilo, že voľba Urbana VI. je neplatná, lebo bola vynútená. (Urban VI. sa medzitým ukázal ako diktátor.) Zvolili si nového pápeža, ktorý sa usídlil znovu v Avignone. Dal si meno Klement VII. Cirkev mala dvoch pápežov. Zmätok s dvojistou voľbou bol taký veľký, že súčasníci stáli pred ňou bezradní.

Obidvaja pápeži boli hlboko presvedčení o platnosti svojej voľby a o neprávosti voľby druhého. Považovali za vec svedomia brániť všetkými možnými spôsobmi svoje pápežstvo. Na požiadanie, aby sa dobrovoľne vzdali pápežskej hodnosti a tým uvoľnili cestu k zjednoteniu Cirkvi odpovedali: nie. Pokladali to za zradu pravej apoštolskej postupnosti. Udržať apoštolskú postupnosť neprerušenu považovali pred Bohom za svoju povinnosť. Tak sa vysvetľuje dlhé trvanie veľkej západnej schizmy, veľkého rozdelenia západnej Cirkvi. Udržalo sa štyridsať rokov a zdalo sa neprekonateľné. Urban VI. aj Klement VII. si zriadili svoje sídla a mali svojich nástupcov. Západné kresťanstvo sa rozštiepilo na dve ohovárajúce sa spoločenstvá. Pretože každý pápež dával protivníkovým stúpcov do kľatby a nikto nemohol zostať nezúčastnený, ocitlo sa v kľatbe v podstate celé kresťanstvo. Roztržka prechádzala všetkými krajinami, diecézami a farnosťami. Cirkev sa ocitla v najťažšej kríze, akú kedy zažila.

Troj pápežstvo

Zmätok s pápežmi sa ešte zväčšil v roku 1409 na koncile v Pise. Kardináli v úsilí zjednotiť Cirkev zosadili rímskeho (Gregora XII.) aj avignonského pápeža (Benedikta XIII.) a zvolili nového - Alexandra V. Tento sa usadil v Bologni. Ani rímsky, ani avignonský pápež sa však svojho úradu nevzdali. Cirkev mala teraz troch pápežov. Zapríčinilo to veľké pohoršenia vo svete.

Jediným riešením tejto krízy bolo zvolanie všeobecného koncilu, ktorý budú akceptovať všetci traja pápeži.

Kostnický koncil (1414 – 1418)

Pápež Ján XXIII. (bolognský) na naliehanie cisára Žigmunda oficiálne zvoláva koncil do Kostnice. Dúfa, že bude potvrdený ako právoplatný pápež. Zmena rokovacieho poriadku mu to však skomplikovala, preto tajne opúšťa Kostnicu v nádeji, že bez neho nebude koncil pokračovať. Na úteku ho chytili, priviedli naspäť a zosadili.

Gregor XII. (rímsky pápež) súhlasil s odstúpením, ak mu bude priznané oficiálne zvolanie koncilu. Legáti to prijali, Gregor odstúpil a zakrátko zomrel (čo sa považovalo za znamenie, že práve on bol právoplatným pápežom).

Benedikt XIII. bol zosadený a za nového pápeža bol zvolený Martin V.

Okrem odstránenia trojpápežstva a nastolenia jednoty v Cirkvi koncil rokoval aj o Husových a Viklefových tézach. Ich náuka bola odsúdená a Ján Hus bol aj napriek záruke bezpečnosti od Žigmunda uväznený a neskôr upálený.

Súhrn

Začiatky 14. storočia sú poznačené prílišným miešaním sa francúzskych panovníkov do cirkevných záležitostí. Pod vplyvom Filipa IV. Pekného pápež Klement V. preniesol v roku 1307 pápežské sídlo do Avignonu vo Francúzsku. Tam sídlili pápeži až do roku 1378. Toto obdobie sa v dejinách Cirkvi nazýva Avignonské zajatie. Smutne poznačilo ďalší vývoj v Cirkvi. Poklesla úcta k pápežovi, upadla cirkevná disciplína. Najsmutnejším následkom bol pápežský rozkol, počas ktorého stáli na čele Cirkvi dvaja (istý čas dokonca traja) pápeži.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Ako prebieha v súčasnosti voľba pápeža, ako prebiehala v minulosti.
- Čo všetko sa deje počas konkláve?

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojmy „avignonský exil, západná schizma, trojpápežstvo.“
- Opíšte skutočnosti ktoré viedli k odchodu pápeža do Avignonu.
- Aké udalosti viedli k voľbe druhého pápeža?
- Zhodnoťte toto obdobie a jeho význam pre nasledujúce dejinné udalosti.

REFORMÁCIA

Cieľ

- porovnať reformu a reformáciu
- predstaviť významné osobnosti reformácie
- uviesť hlavné skupiny reformovaných cirkví, vysvetliť ich základné postoje
- pochopiť postoje katolíckej cirkvi v diskusii s reformovanými cirkvami
- zaujať postoj k hlavným myšlienkam reformácie,
- načrtnúť možnosti medzináboženského dialógu s reformovanými cirkvami
- formovať ekumenické postoje

Reforma a reformácia

- reforma znamená navrátenie do pôvodného stavu, potreba reformy vždy vychádza z konkrétnych problémov, do ktorých sa Cirkev dostáva v jednotlivých dejinných obdobiach,
- od vystúpenie Martina Luthera v sa však používajú výrazy:
- „reforma“ ak je Cirkev obnovované „zvnútra“ hnutiami, alebo osobnosťami ktoré pôsobili na pôde Cirkvi
- „reformácia“ – hnutia, ktoré v snahe obnoviť Cirkev odchádzajú z katolíckej Cirkvi, a zakladajú vlastné „cirkvi“
- reforma a reformácia sú prítomné v Cirkvi od jej začiatkov,
- najmohutnejšie však po vystúpení Martina Luthera v Nemecku

Ján Viklef (1324 – 1384)

- učenec z Oxfordu (Angličan)
- reaguje na pomery v Anglicku, (privilegované postavenie kléru, finančné nároky pápežskej kúrie), požaduje chudobu kléru,
- vytvára nový pojem Cirkvi, pápežstvo je podľa neho zbytočné,
- členmi Cirkvi sú iba tí, čo sú bez hriechu,
- hlása predurčenie ku spásu, zavrhuje sviatosti, modlitby,
- popiera premenenie,

- napriek svojim názorom do konca života pôsobí vo svojej farnosti,
- niektoré jeho tézy sú odsúdené na Kostnickom koncile (1415)

Ján Hus (1370 – 1415)

- český kazateľ
- vychádza z Viklefových názorov,
- kritizuje neporiadok v Cirkvi, ale spochybňuje aj základy Cirkevnej autority
- „ak niekto žije v smrteľnom hriechu nemôže iným vládnuť“
- popiera platnosť rozhrešenia vysloveného nehodným kňazom,
- hlása predurčenie ku spásu
- odsúdený na Kostnickom koncile, aj napriek tomu, že mal od cisára Žigmunda zaručenú bezpečnosť, odmieta zmierujúcu formulu
- 6. júla 1415 je upálený, zomiera presvedčený o svojej nevine, vyzývajúci Kristovo meno
- na odkaz Jána Husa nadväzujú viaceré husitské cirkvi, rozšírené najmä v susedom Česku, na Slovensku napr. Cirkev bratská

Martin Luther (1483 – 1546)

Život

- narodil sa v rodine baníka,
- vyrastal v chudobných pomeroch spojených s prísnu výchovou
- študuje filozofiu,
- ako 23-ročný vstupuje do rehole augustiniánov (vraj ho skoro zasiahol blesk počas búrky, v strachu sľubuje vstup do kláštora, ak bude zachránený)
- stáva sa kňazom a profesorom teológie
- prísna výchova spolu s jeho povahou mali za následok že ako mních zažíva pocity úzkosti, má pocit že sklamal Boha, že ho Boh zavrhol,
- „zážitok vo veži“ – pochopil význam Božej spravodlivosti, nie ako prísnej sudcovskej spravodlivosti, ktorou Boh súdi človeka, ale ako spravodlivosť milosti, ktorou Boh pre utrpenie svojho milovaného syna, z milosrdenstva ospravedlní (urobí spravodlivým) hriešneho človeka
- podľa Rim 1, 17 „Spravodlivý bude žiť z viery“ je viera jediným predpokladom prijatia tejto milosti
- vieru a milosť prijíma človek z čítania sv. Písma

Náuka

- iba milosť – predpokladom ospravedlnenia nie je dodržiavanie zákona, ale Božia milosť
- iba viera – táto milosť sa dosahuje vierou (ktorá sama je Božím darom)
- iba Písmo – vieru a milosť človek prijíma čítaním sv. Písma

Spor o odpustky

- v spojení so zbierkou na stavbu chrámu sv. Petra v Ríme vyhlásil pápež finančnú zbierku, s ktorou spojil možnosť získania odpustkov (odpustenia trestov za hriechy)
- praktická realizácia pápežských nariadení mala mnoho nedostatkov: ľudoví kazatelia príliš zdôrazňovali finančný príspevok, a zanedbávali duchovnú stránku. („Ak peniaz v pokladničke zazvoní, dušička z ohňa vyskočí.“)
- Luther kritizoval najskôr iba neporiadok v kázani o odpustkoch, nevedomky však spochybňoval samotnú podstatu odpustkov a právomoc pápeža udeľovať odpustky, ako i sviatosťnú podstatu Cirkvi
- 31. októbra 1517 zverejnil svojich 95 téz

- podľa legendy ich pribil na dvere kostola vo Wittenbergu, ale pravdepodobnejšie je že ich rozoslal niekoľkým biskupom a svojim priateľom na diskusiu
- 1520 pápež Lev X. vydal bulu Exsurge Domine ktorou odsúdil 41 téz vyňatých z Lutherových spisov, a pohrozil mu kľatbou, ak ich neodvolá

Rozchod s Cirkvou

Luther si uvedomil, že jeho prežívanie viery založené na bezprostrednej, úplne subjektívne chápanej dôvernej odovzdanosti Kristovi, už neponecháva miesto pre akéhokoľvek prostredníka. Náhle sa mu objavili sviatosti a celý nábožensko-cirkevný život ako „spravodlivosť zo skutkov“ pri ktorej človek nechce poskytnúť miesto Božej milosti ale usiluje sa dosiahnuť večnú blaženosť sám. Toto však znamená, že už sa nespolieha na Boha, preto sa mu celá viditeľná cirkev javí ako dielo diabla. Pápeža vyhlasuje za antikrista, ktorý vedie ľudí do zatratenia.

- 10. decembra 1520 verejne spálil bulu, ktorá mu hrozila kľatbou, čím bolo zavŕšené jeho odlúčenie od Cirkvi
- 1521 sa uskutočnil ríšsky snem vo Wormse, na ktorom Luther bránil svoje učenie, keďže svoje tézy neodvolal, cisár Karol V. podpisuje tzv. Wormský edikt, ktorým je Luther vyhlásený za kacíra
- na ceste z Wormusu ho Fridrich Múdry „unesie“ na hrad Wartburg, aby ho ochránil pred prenasledovaním,
- tu Luther pracuje na preklade Sv. Písma do nemčiny
- 1524 sa oženil s bývalou rehoľníčkou Katarínou von Bora

Augsburské vyznanie viery a evanjelická cirkev augsburského vyznania

- v r. 1530 sa konal v Augsburgu snem, na ktorom bolo prijaté vyznanie viery sformulované Lutherovým kolegom a priateľom Filipom Melanchtonom
- tzv. Augsburské vyznanie je jedným zo základných spisov
- EVANJELICKEJ CIRKVI AUGSBURSKÉHO VYZNANIA NA SLOVENSKU

Základné body náuky³

„Boh je jeden v troch osobách.“

„Človek sa rodí s dedičným hriechom.“

„Ježiš Kristus je pravý Boh a pravý človek.“

„Odpustenie hriechov a ospravedlnenie pred Bohom nemôžeme dosiahnuť vlastnými zásluhami, skutkami a zadosťučinením. Ale len z milosti pre Krista vierou“

„Aby sme dosiahli vieru, Boh ustanovil kazateľský úrad, dal evanjelium a sviatosti.“

„Viera má prinášať dobré ovocie a dobré skutky, ale nesmieme sa spoliehať, že nimi si zaslúžime u Boha milosť“

„O večeri Pánovej: pod spôsobom chleba a vína sú skutočne prítomné pravé telo a pravá krv Kristova“

„Súkromné rozhrešenie sa má v cirkvi ponechať a nemá sa vynechať. Pri spovedi nie je potrebné vymenovať všetky pohlúdenia a hriechy, lebo to ani nie je možné“

„Sviatosti vyžadujú vieru, správne sa používajú vtedy, ak ich prijímame s vierou a keď sa nimi viera posilňuje“

„Svätých si máme pripomínať, máme si z ich dobrých skutkov vziať príklad, každý vo svojom povolaní“

„Zo Svätého Písma sa nedá dokázať, že svätých treba vzývať, alebo u nich hľadať pomoc.“

„Sviatosť Večere Pánovej sa vysluhuje pod obojím spôsobom.“

„Dovoľuje sa manželstvo kňazov, aby sa vyhlo smilstvu.“

³ podľa Augsburského vyznania viery na: www.ecav.sk

„Okrem Kristovej smrti nie je nijaká iná obeť za hriech.“

„O kláštorňých sľuboch: Tak mnoho bezbožných domnienok a náuk tkvie v kláštorňých sľuboch, vraj ospravedlňujú pred Bohom a robia zbožným, vraj sú kresťanskou dokonalosťou, dodržiavajú sa nimi vraj aj evanjeliové rady a prikázania, vraj sú nadbytočnými dobrými skutkami, ktoré človek nie je povinný konať Bohu, Keďže toto všetko je falošné, neužitočné a vymyslené, sú aj kláštorňé sľuby nezáväzné a neplatné!“

Ekumenický dialóg

Spoločné vyhlásenie k učeniu o ospravedlnení (2004)

Ospravedlnenie nastáva jedine z Božej milosti.

Hriešnik je ospravedlňovaný skrze vieru.

Táto viera je činná v láske a preto kresťan nemôže a nesmie zostať bez skutkov.

Vzájomné uznanie krstu

Pravidelné spoločné modlitby

Ulrich Zwingli (1484 – 1531)

Duchovný v Zürichu. Jeho reformy vyplývali z praktických úvah, potieral celibát a cirkevné pôstne príkazy. Vo svojich dielach rozvíjal radikálny reformný program: odstránenie ceremónií a požehnaní, odstránenie obrazov z kostolov, zrušenie omše, zrušenie kláštorov, premena cirkevných majetkov na mestské.

Večera Pána bola pre Zwingliho len spomienkovou hostinou, pri ktorej si spoločenstvo len pripomínalo, že Pán za nás zomrel, popieral premenenie.

Ján Kalvín (1509 – 1564)

Zasadzuje sa o chudobnú, malú cirkev prenasledovaných. Len tá môže byť pravou cirkvou Krista. Ako protiklad k nej stavia bohatú rímsku hierarchickú cirkev.

Navrhol prísny poriadok spoločnosti a predložil ho mestskej rade v Ženeve. Nehodní mali byť vylúčení zo slávenia Večere Pánovej. Zvláštni cirkevní úradníci dozerali, aby sa kresťanské zásady dodržiavali v celom verejnom i súkromnom živote. Ženeva sa takto stáva strediskom novej „reformovanej“ cirkvi.

Žiadal vyhubenie katolicizmu.

Hlásal predurčenie ku spásu alebo k zatrateniu. Čo sa týka Pánovej večere, Kalvín veril, že Kristus je prítomný iba v okamihu prijímania.

K odkazu Jána Kalvína sa hlási tzv. reformovaná kresťanská cirkev.

Reformácia v Anglicku

Kráľ Henrich VIII. (1509 – 1547)

- na začiatku stál na strane pápeža, proti Lutherovi bránil sedem sviatostí.
- pápež Lev X. mu za toto udelil titul „obranca viery“.
- keď sa kráľ pokúšal ukončiť svoje manželstvo s Katarínou Aragóňskou (nedala mu mužského potomka) pápež mu samozrejme rozvod odmietol,
- Henrich na to reagoval „Supremačným aktom“ (1534) ktorý vyhlásil kráľa za najvyššiu a jedinou hlavu Cirkvi v Anglicku
- časť kléru odmietla zložiť supremačnú prísahu, a takto uznať kráľa za hlavu Cirkvi
- takto bol za svoju vernosť pápežovi popravený kráľov kancelár Tomáš Morus

Anglikánska cirkev

- náuka sa nelíši vo vieroučných otázkach,
- za hlavu cirkvi je považovaný kráľ, kráľovná

- je povolený rozvod a ďalšie manželstvo
- za kňazov môžu byť svätené aj ženy

Témy referátov, námety na diskusiu

- Jednotlivé články „Augsburského vyznania viery.“
- Porovnajcie katolícky a evanjelický pohľad na jednotlivé sviatosti
- Súčasnosť jednotlivých „protestantských“ cirkví na Slovensku

Kontrolné otázky

- Vysvetlite, aké dôvody viedli ku vzniku reformačného hnutia.
- Porovnajcie pojmy reforma a reformácia.
- Aké sú základné tézy Jána Viklefa a Jána Husa, ktoré cirkvi dnes nesú ich odkaz?
- Predstavte život Martina Luthera, aké sú hlavné body jeho náuky. Kedy a čím došlo k jeho rozchodu s katolíckou Cirkvou.
- Aké sú základné tézy Augsburského vyznania viery?
- Aké sú známky anglikánskej cirkvi?
- Navrhnete model ekumenického stretnutia s predstaviteľmi jednotlivých reformovaných cirkví.

TRIDENTSKÝ KONCIL (1545 – 1563)

- vystúpenie Martina Luthera vyvolalo potrebu reakcie zo strany Cirkvi
- sám Luther požadoval zvolanie koncilu, no koncil právoplatne zvoláva iba pápež
- pápež Hadrián VI. sa priznáva k zodpovednosti duchovenstva za neporiadky v Cirkvi a pokúša sa o nápravu, jeho snaha však zostáva bez úspechu
- po Hadriánovi nastupuje Klement VII., ktorý ale nepodniká žiadne kroky pre reformu

Zvolanie a priebeh koncilu

- obnova nastáva až počas pontifikátu pápeža Pavla III. (zvolený v roku 1534)
- začal reformovať kardinálske kolégium
- 30. 11. 1544 zvoláva koncil do Tridentu v Tirolsku,
- koncil začína 13. 12. 1545
- prebiehal v troch obdobiach, počas pontifikátu troch pápežov
- protestanti sa na ňom zúčastnili počas druhého obdobia
- 4. 12. 1562 – posledné slávnostné zasadanie koncilu, prečítané všetky koncilové dokumenty,

„Jasným a dôkladným vysvetlením sporných dogmatických problémov nadviazal na starokresťanské tradície ekumenických koncilov. Katolícka náuka bola zreteľne oddelená od protestantskej, Pápež a konciloví otcovia síce zavrhlí učenie reformátorov, ale žiadneho neuviedli konkrétnym menom.“

Závery koncilu

dekrét o prameňoch viery: t.j. o Svätom písme a tradícii – táto je považovaná za prameň viery

ustálený kánon kníh Starého a Nového zákona, text Vulgáty je vyhlásený za autentický nezakazuje štúdium biblických jazykov a preklad Sv. písma do reči ľudu

dekrét o ospravedlnení a o hodnote viery: viera je počiatkom, základom a koreňom všetkého posvätenia, ospravedlnenie je definované ako vnútorná premena človeka pod vplyvom posväcujúcej milosti

je definovaná povinnosť biskupov a farárov zostať (rezidovať) vo farnosti resp. v diecéze

krst: platnosť krstu nezávisí od dôstojnosti vysluhovateľa,

birmovanie: dopĺňa sviatosť krstu, je sviatosťou zrelosti, celý človek sa dáva k dispozícii pravde, udeľuje sa pomazaním krizmou a vkladáním rúk biskupa,

učenie o Eucharistii: koncil definuje reálnu prítomnosť Ježiša Krista v Eucharistii, používa pojem transsubstantiatio (prepodstatnenie)

„Konsekráciou chleba a vína sa uskutočňuje zmena celej podstaty chleba na podstatu tela Krista, nášho Pána, a celej podstaty vína na podstatu Jeho krvi. A túto zmenu Katolícka Cirkev vhodne a vo vlastnom zmysle nazvala premenením podstaty (transsubstantiáciou).

pokánie: je skutočná sviatosť, má tri časti: vyznanie hriechov, ľútosť, zadostučinenie, rozhrešiť môže iba kňaz, platnosť rozhrešenia nezávisí od morálneho stavu kňaza, veriaci sú povinní spovedať sa z ťažkých hriechov,

pomazanie chorých je sviatosť, ustanovil ju Kristus,

obetný charakter sv. omše: vo sv. omši sa sprítomňuje Kristova obeta na kríži, nie je osožné slúžiť sv. omšu v národných jazykoch, má sa sláviť v latinčine,

vzdelávanie a výchova kléru: biskupi majú zriaďovať kňazské semináre pre výchovu kňazského dorastu,

dekréty o reholiach a kláštoroch upravujú prijímanie do kláštorov, určujú dolnú hranicu veku vstupu do kláštora, klauzúru, vizitácie,

manželstvo: manželská zmluva medzi pokrstenými je povýšená na sviatosť, manželstvo je zamerané na nadprirodzený cieľ človeka, na spoločenstvo veriacich, nielen na jednotlivca zdôrazňuje nerozlučnosť manželstva a upravuje manželské prekážky, zrušil tajné manželstvá

Význam koncilu

- sformuloval katolícke učenie a rozlíšil ho od učenia reformátorov,
- závery koncilu ukázali náboženskú hĺbku a vieroučnú silu učiteľského úradu Cirkvi
- žiaľ, nepodarilo sa obnoviť jednotu v Západnom kresťanstve
- po koncile bol vydaný Rímsky katechizmus, Rímsky breviár, Rímsky misál
- nasledovala reforma liturgie a znovuoživenie viery

Kontrolné otázky

- Aké dôvody viedli ku zvolaniu Tridentského koncilu?
- Čo hovorí Tridentský koncil o prameňoch viery, a ospravedlnení z viery?
- Aká je náuka Tridentského koncilu o jednotlivých sviatosťach?
- V čom spočíval význam Tridentského koncilu?

REKATOLIZÁCIA

Protireformácia – hnutie „proti reformácii“

Znamená obnovenie katolíckej viery v Európe, nielen reakcia na reformáciu, ale skutočná vnútorná obroda katolíckej Cirkvi.

Bola praktickým uskutočnením Tridentského koncilu.

Obnovenie katolíckej viery sa uskutočňovalo na viacerých úrovniach pokojnou prácou rehoľníkov a misionárov, ale žiaľ aj krutými náboženskými vojnami.

Pápeži

Pius V. za cieľ svojho pontifikátu považoval vnútornú obrodu Cirkvi, zreformoval kardinálske kolégium, založil kongregáciu pre šírenie a ochranu viery, nariadil vydanie Tridentského katechizmu a omšových kníh.

Rehole

Mnoho reholí sa vnútorne obnovuje, (okrem kartuziánov – tí reformu nikdy nepotrebovali), vznikajú nové typy rehoľných spoločností a kongregácií, s jednoduchšími sľubmi, väčšinou aktívne pôsobiace v pastorácii.

Sv. Filip Neri zakladá v Ríme kongregáciu oratoriánov. Jeho hlavnou zásadou je radosť a veselosť. Zbožnosť, poníženosť a snaha o dobrý život je u neho spojená s úprimnou veselosťou a radosťou zo života.

Sv. Jozef Kalazánsky je zakladateľom piaristov, alebo bratov zbožných škôl. Ich prioritou je výchova mládeže, postupne v rôznych krajinách zakladajú školy. Na Slovensku pôsobia v Nitre, v Trenčíne.

Sv. Ján z Boha zakladá rehoľu milosrdných bratov. Pôsobia v nemocniciach a pri ošetrovaní chorých. Členmi rehole sú laici. Vedú nemocnicu v Bratislave.

Vincentky (milosrdné sestry sú ženskou rehoľou založenou **sv. Vincentom de Paul a Lujzou de Marillac**. Ich hlavným poslaním je starostlivosť o chudobných a osirelé deti. Pôsobia aj v Nitre. Mužskou vetvou sú lazaristi.

Karmelitáni sú rehoľou založenou v 12. storočí počas križiackych výprav na vrchu Karmel. Pustovnícky život sa u nich postupne menil na kláštorný. V 15. storočí sa k reholi pridala aj ženská vetva, karmelitánky. Rehoľa sa rýchlo rozšírila zavedením škapuliara. Regula sa postupne zmierňovala. V 16. storočí rehoľu (mužskú aj ženskú vetvu) zreformovala sv. Terézia z Avily so sv. Jánom z Kríža.

Sv. Ignác a jezuiti

Jezuitský rád je niekedy označovaný za hlavného protagonistu protireformácie. Zakladateľ rádu, sv. Ignác sa narodil v roku 1492 v Španielsku. Ako rytier túžil po hrdinských činoch. Ako 30 – ročný bol ťažko poranený (guľa z dela mu rozbila nohy), jeho vojenská kariéra bola ďalej nemožná. Počas liečby sa dostal k náboženskej literatúre (žiadna iná na zámku nebola) a rozhodol sa, že sa stane duchovným rytierom. Zhromažďuje okolo seba prívržencov a stávajú sa „Spoločnosťou Ježišovou“ – Kristovými vojakmi. V ich stanovách prevláda princíp vojenskej poslušnosti a pevného zriadenia. Sv. Ignác je autorom najznámejších duchovných cvičení.

Na rozdiel od klasických stredovekých reholí sa neviažu k jednému miestu, nemajú spoločné chórové modlitby ani spoločný rehoľný odev. Okrem sľubov chudoby, čistoty a poslušnosti sa viažu aj poslušnosťou Sv. Otcovi. Najvýraznejšou známkou jezuitov je ich aktivita. Sú činní v pastorácii, domácich a zahraničných misiách, vo výchove mládeže a rozvíjaní teológie.

Táto aktivita a angažovanosť za katolícku reformu im priniesla mnoho nepriateľov. Za pápeža Klementa XIV. bola rehoľa na nejaký čas zrušená. Dnes jezuiti znovu pôsobia. Na Slovensku napr. v Trnave a Ružomberku.

Svetové misie

Od 15. storočia zamierili španielske a portugalské lode na juh. V roku 1492 objavuje Kolumbus Ameriku. Pri týchto výpravách a objaviteľských cestách malo svoju úlohu aj náboženstvo.

Žiaľ medzi ohlasovanou vierou a praktickým správaním sa Európanov bol veľký rozpor. Misionári sa tak ocitli v neľahkej situácii: boli bratmi vykorisťovateľov i vykorisťovaných. V Paraguaji vytvárali jezuiti tzv. redukcie, čo boli sídla spravované misionármi, ktorí

organizovali prácu, vzdelanie a život domácich obyvateľov a takto ich ochránili pred vykorisťovaním.

Misie v Ázii boli náročnejšie, nakoľko domáci obyvatelia mali vyspelú kultúru a náboženstvo, ktoré sa nedalo ľahko nahradiť kresťanstvom. Cieľom misionárov sa tu stalo dosiahnuť úctu u svojich hostiteľov. Študovali jazyky, zvyky, a tradície. Kresťanstvo zaraďovali do týchto kultúr. „Apoštolom Indie“ je sv. František Xaverský. Pôsobil aj v Japonsku, zomrel na ceste do Číny.

Svetskí panovníci a rekatolizácia

V **Anglicku** chcela rekatolizáciu uskutočniť kráľovná Mária, dcéra Henricha VIII. z prvého manželstva. Jej tvrdé panovanie však trvalo iba krátko, preto sa jej nevlastnej sestre Alžbete podarilo dokončiť prechod na protestantizmus pod názvom anglikanizmus. Katolíckej viere i Cirkvi zostalo verné iba Írsko.

V **Nemecku** bol v roku 1555 v Augsburgu podpísaný tzv. náboženský mier. Mal zabezpečiť pokojné spolužitie katolíkov a evanjelikov. Jedným z jeho bodov bola aj zásada: „čie územie, toho náboženstvo“ - kniežatá mali právo určovať vierovyznanie na svojom území. Tento náboženský mier spečatil náboženské rozdelenie Nemecka.

Vo **Francúzsku** sa ľahko ujímali protestantské myšlienky. V roku 1559 bola oficiálne založená protestantská tzv. hugenotská cirkev. Hugenotom nešlo len o náboženskú, ale aj o politickú moc. Boje medzi katolíkmi a protestantmi pokračovali ako hugenotské vojny. Panovníčka Katarína Medici síce vydala svoju dcéru Margitu za kalvína Henricha z Navary, ale svadba sa stala príležitosťou na vraženie hugenotov známe ako Bartolomejská noc. Tento Henrich sa napokon stáva kráľom ako Henrich IV. Aby sa stal skutočným kráľom, musel sa stať katolíkom. Pripisuje sa mu veta: „Paríž stojí za jednu omšu.“ Napriek kompromisom s hugenotmi je jeho vláda obdobím rozkvetu katolíckej Cirkvi vo Francúzsku a Francúzsko preberá aj úlohu vedúceho katolíckej mocnosti.

Barok

Umelecký sloh, ktorý nastupuje v polovici 16. stor. sa nazýva barok. Je výrazom zvýšenej zbožnosti a obnoveného katolíckeho sebavedomia. Je slohom náboženskej obnovy a rekatolizácie. Charakterizuje ho mohutná fasáda, bohatá výzdoba, krivky a oblé tvary.

Súhrn

V období po Tridentskom koncile dochádza vo všetkých krajinách a biskupstvách k zápasu proti zastaraným neporiadkom. Pápeži pre celú cirkev a biskupi vo svojich diecézach sa snažili o obnovenie duchovného života, reformu liturgie, praktickú pastoráciu. Nové rehoľné spoločnosti sa viac snažili o pomoc bližným, zakladali nemocnice, školy a starali sa o vzdelanie. Jezuiti svojou pružnosťou a vernosťou pápežovi prispeli i obnove duchovného života. Zámorské objavy postavili pred Cirkev úlohu komunikovať aj s mimoeurópskym prostredím a prinášať vieru do neurópskych kultúr. Žiaľ snaha o obnovu katolicizmu sa ľahko stala zámienkou pre vojny a vraženie kvôli politickým cieľom.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Sv. Filip Neri, sv. Jozef Kalazánsky, sv. Terézia z Avily, sv. Ján z Kríža – život a dielo.
- Činnosť reholí a kongregácií na Slovensku – história a súčasnosť
- Rehoľný život a jeho význam
- Duchovné cvičenia, pojem, podstata, ako sa realizujú, rôzne formy a metódy, osobné skúsenosti....
- film: Misia
- Ako hlásať evanjelium v krajinách, ktoré majú vlastnú kultúru a náboženstvo

- Kresťanstvo ako nositeľ kultúry
- Náboženská sloboda a náboženská tolerancia, náboženské vojny
- Vzťah štátu a Cirkvi – do akej miery a v ktorých oblastiach si môžu pomáhať, ktoré oblasti by mali zostať autonómne...
- Barok ako umelecký sloh – predstavte konkrétne stavby, alebo umelecké diela

Kontrolné otázky

- Vysvetlite pojem rekatolizácia, čo bolo podstatou rekatolizácie, aké boli jej hlavné smery?
- Vymenujte niekoľko rádov ktoré vznikli v období rekatolizácie, aká bola podstata ich činnosti?
- Porovnajre rehoľu jezuitov s predtým existujúcimi rehoľnými spoločenstvami. Aké sú základné charakteristiky jezuitov?
- Predstavte, akým spôsobom sa dnes realizujú misie
- Čo je základom baroka, aké sú znaky barokových stavieb?
- Ako prebiehala rekatolizácia v jednotlivých krajinách Európy?
- Čo bolo podstatou Bartolomejskej noci. Ako by sa dalo zabrániť podobným udalostiam?

OSVIETENSTVO, VPLYV OSVIETENSTVA NA POSTOJE K CIRKVI

Historické pozadie

- posilnenie autority Cirkvi - Tridentský koncil
- vzrástla pápežská právomoc, dochádza k posilneniu cirkevného centralizmu, novo sa usporiadajú kardinálske kongregácie, počas obnovy cirkevného života bol takýto centralizmus potrebný, ale rýchlo naráža na odpor kniežat, ktoré ho vnímajú ako obmedzujúce

Prúdy predchádzajúce osvietenstvu

Vychádzali hlavne z Francúzska. Táto krajina žije intenzívny náboženský život (v histórii bola vedúcim katolíckym národom) zároveň tu však vládne nacionalizmus a absolutizmus a preto malo Francúzsko ťažko pochopenie pre rímsky centralizmus.

Galikanizmus

Požadoval pre francúzsku Cirkev samostatnosť, ktorá obmedzovala pápežský primát. Králi chceli zvoliť koncily aj proti pápežovi. Platnosť pápežských nariadení mala byť závislá na kráľovom súhlase.

Jansenizmus

Založený biskupom Kornelom Jansenom. Hlásá prísny rigorizmus, predestináciu. Jansenisti žili veľmi prísny „svätým“ životom, čo pôsobilo príťažlivo. Na druhej strane však hlásali extrémne prísnu morálku. Prijímanie Eucharistie je podľa nich odmenou za dobrý život. Priemerní veriaci boli takto skoro vylúčení z prijímania sviatostí.

Jozefinizmus

V Rakúsku za vlády Márie Terézie najmä Jozefa II. Mária Terézia sa snažila reformovať Cirkev. Takto obmedzila zriaďovanie nových kláštorov, podriadila cirkevný majetok štátnej

kontrole, zakázala skladať večné sľuby pred 25 rokom života. Zreorganizovala školstvo, pričom obmedzila vplyv Cirkvi.

Jozef II. neskôr zrušil všetky kontemplatívne kláštory, ktoré sa nevenovali praktickej činnosti. Zakázal prijímať novicov bez zvolenia vlády. Zrušil diecézne semináre a zaviedol tzv. generálne semináre, v ktorých sa teológia vyučovala v duchu osvietenstva.

Predpísal jednoduchú bohoslužbu, zakázal obrady, ktoré boli spojené s výdavkami. Vydal Tolerančný patent, ktorým zrovnoprávnil všetky kresťanské náboženstvá.

Osvietenstvo

Je myšlienkový smer, ktorý ovládol Európu v 18. storočí. V mene rozumu bojovalo o slobodu ducha a radikálne odmietalo staré tradície.

Osvietenstvo takto umožnilo moderný vývoj prekonaním stredovekej viazanosti človeka na zastarané myšlienkové a životné formy. Boli zrušené procesy proti čarodejniciam a kacírom, mučenia a náboženská diskriminácia, ale takisto vybojované všeobecné ľudské práv a rozvoj vedy.

Zjavenému kresťanskému náboženstvu však racionalizmus osvietencov spôsobil veľkú a nebezpečnú krízu.

Vytvorila sa idea prirodzeného náboženstva, ktoré je vrodené všetkým ľuďom, a nie je treba žiadneho špeciálneho zjavenia. Taktiež sa šírila **deizmus**, ktorý síce ideu Boha nepopieral, ale Boh bol iba nejakou najvyššou bytosťou vôbec nezasahujúcou do života ľudí, ani do behu sveta. Tento deizmus sa šírila so mnohých oblastí. Kresťanstvo sa postupne „oslobodzovalo“ od Krista, vykúpenia, zjavenia. Stával sa z neho iba humanitný výchovný činiteľ.

Radikálne osvietenské tendencie si samozrejme nemohli robiť nárok na existenciu v Cirkvi, Cirkev sa s nimi musela vyrovnávať. Znovu sa musela zbaviť zastaralých spôsobov, zbožnosti a tradícií, ktoré už stratili zmysel.

- tézy osvietenstva:

- všetko sa dá pochopiť rozumom
- mechanistické chápanie sveta
- odmietanie nadprirodzeného – zjaveného náboženstva
- deizmus: Boh nezasahuje do chodu sveta
- sekularizácia štátu (oddelenie štátu od Cirkvi)

Francúzska revolúcia

Myšlienky osvietenstva a oslobodenia sa od autority Cirkvi vyvrcholili vo Francúzskej revolúcii. Po nej došlo k novému usporiadaniu vzťahov medzi štátom a Cirkvou. Výsledkom bol štát stojaci nad Cirkvou a ochraňujúci Cirkev, ale zároveň tento štát bol bezprostredným interpretom Božstva.

Sekularizácia následne v Nemecku skonfiškovala všetok cirkevný majetok.

Pius VII. a Napoleon

V roku 1799 Napoleon preberá riadenie štátu. Napriek tomu, že nebol zbožný, poznal význam náboženstva pre štát. Po ťažkých jednaniach uzavrel s pápežom Piiom VII. konkordát. Katolícke náboženstvo bude slobodne vyznávané, jeho kult bude verejný. Menovanie biskupov prevádza prvý konzul. Vláda prisľúbila duchovným primerané platy.

Krátko po konkordáte Napoleon svojvoľne vydal zákon obsahujúci body ťažko zlučiteľné s konkordátom. Pápež sa vzdal protiopatrení v nádeji na lepšiu budúcnosť.

Napoleon nikdy nepovažoval Cirkev za nezávislého partnera.

Následky osvietenstva

Deizmus

Predstava Boha, ktorý vôbec nezasahuje do sveta ani života ľudí. Boh, ktorý je akýmsi hodinárom, ktorý zostavil perfektný stroj, ale tento stroj už pracuje sám bez dodatočných zásahov tvorcu. Prípadne sa Boh stáva neosobným princípom totožným s vyvíjajúcim sa vesmírom.

Ateizmus

To čo bolo v stredoveku absolútne nemožné, a síce popierať samotnú existenciu Boha sa stáva postupne rozšírenejšou praxou. Boh je nahradený rozumom. Podstatou morálky už nie je snaha o večnú blaženosť, ale iba humanizmus.

Sekularizmus

Je zreteľne protináboženská ideológia jednoznačne smerujúca k zničeniu všetkých foriem a prejavov náboženstva v osobnej i spoločenskej rovine.

Sekularizácia

Znamená zoštatnenie cirkevného majetku, presadzovanie svetského pred cirkevným, laicizácia, obmedzovanie cirkevného vplyvu

Koncept „vedy“ a dôkazu

Pod pojmom veda sa rozumejú „prírodné vedy“ ktoré poskytujú kvantifikovateľné údaje. Dôkaz musí byť niečo uchopiteľné, zmyslami pozorovateľné. Samozrejme požiadavka „vedecky dokázať“ Boha, duchovno je v tomto zmysle nemožná.

Súhrn

„Srdce má svoje dôvody, ktoré rozum nepozná“ je veta, ktorou odpovedal Blaise Pascal na preceňovanie rozumu. Filozofia a rozmach prírodných vied otvorili cestu k rozvoju osvietenského myslenia. Stalo sa podkladom vojenských zmien, ktoré postupne zavádzali nové typy štátnych zriadení. Cirkev už nebola hlavnou hybnou silou spoločnosti. Vo Francúzsku skončila „ochraňovaná“ a riadená štátom.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Prípady Galileo, Kopernik,
- Filozofické pozadie osvietenstva.
- Evolúcia ako problém vedy a viery
- Viera v Boha - alebo vedecké dôkazy Boha?
- Je možné: „Veriť iba v to, čo sa dá dokázať?“
- Stará sa Boh o svet?

Kontrolné otázky

- Ktoré dejinné udalosti viedli ku vzniku osvietenstva.
- Vysvetlite pojem osvietenstvo a jeho základné tézy.
- Aké sú následky osvietenstva v súčasnej Cirkvi.

I. VATIKÁNSKY KONCIL (1869)

Cieľ

- predstaviť I. VK v nadväznosti na predchádzajúce dejinné udalosti

- vysvetliť, prečo bol koncil zvolaný a aké otázky riešil

Dejiny

- autonomistické snahy francúzskeho galikanizmu, nemeckého febronianizmu a rakúskeho jozefinizmu,
- deizmus, racionalizmus, socializmus, liberalizmus, pozitivizmus

„Pápeži tohto obdobia síce bojovali s novými prúdmi, ale nie vždy najdiplomatickejšie, čo oslabilo medzinárodnú autoritu Apoštolského stolca. Šírila sa náboženský indiferentizmus a medzi katolíkov čoraz viac prenikal liberalizmus“

Pius IX.

- dogma o Nepoškvrnenom počatí Panny Márie
„Preblahoslavená Panna Mária v prvom okamihu svojho počatia bola jedinečným milostivým privilégiom všemohúceho Boha, s ohľadom na zásluhy Ježiša Krista, Spasiteľa ľudského pokolenia, uchránená od akejkoľvek poškrvny dedičného hriechu.“
- Syllabus errorum – zbierka bludov súčasnej doby: v nej odsúdila 80 bludov moderného obdobia ako nezlučiteľných s katolíckou vierou, napr. panteizmus, racionalizmus či liberalizmus
- zvolanie I. vatikánskeho koncilu

Koncil

- cieľ: proti liberalizmu a modernizmu
- koncil začína 8. 12. 1869 v Sixtínskej kaplnke,
- na koncile sa vytvorili dve skupiny s odlišnými názormi: jedna zastávala myšlienku pápežskej neomylnosti, druhá ju odmietala.
- rokovalo sa o bludoch vyplývajúcich z racionalizmu, o cirkevnej disciplíne,

Koncilová konštitúcia: Dei Filius

- Boha, možno s istotou spoznať zo stvorených vecí prirodzeným svetlom ľudského rozumu (Rim 1,2)
- napriek tomu, sa Boh sa zjavil ľudskému pokoleniu nadprirodzenou cestou
- sú dva poriadky poznávania: v jednom poznávame prirodzeným rozumom, v druhom božskou vierou

„Hoci viera stojí nad rozumom, medzi rozumom a vierou nikdy nemôže dôjsť k skutočnému rozporu, pretože ten istý Boh, ktorý zjavuje tajomstvá a vlieva vieru, ľudskej duši dal svetlo rozumu.“

Neomylnosť pápeža

napriek dlhým diskusiám a protichodným hlasom bola odhlasovaná konštitúcia „Pastor aeternus“ o neomylnosti pápeža.

„Rímsky biskup, keď hovorí ex cathedra, to znamená, keď spravuje úrad pastiera a učiteľa všetkých veriacich svojou najvyššou apoštolskou mocou určuje pre celú Cirkev zaväzujúcu náuku vo veciach viery a mravov vďaka ochrane Božej, prisľúbenej mu v osobe sv. Petra apoštola má tú neomylnosť, akou Božský Spasiteľ chcel, aby bola Jeho Cirkev obdarovaná v definovaní viery a mravov. Takého definície sú teda nemenné samé o sebe a nie v dôsledku súhlasu Cirkvi.“

Dôsledky koncilu

- posilnenie postavenia pápeža v Cirkvi
- zjednotenie a ucelenie Cirkvi

- centralizácia Cirkvi
- zhoršenie komunikácie „z moderným svetom“
- obranný charakter koncilu

Starokatolícka Cirkev

„V Cirkvi platí dobré právo, že každý môže prejaviť svoj názor, kým niektorá otázka viery nie je definitívne rozhodnutá. Popieranie dogmy je potom formálnou herézou. Mnohí ľudia sa z úzkosťou pýtali, ako sa po vyhlásení neomylnosti k tejto dogme postaví koncilová opozícia. Bolo známkou naozaj katolíckeho postoja viery, že celý episkopát buď hneď, alebo dostatočne vyslovil súhlas.“

- mníchovský teológ Ignác Döllinger sa stáva duchovným otcom (aj keď osobne bol proti oddeleniu od Cirkvi) „starokatolíkov“
- v roku 1871 bola zriadená starokatolícka Cirkev,
- nesúhlasila so závermi koncilu (hlave s pápežskou neomylnosťou)
- odmietajú celibát, povinnú každoročnú spoveď, kult relikvií, ruženec, uctievanie Srdca Ježišovho a Srdca Panny Márie
- povolená kňazská vysviacka žien

Témy referátov, námety na diskusiu

- Starokatolícka cirkev
- Pápežská neomylnosť

Kontrolné otázky

- Kedy a kým bol zvolaný I. Vatikánsky koncil, aké otázky tento koncil riešil?
- Ktoré dokumenty koncil vydal?
- Vysvetlite pojem „pápežská neomylnosť“.
- Charakterizujte starokatolícku Cirkev a jej učenie.

II. VATIKÁNSKY KONCIL

Cieľ

- predstaviť základné východiská, priebeh, témy a závery II. Vatikánskeho koncilu. (II. VK)
- pochopiť význam koncilu pre súčasné dianie v Cirkvi
- navrhnúť možnosti uskutočňovania záverov II. VK v živote jednotlivca a spoločenstva

Pojem „ekumenický koncil“

- koncil: zhromaždenie biskupov pod vedením pápeža, ktoré rieši aktuálne problémy Cirkvi
- „ekumenický koncil“ - zhromaždenie biskupov z celého sveta (neznamená to účasť zástupcov nekatolíckych spoločenstiev, aj keď na II. VK boli prítomní aj ich pozorovatelia, nemali síce hlasovacie právo, ale pracovali v komisiách a na poradách),
- koncilu sa ako poradcovia zúčastnili aj laici
- II. VK sa koná v rokoch 1962-1965
- II. VK je 21. ekumenickým koncilom v dejinách Cirkvi

Dejinné východiská II. VK

- Tridentký koncil: definoval, sviatostí, zosystematizoval učenie Cirkvi, jasne určil, čo je „katolícke“ a čo nie (odmietnutie protestantizmu)

- I. VK: zdôraznenie pápežskej neomylnosti (odmietnutie modernizmu)

Ciele II. VK

- ohlásenie II. VK: „aggiornamento“ otvorenie okien, zdnešenie
- je zvolaný, aby sa priblížil svetu, aby otvoril okná a do Cirkvi dostal „čerstvý vzduch“
- koncil nie je zvolaný, aby odmietal nejaké učenie, alebo aby definoval nové dogmy,

Priebeh

- jednotlivé komisie dopredu pripravujú návrhy, schémy,
- tie sa študujú, pripomienkujú, prerábajú, hlasuje sa o nich,
- napokon sú slávnostne schválené jednotlivé dokumenty

Záväznosť koncilu

- koncil: najvyššia učiteľská autorita v Cirkvi,
- zaväzuje veriacich

Dokumenty II. VK (závery koncilu)

Lumen gentium (vieroučná konštitúcia o Cirkvi)

- cieľ: objasniť veriacim a ostatným ľuďom podstatu Cirkvi a jej univerzálneho poslania
- Cirkev hlása Božie kráľovstvo, (čl. 5)
- Cirkev je tajomné Kristovo telo, pri budovaní Kristovho tajomného tela sa uplatňuje rôznosť údov a úloh, ten istý Duch rozdeľuje k úžitku cirkvi svoje rôzne dary podľa svojho bohatstva a podľa potrieb cirkvi (čl. 7)
- jediná Kristova cirkev, ktorú vyznávame vo Vyznaní viery ako jednu, svätú, katolícku a apoštolskú... táto Cirkev sa uskutočňuje (subsistit) v katolíckej cirkvi a je riadená Petrovým nástupcom a biskupmi s ním zjednotenými... (čl. 8)
- Boh nás nechce spasiť jednotlivo, ale chce z nás vytvoriť ľud... (čl. 9)
- vzťah Cirkvi k kresťanom nekatolíkom: „majú v úcte sv. Písmo, krstom sú spojení s Kristom... Duch svätý vzbudzuje túžbu a úsilie, aby sa pokojným spôsobom zjednotili... (čl. 15)
- vzťah Cirkvi k nekresťanom: večnú spásu môžu dosiahnuť všetci ľudia, ktorí bez vlastnej viny nepoznajú Kristovo evanjelium a jeho cirkev, ale s úprimným srdcom hľadajú Boha a snažia sa pod vplyvom jeho milosti skutočne plniť jeho vôľu (čl. 16)
- 4. kapitola: laici, obsah pojmu laik, dôstojnosť laikov „všetci sú povolani ku svätosti...“
- Kresťania majú byť pre svet tým, čím je duša pre telo (čl. 38)
- 7. kap: eschatologický ráz putujúcej Cirkvi a jej spojenie s nebeskou Cirkvou: tvoríme jedno spoločenstvo, môžeme sa za seba vzájomne prihovárať, správna úcta k svätým, odstránenie zlovykov,
- 8. kap: Blahoslavená Panna Mária, Matka Božia v tajomstve Krista a Cirkvi,
- téma Panny Márie sa preberá v konštitúcii „o Cirkvi“, nie je samostatnou témou, čo poukazuje na význam Panny Márie ako člena Cirkvi, je predobrazom viery a lásky

Dei Verbum (vieroučná konštitúcia o Božom zjavení)

- pod pojmom „zjavenie“ sa tu nerozumejú súkromné zjavenia,
- základnou otázkou celej konštitúcie je: „ako dáva o sebe Boh vedieť?“ (ako sa Boh zjavuje?)
- Boh sa dáva poznať v Ježišovi Kristovi, toto zjavenie je treba prijímať vierou, (čl. 5)
- Boh sa dá poznať aj prirodzeným svetlom ľudského rozumu (Rim 1,20) (čl. 6)
- zjavenie Boha je odovzdávané najprv ústnym ohlasovaním, potom je zapísané (sv. Písmo) a odovzdávané apoštolmi a ich nástupcami biskupmi

- toto živé odovzdávanie vykonávané v Duchu Svätom sa volá tradícia, líši sa od Svätého Písma, aj keď je s ním úzko spojená (čl. 8)
- sv. Písmo je autenticky vykladané Učiteľským úradom Cirkvi (čl.10)
- Písmo Sväté bolo napísané z vnuknutia Ducha Svätého (je inšpirované), jeho autorom je Boh
- k spísaniu posvätných kníh si Boh vybral ľudí a použil ich schopnosti a sily, pôsobil v nich a skrze nich aby ako praví autori zapísali všetko to, a len to, čo chcel (čl. 11)
- Starý zákon si zachováva trvalú hodnotu (čl. 14)
- Nový zákon má apoštolský pôvod, knihy Nového zákona podávajú to, čo Boží Syn počas svojho života medzi ľuďmi učil a konal,
- kresťania majú často čítať Sv. Písmo (čl. 25)

Sacrosanctum Concilium (konštitúcia o posvätnej liturgii)

- dôkladne pripravovaný dokument
- cieľ: obnova liturgie, priblíženie liturgie všetkým ľuďom
- v liturgii pokračuje diela spásy,
- Kristus je prítomný v liturgii
- „liturgia je verejná bohoocta, ktorú koná tajomné telo Ježiša Krista (Cirkev) (čl. 7)
- koncil vyzýva k aktívnej, uvedomelej účasti veriacich na liturgii,
- aktívna účasť znamená recitovanie aklamácií, odpovedá, antifón, piesní,
- laici sú pozvaní k službe lektorov, komentátorov ...
- v liturgii sa povoľuje používanie národných jazykov, veriaci by však mali byť schopní recitovať odpovede v latinčine,
- obnovenie „spoločných modlitieb veriacich“ („prosby“)
- bohoslužba slova a bohoslužba obety tvoria jeden úkon, veriaci má mať účasť na celej sv. omši hlavne v nedeľu a v prikázaný sviatok) (čl. 56)
- je obnovený katechumenát dospelých
- posledné pomazanie sa má nazývať „pomazaním chorých“, nie je určené iba tým, ktorí sa ocitli v krajnom ohrození života, ale pre chorých a starých, (čl. 73)
- verejnou modlitbou Cirkvi je posvätné officium (breviár), koncil pozýva k modlitbe breviára aj laikov,
- najväčším sviatkom kresťanov je Veľká noc, každý týždeň si Cirkev v nedeľu pripomína zmŕtvychvstanie Pána,
- pokánie v pôste nemá byť iba vnútorné a individuálne, ale tiež vonkajšie a spoločenské (čl. 110)
- sviatky svätých nemajú prevládať nad sviatkami, ktoré slávia vlastné tajomstvá spásy
- vlastným spevom liturgie je gregoriánsky chorál, je treba podporovať ľudový spev,
- hudobné nástroje v liturgii: organ a iné nástroje, ktoré prispievajú k duchovnému povzneseniu veriacich

Gaudium et spes (pastorálna konštitúcia o cirkvi v dnešnom svete)

- vzťah cirkvi a sveta
- v minulosti: napätia (prípady Galilei, Syllabus Pia IX., ktorý odsudzuje „súčasnú bludy“)
- spoluautor dokumentu: Karol Wojtyła
- najobširnejší dokument
- postavenie človeka v dnešnom svete: rýchly pokrok, ale zároveň neistota, bohatstvo a zároveň chudoba, rozpory, vojny,
- dôstojnosť ľudskej osoby: človek je stvorený na Boží obraz, je to bytosť spoločenská, je jednotou tela a duše, má svoje svedomie, je slobodný, ale to neznamená, že môže robiť čo chce,

- ateizmus:

„Isteže nie sú bez viny tí, čo sa úmyselne usilujú vylúčiť Boha zo svojho srdca a vyhnúť sa náboženským problémom, nekonajúc podľa svojho svedomia. Lenže i sami veriaci nesú za to veľa rás určitú zodpovednosť. Lebo ateizmus, chápaný vo svojom celku, nie je originálny, ale má rozmanité príčiny, a medzi ne treba zaradiť aj kritickú reakciu proti náboženstvám, a v niektorých krajoch zvlášť proti kresťanskému náboženstvu. A teda na vzniku ateizmu môžu mať nemalý podiel i veriaci, ak pre zanedbávanie výchovy vo viere, pre pomýlený výklad učenia alebo aj pre nedostatky ich náboženského, mravného a spoločenského života dá sa o nich povedať, že skôr zahaľujú, než odhaľujú pravú tvár Božiu.“

- tajomstvo človeka sa vyjasňuje v tajomstve vteleného Slova, Kristus je novým človekom, on nám osvetľuje tajomstvo bolesti a smrti,
- Ľudské spoločenstvo: láska k Bohu sa nemôže oddeliť od lásky k blížnemu, naplnením zákona je láska,
- všeobecné dobro musí slúžiť dobru osoby (sobota je pre človeka, nie človek pre sobotu (por. Mk 2, 27)
- odsúdenie všetkého, čo je priamo proti životu (genocída, vražda, potraty, eutanázia) alebo proti dôstojnosti ľudskej osoby (násilie, neľudské životné podmienky, otroctvo, deportácie ...), odsúdenie individualizmu,
- Ľudská činnosť vo svete: človek rozširuje svoju nadvládu nad prírodou, svojou prácou pokračuje v stvoriteľskom diele, práca zároveň zošľachťuje človeka samotného
- človek má hodnotu pre to čo JE, a nie pre to, čo MÁ
- úloha Cirkvi v dnešnom svete: Cirkev je ustanovená ako spoločnosť, je to viditeľné zhromaždenie a duchovné spoločenstvo, Cirkev dáva jednotlivcovi odpovede na najvnútornejšie túžby ľudskeho srdca, snaží sa zabezpečiť osobnú dôstojnosť a slobodu človeka,
- vo svete Cirkev podporuje charitatívne akcie, jednotu, a chce slúžiť všetkým
- pomoc Cirkvi ľudstvu sa uskutočňuje prostredníctvom kresťanov, úlohou kresťana je plniť si svetské povinnosti v duchu evanjelia, zamestnanie a náboženský život nesmú byť v rozpore,
- z dôstojnosti človeka vychádza aj náuka koncilu k niektorým naliehavým problémom našej doby,
- koncil zdôrazňuje svätosť manželstva a rodiny, potvrdzuje nerozlučiteľnosť manželstva,
- vyjadruje sa k hospodársko-spoločenskému životu, hovorí, že pozemské dobrá sú určené všetkým ľuďom,
- koncil hovorí o politickom spoločenstve, znovu sa vyjadruje k podpore mieru a medzinárodnej spolupráci, opakuje zákaz vojny,

Christus Dominus (dekrét pastorálnej služby biskupov v cirkvi)

- cieľ: aplikovať náuku o biskupoch z Lumen Gentium
- biskupi sú nástupcami apoštolov, rímsky biskup ako nástupca sv. Petra má všeobecnú právomoc v oblasti duchovnej správy,
- diecéza je časť Božieho ľudu zverená do starostlivosti biskupovi v spolupráci s kňazmi (čl. 11)
- úlohou biskupa je učiť, posväcovať a viesť zverených veriacich

Presbyterorum ordinis (dekrét o kňazskom účinkovaní a živote)

- podstata kňazstva: moc prinášať obetu a odpúšťať hriechy (čl. 2)
- úlohy kňazov: ohlasovať evanjelium svojím slovom, vysluhovať sviatostí, zvlášť eucharistie,
- kňazi majú uznávať a podporovať dôstojnosť laikov (čl. 9)

- veriaci pomáhajú kňazom modlitbou a skutkami,

Optatam totius (dekrét o kňazskej výchove)

- rodina – prvý seminár, podporovať kňazské povolania je úlohou celého cirkevného spoločenstva

Perfectae caritatis (dekrét o primeranej obnove rehol'ného života)

Apostolicam actuositatem (dekrét o laickom apoštoláte)

- apoštolát laikov nemôže v Cirkvi chýbať,
- v Cirkvi sú rôzne služby, ale jedno poslanie,
- laici majú vo svete pôsobiť ako kvas (čl. 2)
- svedectvo kresťanského života a dobré skutky, konajú v nadprirodzenom duchu majú silu priťahovať ľudí k viere „Nech tak svieta vaše svetlo pred ľuďmi, aby videli vaše dobré skutky a tak oslavovali vášho Otca, ktorý na nebesiach“ (Mt 5, 16)
- rôzne polia apoštolátu: farnosť, rodina, mládež, spoločenské prostredie (v tomto prostredí nemôže laikov nikto nahradiť), národný a medzinárodný poriadok
- formy apoštolátu laikov: jednotlivci, združenia laikov,
- poriadok apoštolátu laikov (hierarchia má pomáhať a usmerňovať apoštolát)
- výchova k apoštolátu laikov rodina, školy, internáty, skupiny a združenia laikov)

Orientalium Ecclesiarum (dekrét o východných katolíckych cirkvách)

- týka sa „katolíckych“ nelatinských cirkví, ktoré sú v plnom spoločenstve s Rímskym apoštolským stolcom (uniatské cirkvi), nie pravoslávnych cirkví,
- dekrét hovorí o obradoch týchto cirkví, právomociach a úlohách patriarchov a o vysluhovaní sviatostí,
- obsahuje smernice vytvárania spoločenstva s bratmi z týchto cirkví

Unitatis redintegratio (dekrét o ekumenizme)

- ekumenizmus – snaha o obnovu cirkevnej jednoty kresťanov (vyznávajú trojjediného Boha, Ježiša Krista ako Pána a spasiteľa)
- Kristus založil jednu Cirkev, rozdelenie kresťanov odporuje Kristovej vôli, je pohoršením svetu a poškodzuje hlásanie evanjelia (čl. 1)
- rozdelenie kresťanov sa dialo vinou ľudí na oboch stranách
- aj mimo hraníc katolíckej cirkvi existujú mnohé prvky a hodnoty, ktoré spoločne budujú a oživujú Cirkev, Božie slovo, život milosti, viera, nádej a láska
- iba apoštolskému zboru, na ktorého čele stojí Peter zveril Pán všetko bohatstvo Nového zákona, aby ustanovil jedno Kristovo telo na zemi (čl. 3)
- uskutočňovanie ekumenizmu: obrátenie srdca, spoločná modlitba, vzájomné poznanie
- kapitola venovaná východným cirkvám: koncil vyzdvihuje duchovnú a liturgickú tradíciu týchto cirkví, odporúča sa spoločné slávenie liturgie
- cirkevné spoločenstvá západu: spája nás viera v Krista, štúdium Sv. Písma, sviatosť krstu

Ad gentes (dekrét o misijnej činnosti Cirkvi)

- na základe Kristovho príkazu (Mk 16,15) má Cirkev povinnosť hlásať vieru a spásu Kristovu
- Cirkev má byť prítomná v spoločnosti skrze svojich členov, všetci kresťania, kdekoľvek žijú, sú povinní prejavovať príkladom života a svedectvom nového človeka, ktorého si obliekli krstom (čl. 7)
- zakazuje sa, aby bol niekto nútený k prijatiu viery, zároveň sa dôrazne háji právo, nebyť odrádzaný od viery (čl.13)

Inter mirifica (dekrét o spoločenských komunikačných prostriedkoch)

- Cirkev používa tieto prostriedky, pokiaľ sú potrebné alebo užitočné pre kresťanskú výchovu a pre akúkoľvek jej činnosť v záujme spasenia duší (čl. 3)
- úloha príjemcu: vyhýbať sa veciam, ktoré by mohli duchovne uškodiť, čo by mohlo byť zlým príkladom ...
- zodpovednosť novinárov, aby svojím pôsobením neodporovali verejnému blahu (čl. 11)

Gravissimum educationis (deklarácia o kresťanskej výchove)

- všetci ľudia majú právo na výchovu
- kresťanská výchova smeruje k uvádzaniu do tajomstva spásy,
- rodičia sú prvými a hlavnými vychovávateľmi svojich detí
- dôležitosť školy vo výchove,
- katolícke školy majú vytvárať spoločenstvo oživené evanjeliovým duchom,

Nostra aetate (deklarácia o postoji cirkvi k nekresťanským náboženstvám)

- deklarácia bola pôvodne zameraná proti antisemitizmu,
- Cirkev uznáva, že počiatky jej viery a jej vyvolenia siahajú k patriarchom, všetci, ktorí veria v Krista sú Abrahámovými potomkami, (čl. 4)
- aj keď je Cirkev novým Božím ľudom, Židia nesmú byť označovaní ani za zatratených Bohom, ani za prekliatych,

Dignitatis humanae (deklarácia o náboženskej slobode)

- právo ľudskej osoby na náboženskú slobodu má byť uznané v spoločnosti tak, aby sa stalo občianskym právom

Súhrn

II. VK je 21. ekumenickým koncilom v dejinách Cirkvi. Na rozdiel od predchádzajúcich koncilov nedefinuje nové dogmy, ani neodsudzuje žiadne učenie či smery. Je prakticky zameraným koncilom, jeho hlavnou úlohou je podať učenie Cirkvi v zmysle doby, zasadiť katolícku vieru do súčasnej spoločnosti. Dodnes je úlohou Cirkvi uskutočňovať jeho závery.

Významnou osobnosťou koncilu bol aj Karol Wojtyła, neskorší pápež Ján Pavol II.

Témy referátov, námety na diskusiu

- Čo znamená, že Sv. Písmo je inšpirované?
- Aký postoj zaujíma II. VK k laikom, biskupom kňazom...
- Aký je postoj Cirkvi k neveriacim, aký je vzťah k príslušníkom iných cirkví, ako sa mení vzťah k Židom?
- Čo znamená aktívna účasť veriacich na liturgii?
- Aké sú výhody a nevýhody latinčiny v liturgii?
- Patrí do kostola rocková hudba?
- Môže Cirkev pôsobiť v kultúre, politike, umení? ako?
- Lefébristická Cirkev

Kontrolné otázky

- Aký je postoj II. Vatikánskeho koncilu k neveriacim, ku kresťanom nekatolíkom, porovnajte tieto postoje s postojmi predchádzajúcich koncilov.
- Ako sa Boh zjavuje človeku? Vysvetlite pojem inšpirácia, kánon.
- Ktoré úpravy priniesla do liturgie konštitúcia Sacrosanctum concilium?
- Akými prostriedkami sa „konštitúcia o posvätnéj liturgii“ snaží o aktívnu účasť laikov v liturgii?
- Porovnajte postoje I. a II. VK k ateizmu.

POUŽITÁ A ODPORÚČANÁ LITERATÚRA

1. *Sväté písmo Starý a Nový zákon*. Trnava: SSV, 1998.
2. *2000 let křesťanství*. Kostelní Vydří: Karmelitánske nakladatelství, 1999.
3. *Spoločníčka na ceste, Cirkev v dejinách*: Učebnica katolíckeho náboženstva pre siedmy ročník základnej školy. Trnava: SSV, 1996.
4. DLUGOŠ, F.: *Koncily katolíckej Cirkvi*. Spišská kapitula: Nadácia kňazského seminára biskupa Jána Vojaššárka, 2005.
5. FRANZEN, A.: *Malé cirkevní dějiny*. Praha: Zvon, 1992.
6. FRÖHLICH, R.: *Dva tisíce let dějin církve*. Praha: Vyšehrad, 1999.
7. HERIBAN, J.: *Príručný lexikón biblických vied*. Bratislava: Vydavateľstvo Don Bosco, 1998.
8. HERTLING, L.: *Dejiny katolíckej Cirkvi*. Cambridge: Dobrá kniha, 1983.
9. JUDÁK, V. – ČEKOVSÁ, E.: *Prehľadné Cirkevné dejiny*. Bratislava: Lúč, 1996.
10. JUDÁK, V.: *Dejiny mojej Cirkvi (I diel)*. Trnava: SSV, 2002.
11. JUDÁK, V.: *Dejiny mojej Cirkvi (II diel)*. Trnava: SSV, 2004.
12. JUDÁK, V.: *Kristova Cirkev na ceste*. Trnava: SSV, 1998.
13. KOSTOLANSKÝ, F.: *Kartuziánsky život*. Bratislava: Serafín, 2004
14. NEUNER, J. – ROSS, H.: *Viera cirkvi v úradných dokumentoch jej magistéria*. Trnava: Dobrá kniha, 1995
15. ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny I*. Turčiansky Sv. Martin: Neografia, 1943.
16. ŠPIRKO, J.: *Cirkevné dejiny II*. Turčiansky Sv. Martin: Neografia, 1943.
17. *Z Jeruzalema ku všetkým národom: Svedectvá o počiatkoch kresťanstva*. Prel. Andrej Bača. vyd. Bratislava: Lúč 2007.

Študijný materiál: „Nový Zákon a Dejiny Cirkvi“
pre vnútornú potrebu Gymnázia sv. Cyrila a Metoda v Nitre
vypracovala Mgr. Andrea Vargová
obálka: Katarína Reiterová